

סיכומים הלכות קניינים

סימנים קפ"ט – ר"ה

יצאו כבר לאור

(א). הלכות דרך דרך ארץ:

- גביית חוב מיתומים: חו"מ ק"ז-ק"י
- הלכות שכנים: חו"מ קנ"ג – קנ"ו
- דינא דבר מצרא: חו"מ קע"ה
- אונאה ומקח טעות: חו"מ רכ"ז – ר"מ
- מציאה ואבדה: חו"מ רנט – רע"א
- פריקה וטעינה: חו"מ רע"ב
- גניבה וגזלה: חו"מ שמ"ח – שנ"ח
- הלכות פועלים: חו"מ של"ט

(ב). וכן יצא לאור הלכות טוען ונטען ע"ה – פ"ו

ניתן להשיג את הספרים "חופה וקידושין", "מקוואות", ו"איסור והיתר": מליחה, בשר וחלב, תערובות, הלכות דרך ארץ, מילה וגרות. וכן את ספרי "מעגלי החיים".

במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות

אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923

הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

S2079395@GMAIL.COM

הלכות קניין קרקע

<u>קפט:</u> אין המקח נגמר בדברים (ב"מ: מט, קידושין: סה.)	
א.	אין המקח נגמר בדברים (ב"מ מט.) ואפילו בפני עדים (קידושין סה :) הגה – מחלו זל"ז דאחר גמר הקניין (תה"ד)
<u>קצ:</u> דין קניית קרקע בכסף (קידושין: ו-ט, כו, מז. ב"מ: עז, עה.)	
*.	הקדמה
א.	במה נקנה קרקע (קידושין כו.)
ב.	בכסף כיצד (קידושין ט.)
ג.	תן מנה לפלוני וקנה קרקע שלי (קידושין ו :)
ד.	הילך מנה ויהא שדה שלך לפלוני (שם ז.)
ה.	תן מנה לפלוני ויהא שדי שלי מכור לך (שם)
ו.	הילך מנה ויהא שדי מכור לך (שם) הגה – אמר למכור לו שדה וקיבל הכסף, לא יכול לומר כסף זה הוא חוב שאתה חייב לי (מרדכי, משא"כ במטלטלים)
ז.	מקום שדרך לכתוב שטר כסף לבד אינו קונה (קידושין כו.)
ח.	אם ארצה אקנה בכסף או בשטר (קידושין כו.)
ט.	הניח משכון במקום כסף – לא קנה (שם ח.) הגה – א"ל קנה בגוף המשכון (רי"ו).
י.	נתן דמים בתורת בתחילת פרעון והיה יוצא ונכנס (ב"מ עז :) הגה – נתן דמים בערבון לא קנה (טור)
יא.	מכר שדהו מפני רעתה ונכנס ויוצא (ב"מ עז :) מכר מטלטלים ונכנס ויוצא על הדמים (רמב"ם)
יב.	מכר נכסיו כדי לעבור לעיר אחרת כמוכר מפני רעתה (הרמ"ה)
יג.	לקח שדה ביוקר ונכנס ויוצא (ב"מ עה לפי גירסת הרמב"ם)
יד.	רצה למכור שדה קטנה ב 100 ולא מצא קונים ומכר גדולה ב 200 (שם לפי הגירסה שלנו)
טו.	רק שמוכר לצורך מעות מבטל "עייל ונפיק" (הרא"ש)
טז.	מהו עייל ונפיק (הרמ"ה) הגה – קנה כנגד מעותיו רק במקום שכסף קונה לבד (הר"ן).
יז.	הדין במטלטלים כשעייל ונפיק אזורי (הטור) נתן מקצת דמים ועייל ונפיק בדבר שבר חלוקה (הר"ן)

יח.	טעה במניין המעות (קידושין מז). הגה – מכר קרקעות מחמת עלילה ואח"כ עברה העלילה (ריב"ש)	13.
	<u>קצא:</u> דין קניית קרקע בשטר (קידושין: כו.) ♦	
א.	בשטר כיצד (קידושין כו.)	1.
ב.	שטר קונה עם מעות (שם)	1.
ג.	שטר שלנו שטרי קניין (הר"ן*הרא"ש)	2.
ד.	מחלוקת על התשלום ויש שטר (רי"ו) הגה – קניין לאחר זמן בכסף ושטר (תו"ס)	3.
	<u>קצב:</u> דין קניית קרקע בחזקה (קידושין: כב. ב"ב: נג. ב"מ: מב, נז. ב"ק: ק.) ♦	
א.	בחזקה כיצד (ב"מ מב.)	1.
ב.	דוקא שהחזיק בפני המוכר (שם) מסר לו מפתח (רי"י*רשב"ם)	1.
ג.	נעל כיצד (רמב"ם*רשב"ם*רא"ש)	2.
ד.	גדר כיצד (ב"ב נג.)	3.
ה.	פרץ כיצד (שם)	3.
ו.	סכר בו המים (שם) סילק היזק לא קנה (שם)	3.
ז.	דש על המצרים (רמב"ם) הילך לאורכה ורוחבה (ב"ק ק.) מכר לו שביל של כרמים (שם)	4.
ח.	חזקת שטיחת פירות (ב"מ נז. רמב"ם)	5.
ט.	הציע מצעות בבית ובשדה (קידושין כב.)	6.
י.	זרעה או נרה (רמב"ם)	6.
יא.	אסף המוכר סל פירות ונתן ללוקח (רמב"ם) הגה – וי"ח שאין חזקה בשימושים (ראב"ד).	6.
יב.	10 שדות ב 10 מדינות (קידושין כז.) הדין המתנה (תו"ס * הרא"ש)	7.
יג.	הדין בשכירות (שם)	8.
יד.	מקצת במכר ומקצת בשכירות (שם)	9.
טו.	החזיק בנכסי הגר (סימן ערב)	9.
טז.	חזקה קונה לבד (הרא"ש)	9.
*	סיכום	10.
	<u>קצג:</u> דין המחובר לקרקע כקרקע (שבועות: מב.) ♦	

א.	המחובר לקרקע שצריך לקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה (רמב"ם) כשאינו צריך לקרקע (שבועות מב: רמב"ם)	1.
	<u>קצד: עכו"ם שמכר קרקע לישראל וקבל כסף ולא כתב שטר.</u> (ב"ב: לב, נד.)	
א.	עכו"ם אינו קונה בחזקה, אלא בשטר וכסף (ב"ב נד:) ישראל הקונה מהעכו"ם רק בשטר (שם) הגה – שכירות מעכו"ם (ב"י[רשב"א]) - התנאה לקנות רק בכסף (ב"י)	1.
ב1.	קנה קרקע מהעכו"ם בכסף והחזיק בו אחר קודם קבלת השטר (ב"ב נד:) הגה – אפילו החזיק הראשון קנה אחרון (רמב"ם * ראב"ד) מרן: וצריך להחזיר לראשון הדמים (רי"ח # רשב"ם)	2.
ב2.	כשיש משפט ידוע למלך (שם) משכון עכו"ם ביד ראובן ונתנו לשמעון בשטר (רשב"א).	4.
ג.	אם כתב העכו"ם שטר לישראל אחר שקיבל מעות (הרא"ש) הגה – הדין במטלטלים (טור).	4.
	<u>קניין סודר</u>	
	<u>קצה: דין קניית קרקע או מטלטלים בחליפין</u> (ב"מ: ז, מז, צט ב"ב: ריד. קידושי: ו, כו. נדרים: מח)	
*.	הקדמה.	1.
א.	כיצד קניין סודר (ב"מ מז.)	1.
ב.	קונים רק בכלי שמותר בהנאה, לא פירות ומטבע (שם)	2.
ג.	כליו של אחר לצורך קניין (עיטור) הגה – סודר של עדים (תו"ס, ראב"ן)	3.
ד.	כמה צריך לתפוס המקנה בסודר (שם) אחז פחות מ ג*ג (רמב"ם * רשב"א) הגה – אין המוכר יכול לעכב הסודר אצלו (העיטור # הג"א) - סודר מדעת בעליו, סודר שאול (מרדכי)	4.
ה.	ק"ס לאחר זמן (נדרים מח:) קנה ע"מ מעכשיו (תו"ס)	5.
ו.	יכול לחזור כ"ז שעוסקים בדבר (ב"מ קיד.)	6.
ז.	שאר קנינים א"א לחזור (הרא"ש)	6.
ח.	אם כתבו בפירוש שלא בחזרה (עיטור)	7.

ט.	שכירות קרקע (ב"מ צט :) וי"א שלא נקנה בק"ס (תו"ס)	7.
י.	שכירות ומשכנתא לא נקנה במלוה (בהע"ת)	8.
יא.	קניין בשבת (רי"ו)	8.

קניין עבד

קצו: הלכות קניית עבד כנעני (קידושין: נב.)

א.	עבד כנעני כקרקע בכסף שטר וחזקה (קידושין נב.) הגה - נקנה גם במשיכה (שם)	1.
ב.	חזקה בעבדים (טור, רמב"ם)	1.
ג.	התיר מנעליו (קידושין נב :)	1.
ד.	מלאכה שאינו בגופו, תפר לו בגד (רמב"ם * הרא"ש)	2.
ה.	תקפו ובא אצלו, קרא לו ובא (שם) הדין בעבד קטן (שם)	2.

קניין בהמה

קצו: דין קניית בהמה גסה ודקה (קידושין: כה. ב"ב: עו.)

ב"מ: כט. ב"ק: נה, נו. כתובות: כב, פו.) ♦

א.	בהמה נקנית במשיכה ולא במסירב (קידושין כה.) הגה – וי"א אף במסירה (ראב"י) - א"ל לקנות במשיכה ושינה (ב"ב עו :)	1.
ב.	הגבהה ומשיכה היכן קונים (ב"ב עו :)	2.
ג.	כיצד קונים בהמה במשיכה (קידושין עה : ב"מ נב.)	3.
ד.	המוכר עדר לחברו (ב"ק נב.) הגה – משך חצי ספר (הגהות) - מכר לו 10 בהמות (רי"ו)	4.
ה.	קנה כדרך שבנ"א קונים (ב"מ ט.)	5.
ו.	משוך ותקנה , חזק ותקנה – לא קנה (ב"מ ט : רמב"ם) משוך חפץ זה לקנותו (רש"י)	6.
ז.	משוך וקנה לאחר ל' יום – לא קנה (כתובות כב. פו :)	7.

קניין מטלטלים

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

קצח: דין קניית מטלטלים איזה במשיכה ואיזה במסירה ומה דינו מעות שבידו (ב"מ: יא, מד, מז, מט. ב"ב: עה, עו, פו. קידושין: כו)

א.	מעות לא קונות במטלטלים אלא משיכה או הגבהה (ב"מ מז :)	1.
ב.	כיצד : עצים, פלפלים, פשתן, אגוזים (רמב"ם) הגה – ויש חולקים אפילו עצים במשיכה (טור) הגבהה : ג"ט * טפח (רש"י * ר"ת)	2.
ג.	משיכת החפץ כולו (ב"ב עה :)	2.
ד.	דברים שאין דרכם להגביהה והגביהו (ב"ב פו.)	3.
ה.	טעם שמעות לא קונות (ב"מ מז : ר' יוחנן) ביתו של לוקח מושכר למוכר (ב"מ מד.) שכר מקום המטלטלים (קידושין כו.)	3.
ו.	שכירות מטלטלים (הר"ן)	5.
ז.	דין קניית ספינה (ב"מ עו :)	6.
ח.	מסירה מיד ליד או לא (ר"י # ריב"ם)	6.
ט.	מסירה, משיכה, הגבהה – היכן קונים (ב"ב עו :)	7.
י.	א"ל משוך הספינה וקנה, ועומדת ברה"ר (שם)	8.
יא.	היתה עומדת בסימטא (רמב"ם)	8.
יב.	משך ספינה ברה"ר לא קנה אע"פ שיש כאן גם מסירה (רמב"ם)	8.
יג.	י"א שספינה במשיכה רק ע"ג מים (ר' יונה)	8.
יד.	משיכה ברה"ר לסימטא אין צריך למשוכה בסימטא מראשו לסופו (רמב"ם)	8.
טו.	נתן דמי המטלטלים ולא משך וחזרו בהם – דין שומר המעות (ב"מ ט.)	9.

קצט: יש דרכים שמעות קונות, ויש זמן שמעות קונות (ב"מ: מה, חולין: פג, גיטין: נב) ♦

א.	מכור לי באלה (סכום מעות לא ידוע) (במ מה :)	1.
ב.	קניה במלוה (ב"מ מה :) דווקא מלוה מחמת מכר (רמב"ם) הגה – וי"א דוקא בהנאת מחילת מלוה (הר"ן)	2.
ג.	ב ד' פרקים מעות קונות (חולין פג.)	3.
ד.	דין היתומים בקניין מעות (גיטין נב.) הגה – דין ההקדש בקניין מעות (מרדכי, הר"ן)	4.

ר: דין קניית מטלטלין על ידי חצרו וכיצד קונה

	כליו (גיטינ: עז, ב"ב: פד-פו, פח, קה. ב"מ: יא. נדרים: לא.) ♦	
1.	הקדמה	.*
2.	קניין בחצר משתמרת (ב"ב פה.) חצר משתמרת (ב"מ יא: רי"ף*רא"ש)	א.
4.	ברשות המוכר או גורם שלישי – צריך הגבהה (ב"ב פה.) הגה – שכירות המקום (שם)	ב.
5.	כליו של לוקח במקום שמותר להניחו קנה (ב"מ פד:)	ג.
6.	קנה הכלי ואח"כ קנה הפירות והניחם בכלי (הר"י מיגאש)	ד.
6.	כליו של מוכר ברשות לוקח (ב"ב פה:)	ה.
7.	משיכה בכלי מוכר – קונה (שם)	ו.
7.	צריך תחילה לפסוק (ב"ב פד:) דבר שדמיו קצובים אין צריך לפסוק. מכר קרקע כפי שישומו ג' בני"א (ע"ז עד.)	ז1.
8.	כור בשלושים (ב"ב פו: רי"ף * רשב"ם) כור בשלושים סאה בסלע (שם)	ז2.
10.	הגה – התחרט בחצי החבית (ת' הרא"ש)	ז3.
10.	הכניס חמורים עם תבואה לביתו, מדד על החמורים (ב"ב פה:)	ח.
11.	כשמודדים במידת הסרסור (ב"מ פה. רמב"ם)	ט.
13.	מידה של אחד עד השנתות (שם)	י.
13.	נטל כלי לבקרו ונאנס בידו (ב"ב פח.) כשהמוכר קץ בחפץ (נדרים לא.)	יא.
15.	לזכות על ידי אחרים (רמב"ם)	יב.
	רא: דין רשם על החביות (סיטומתא) והתוקע כפו לחברו. (ב"מ עד.)	
1.	רשם על המקח (ב"מ עד.)	א.
2.	דין דבר שדרכם לקנות בכך (שם)	ב.
	<u>אגב קרקע</u>	
	רב: דין קניית מטלטלים אגב קרקע או עבדים, וקרקע או עבד ומטלטלים או בהמה וכלים שעליה (קידושין: כו, כז. ב"ק: יב. ב"מ ט. גיטינ: כד.)	

א.	מטלטלים אגב קרקע (קידושין כו.).	1.
ב.	בעינן צבורים או לא (שם כו.).	2.
ג.	שדה לאחד ומטלטלים לאחר (שם כז.) ואם תפס (רמב"ם * רמב"ן)	2.
ד.	שדה לאפוטרופוס ומטלטלים ליתומים (שם)	3.
ה.	בהמה ומטלטלים (תו"ס)	4.
ו.	קרקע אגב קרקע (תו"ס)	4.
ז.	מטלטלים אגב קרקע כלשהו קידושין כו.) הגה – אין צריך לסיים הקרקע (ת' הרשב"א) - אגב מקומות בבית הכנסת (ת' הרשב"א)	4.
ח.	עבדים וקרקעות כאחד (ב"ק יב.).	5.
ט.	עבדים ומטלטלים כאחד (שם)	5.
י-יב	עציץ נקוב וזרעים שבו (גיטין כב.).	6.
יג.	הבמה וכלים שעל גבה (ב"מ ט :)	7.
יד.	משול בהמה זו לקנות כלים שעל גבה (ב"מ יט :)	8.
טו.	משוך קופה זו לקנות מה שבתוכה (תו"ס)	8.

קניין חליפין

רג: כל המטלטלים נקנים בחליפין ומטבע אינו נקנה בחליפין.

א*.	הקדמה	1.
א1.	מטלטלים קונים זא"ז בחליפין (רמב"ם) דין מטבע (ב"מ מה :). דבר שאין בו ממש (ב"ב ג.) הגה – טובת הנאה (הגמ"י). - קנו ממנו שיעשה שטר מחילה, קנו ממנו להחזיר זכויותי (ת' הרשב"א)	1.
א2.	מקפיד לידע שוי החפץ (ב"מ מז.).	3.
ב.	החליף חמור בפרה וטלה (שם) דבר העשוי ליחלק (הר"ן)	4.
ג.	לשונות של זהב וכסף דינם כמטלטלים (רמב"ם) מטבעות כסף וזהב (ב"מ מה :)	4.
ד.	מוכר מטבע במטבע (ב"מ מד.).	6.
ה.	ל' אסירות נחושת בדינר כסף או הפוך (שם)	7.
ו.	דין הנחושת (תו"ס * הרא"ש)	7.
ז.	מטבעות מול מטלטלים (רי"ן) מטבע מול מטבע (הרא"ש)	7.

ח.	מטבעות רעות שנפסלו (ב"מ מד.)	7.
ט.	כיצד קונים מטבעות (ב"מ מו. רמב"ם) להקנות חייב במעמד שלושתם (ה"ה)	8.
י.	חליפין מול קרקע (מרדכי) הגה – חליפין מעות ומטלטלים או קרקע, ג' דעות (מרדכי)	9.
<u>רד:</u> אמתי מקבל החוזר מי שפרע, ומתי נקרא מחוסר אמנה (ב"מ: מז, מח, מט. קידושין: ח.)		
א.	נתן דמים ולא משך מתחייב במי שפרע (ב"מ מד.)	1.
ב.	נתן דמים ונאנס המקח (ב"מ מט:)	2.
ג.	הפוסק על השער ולא היה לו (סימן רטו)	2.
ד.	כיצד מקבל מי שפרע (ב"מ מח:)	3.
ה.	לוקח קרקע או מטלטלים והניח משכון אין מי שפרע (קידושין ח:)	3.
ו.	רשם בו רושם מקבל מי שפרע (ב"מ עד.)	4.
ז.	מחוסרי אמנה (ב"מ מח.)	4.
ח.	אמר ליתן מתנה ולא נתן (שם מט.)	5.
ט.	רבים שאמרו ליתן לו מתנה (הגמ"ר)	5.
י.	מכור מטלטלים אלו בחוב (רמב"ם * רא"ש)	6.
יא.	ראובן חייב לשמעון מנה, ובנוסף מכר שמעון לראובן חפץ במנה ועיכב החפץ אצלו (הגמ"ר)	6.

מכירת אונס ומודעה

<u>רה:</u> דין המוכר מחמת אונס ומוסר מודעה וביטלה (ב"ב: מ, מז, מח. ערכין: כא.)		
א.	אנסהו עד שמכר וקיבל דמי המכר (ב"ב מז:) אף שלקח הדמים שלא בפני העדים (שם) הגה – ויש חולקים (ראב"ד) - נתן שטר במקום דמים (ראב"ד * ב"י) - מסר מודעה קודם מכירה (שם מח:) - צריכים העדים לידע אונסו (שם מ.)	1.
ב.	במתנה או מחילה אין צריך לידע אונסו (שם)	3.
ג.	פשרה ומחילה (רמב"ם)	4.
ד.	קבל מעט מעות מכר בקרקע (רי יונה) אם קיבל מעט מעות במטלטלים (שם)	5.

	אם כפוהו למכור פחות משויו (טור)	
ה.	כתבו שמסרתי מודעה, ואח"כ יודע האונס (ר' יונה)	5.
ו.	מתנה ומחילה אין צריך לידע האונס (ב"ב מ:)	6.
ז.	סוגי אונס (רמב"ם). מעשה בפרדיסא שאיים לומר שקנאו (ב"ב מ:)	7.
ח.	גזלן שלקח אח"כ השדה אין צריך למסור מודעה (ב"ב מז:)	8.
ט.	עדי מודעא יכולים לחתום במודעא (ב"ב מח:)	9.
י.	הודה בפניהם שלקח המעות אחר שמסר מודעא (שם מז:)	10.
יא.	בטל מודעא (ערכין כא:). מודעא על הביטול (רמב"ם *רא"ש)	11.
יב.	אונס שבא מעצמו (בהע"ט)	12.
<u>רו:</u> אמכור לך במאה ומכר לאחר ביותר, או אמכרנה לך כמו שישמו אותה ב"ד (ע"ז: עב).		
א.	אמכור לך במנה ומכר לאחר ביותר (ע"ז עה.)	1.
ב.	כשאמכרנו הרי קנויה לך מעכשיו כמו שישמו ג' בני"א (ע"ז עב.)	2.
ג.	כמו שישמו ב"ד (שם)	2.
ד.	רוצה שישמו ג' אחרים (שם)	3.

סימו קפט: אין המקח נגמר בדברים (ב"מ: מט, קידושין: סה.)

קפט - א

1. אין המקח נגמר בדברים; שהאומר לחבירו: **היאך אתה נותן לי חפץ זה, ואמר ליה: בכך וכך, ונתרצו שניהם ופסקו הדמים, יכולים לחזור שניהם.**
2. **אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם: הוּו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה, הרי זה אינו כלום עד שיגמור המקח. כל דבר ודבר כראוי לו; קרקע לפי קניינו, ובעלי חיים לפי קנינם, ומטלטלים לפי קנינם. א. ולאחר שנגמר המקח, כל אחד לפי קניינו, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפי' לא היו עדים בדבר.**
3. **הגה:** ואפי' מחל זה לזה אחר כך, לא מהני, אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה.

כלום, ואם רוצים לחזור צריך הלוקח לחזור ולהקנות למוכר בקנין. כ"כ ת' הריב"ש.

1. אין המקח נגמר.

ערוה"ש(בד"ה): וצריך הלוקח לכוון לקנות, והמוכר להקנות, אבל אם עשו קנין בלא כונת קניה ומכירה הוי כמעשה קוף בעלמא.

ב"ח: פקדון של ראבון ביד שמעון, וראבון גילה דעתו שרצונו למכור ועכשיו שמעון רוצה לעכבו אצלו לקנותו, לא מהני בלא ידיעת ראבון.

ואם: ראובן אומר אני מקנה לך בכ"כ מיד נקנה המקח לשמעון לפי שהוא ברשותו.

לאפוקי יש חלוקים: שלא קונה, דכיון שנתן שמעון רשות לראובן להפקיד אצלו הוי מקום החפץ ברשות ראובן (ולא ברשות שמעון) ולכן לא קנה.

דזה אינו: דכיון שמקנה לו חפץ ממילא נקנה לו גם מקומו כיון ששלו הוא חצרו וקנינו באים לו כאחד.

3. אפילו מחלו זל"ז

ערוה"ש: דלשון מחילה לא מועיל אלא בחוב.

1. ב"מ (מט.) איתמר- דברים:

רב אמר- אין בהם משום מחוסרי אמנה. **ור' יוחנן אמר-** יש בהם משום מחוסרי אמנה. **מ"מ לכו"ע** – לא הוי קנין.

2. קידושין(סה): מר זוטרא ורב אדא פליגי

נכסיהו בהדי הדדי (היו אחים). אתו לקמיה דרב אשי א"ל - "ע"פ שנים עדים" דאמר רחמנא דאי בעי להדר לא מצי, ואנן לא הדרינן.

א"ד לא מקימא מילתא אלא בסהדי?

א"ל לא איברי סהדי אלא לשקרי.

פרש"י: על פי שנים עדים- שהצריכה התורה לשום מה, אם רוצה לחזור בו ולומר לא כן היה לא יוכל שהרי יש עדים.

או דילמא- אפילו הם מודים אין דברים כלום בלא עדים.

לשקרי- הכופרים בדברים לומר לא כן הוא.

כ"פ בעה"ת (ר' האי) רמב"ם הגמ"י (ר"ת וריב"א)

3. ד"מ (תה"ד): אם כבר נקנה המקח אפילו

מחלו זל"ז על הקנין (שרצו לחזור בהם) אינו

סימן קצ: דין קניית קרקע בכסף.**קצ - הקדמה**

ד. קנין סודר - (רות) "ושלף איש נעלו" דבועז קנה השדה ע"י קנין סודר.

כנ שכירות: קרקע או שאלה ומשכנתא קונה.

ה' קנינם קונים בקרקע: כסף, שטר חזקה, וקנין סודר.

וכלם נלמדים מהתורה.

א. כסף - (ירמיהו לב) "שדות בכסף יקנו"

ב. שטר - (שם) "ואקח את ספר המקנה"

ג. חזקה - (שם מ) "ושבו בעריכם אשר תפשתם", כולמר במה תפשתם בישיבה הינו חזקה.

ובתורה - "וירשתם אותה וישבתם בה" כלומר במה ירשתם בישיבה.

קצ - א

1. קרקע נקנה בא' מארבע דברים: בכסף, בשטר, בשטר, בחזקה, ובקנין סודר.

2. הגה: וכדין מקח כך דין שכירות קרקע כל ימי שכירותו. ועי"ל סו"ס קצה'.

פרש"י: מה שדה מקניא בחליפין - דכ' "וישלף איש נעלו" (רות דח) והתם שדה הוא'.

2. ד"מ - ה"ה לשכירות (וע"ל קצהיג')

1. קידושין(כו). - נכסים שיש להם אחריות (קרקע) נקנין בכסף בשטר ובחזקה.

א. קידושין(ג). הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון, ומה שדה עפרון מקניא בחליפין אף אשה מקניא בחליפין, קמ"ל שאשה לא נקנת בחליפין.

קצב - א בחזקה כיצד: מכר או נתן לו בית או שדה כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא והועיל במעשיו ה"ז קנה.

ב"ב(מב.): משנה – נותן מתנה או אחים שחילקו והמחזיק בנכסי הגר – נעל גדר ופרץ כשלהו ה"ז חזקה.
פרשב"ם: נעל – עשה דלת.
גדר – גדר חומה.
פרץ – פריצה כדי שיכנס בה.
הרא"ש: ה"ה דמוכר קונה בחזקת נעל גדר ופרץ.

והועיל במעשיו ה"ז קנה

סמ"ע: בסעיפים – ד,ה, יתבארו מתי מיקרי מועיל ומתי לא מיקרי מועיל.

קצב - ב 1. בד"א כשהחזיק בפני המוכר א. או הנותן אבל שלא בפניו לא קנה אא"כ אמר לו לך חזק וקני. **2. אם מסר לו המפתח הוי כאומר לו לך חזק וקני א. וכן המוכר בו לחברו כיון שמסר לו דליו הוי כאומר לו לך חזק וקני.**

ת"ס(ר"י) – לא קנה, ולא מהני אלא שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני.
 ככ הראש, הגהות, רמב"ם, ר"י.
כ"כ ב"י – זוהי גמרא ב"ק (נא).
 אר"ל – המוכר בית לחברו כיון שמסר לו המפתח קנה.
 ה"ד ?
 אי בכספא ליקני כספא, ואי בחזקה לקני בחזקה ?
 לעולם בחזקה, ובעי למימר לך חזק וקני, וכיון שמסר לו דליו כמאן דא"ל לך חזק וקני.
פרש"י: דליו – כיסוי הבור.

1. שהחזיק בפני המוכר.

סמ"ע: מדלא מיחה בו ודאי ניח"ל דקנה בזה.

2. ואם מסר לו המפתח.

סמ"ע: פ' אם יעשה בו א"כ חזקה (נעל פרץ גדר) אפילו שלא בפניו – קנה. אבל מסירת המפתח לבד לא קונה.

א. כיון שמסר לו דליו.

1. ב"ב(מב.): חני בר אושעיה אומר – נעל פרץ וגדר כשלהו ה"ז חזקה בפניו.
 בפניו אין שלא בפניו לא ?
 אמר רבא – ה"ק, בפני א"צ לומר לך חזק וקני, שלא בפניו צ"ל לך חזק וקני.
פרשב"ם: בפניו – דמוכר.
אצ"ל – מוכר ללוקח
לך חזק וקני – אלא כיון שנתרצה לו למוכרה בכוכ והחזיק בפניו הוי חזקה, דניח"ל בהאי חזקה.
א. ב"ב(נג.): בעי רב – במתנה הא"ך ?
אמר שמואל – ק"ו ממוכר שנותן מעות אם א"ל לך חזק וקני קנה, ואם לא לא קנה.
ורב סבר – הנותן מתנה בעיין יפה הוא נותן ואף שלא א"ל לך חזק וקני מהני.
ר"ף, רא"ש, רמב"ם: הלכה כשמואל, וכ"ש שרב לא חולק ממש.

2. ואם מסר לו המפתח

רשב"ם – קנה (דהוי כמו חזקה).
 כ"כ ד"מ [מרדכי].

סמ"ע: פ כיסוי. ככ הטור.
ופירושו – שאם אח"כ עשה חזקה גמורה אפילו שהוא
שלא בפיו קנה

קצב - ג 0. נעל כיצד :

- 1. מכר או נתן לו בית או שדה והיה הפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו קנה.**
- 2. ויש מי שאומר שצריך לנעול הפתח.**
- 3. הגה: ה"ה או עשה מנעול לדלת או שהעמיד דלתות י"א שקנה.**

1. נעל וחזר ופתח

הטור: תימה ולמה צריך לחזור ולפתח?
ב"י – בנעילה לבד לא נראה שעושה כן לשם קניין
אלא נעל כדי שיהא משומר לפי בקשת בעה"ב.
אבל כשחוזר ופתחו נראה משום חזקה.
ועוד – דלרוותא כתב חזר ופתחו אע"פ שנראה שביטל
מעשיו קמ"ל דהוי חזקה.
סמ"ע – ומסתימת המחבר משמע כתירוץ ראשון
(שצריך דווקא סגירה ופתיחה).

2. לנעול במפתח

סמ"ע: פ לסגור בדלת במנעול.
ערוה"ש – כן פסקו הרבה ראשונים.
ערוה"ש: וא"ת – הרי קי"ל סילוק הזק אינו קניין
דהוי מבריה ארי מנכסי חברו שלא קנה, וא"כ למה
בנעילה קונה והרי זהו סילוק הזק?
וי"ל – שהנהל דלת מוכח שהבית שלו (הרא"ש).
וי"א(הר"ן) – שצריך שבית יהיה משומר גם בלא
נעילה זו, שאל"כ הו"ל כמבריה ארי שלא קנה.
ערוה"ש(הרא"ש): ודוקא שמוכר למי שלא היתה
לו שייכות בבית זה, שאם מכר לאשתו ובניו, נעילה
לחוד לא מהני כיון שהם רגילים בבית ודרכם לנעולו
לפעמים ולא ניכר שלשם חזקה עשה כן, אלא צריך
לנעול ולפתוח מיד (כמ"ש הרמב"ם).

3. עשה מנעול לדלת או העמיד דלתות

סמ"ע: פ קנה בקביעת מנעול או העמדת דלתות אע"פ
שלא נעל, ומה שלא מועיל כן בנכסי הגר לפי שכאן
יש דעת אחרת מקנה.

0. ב"ב(נג): גדר כל שהוא כדאמר שמואל
גדר והשלימו לעשרה.
פרשב"ם: שסתם הפתח סתימה כלשהי,
דמיקרא עיילי ברווחא והשתא עיילי
בדחוקא.

נעל

- 2. רשב"ם** – שתיקן המנעול, אבל אם היה
המנעול ונעל הדלת לא מהני.
תו"ס, רא"ש – בנעילת הדלת קנה, ודווקא
שבעמיד דלתות.
2. והרא"ש – העמיד דלתות קנה, ואף בנעל
בלא העמדת דלתות קנה..
והרא"ש(י"א) – בפתחת הדלת קונה.
והרא"ש עצמו חולק.
- 1. הרמב"ם** – נעל הפתח וחזר ופתחו הוי
חזקנה וקנה.

דעת הרמב"ם

ה"ה – מדאמרינן בהזורק "תיחוד ותפתח"
(תסגור ותפתח) משמע שצריך לסגור ולחזור
ולפתחו.
וכנ"ד הרמב"ן.
והב"י – בנעילה לחוד סגי, ומ"ש וחזר ופתחו
קמ"ל שאע"פ שחזר ופתחו ואין היכר במעשיו
אפ"ה קנה.
א"נ – בנעילה לחוד לא ניכר מעשיו שיהא
לשם קניין, ולכן הקונה בית שזר בו אינו
קונה עד שינעל ויפתח.

הט"ז: מ"מ בעינן לפחות סגירת הדלת אף דלא בעינן נעילה.

וערה"ש – מ"מ התו"ס ס"ל דלא מהני, דאין תועלת לקרקע וגם הבית פתוחה וכל אדם יכול להכנס.

דקנה

קצב - ד 1. גדר כל שהוא כיצד : היה שם גדר והיו עולים בו בנחת והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה א. (וי"א דאפילו פחות מעשרה) ונמצא שאין עולין אלא בדוחק – ה"ז הועיל וקנה.

והב"י – אין הכרח בלשון הרמב"ם לומר כן, דלשון הגמרא נקט, וכן מ"ש בשם הרא"ש אין הכרח. ולכן נקטינן כדברי הרשב"ם (שגם הרמב"ם והרא"ש לא חולקים).

1א. אפילו פחות מעשרה.

סמ"ע: כגון שיש מקום מדרון ושיפוע מהכותל ולחוץ שהיא בנויה ע"ג תל, דאז במחיצה כל שהיא מונע שאין יכולים להכנס בה עוד.

1. ב"ב(נג): אמר שמואל – גדר גדר והשלימו לעשרה קנה. ומיירי שמעיקרא הוו סלקי ברווחא והשתא סלקי בדוחקא.

א. השלימו לעשרה

רשב"ם – ל"ד השלימו לעשרה אלא ה"ה לפחות מעשרה, ואורחא דמילתא נקט דסתם השלימו לעשרה מעיקרא סלקי ברווחא והשתא סלקי בדוחקא.

והרמב"ם – כגון שהיה גדר שעלו עליו בנחת והוסיף עליו כשלהו והשלימו לעשרה ונמצא שעולין עליו בדוחק – ה"ז מועיל.

דעת הרמב"ם

הטור – צריך שמתחילה לר יהיה גובה עשרה והשלים לעשרה. וכ"ד הרא"ש.

קצב - ה (pe). פרף כל שהוא כיצד : הייתה שם פירצה והיו נכנסים לה בדוחק, והרחיבה כל שהוא עד שנמצא נכנסין ברויח – ה"ז הועיל וקנה.

קצב - ו 1. נתן צרור והועיל כגון שסכר בו המים לשדה או נטל צרור והועיל כגון שפתח בנטילתו המים לשדה – קנה, וכן כל כיו"ב.

א. אבל אם ראה אמת המים בא להזיק וקרקע ונתן צרור ומנעה (או שנטל צרור ופתח שיצאו המים) - לא קנה, שסילוק ההזק אינו קונה אלא הבאת התועלת.

דומיה דגדר שפרץ ועשה בו קניין או כל תיקון הצריך לשדה.
דפתח מ"א - וע"י נטילת הצרור נכנסו מין מהנהר דרך החור שבכותל.
ה"ה: סילוק הנזר אינו קונה אלא בהבאת התועלת. וזה הטעם שמברית ארי לא קונה.

1. שסכר בו המים

סמ"ע: פ שהיה מקום בגדר שיוצאים ממנו המים וסתמו כדי שישארו להשקות השדה, או להפך שנטל צרור מהגדר כדי שיכנו בו מים להשקותו.

א. שסילוק ההזק אינו קונה.

סמ"ע(הגמרא): **טעמו** - דהוי כמברית ארי מנכסי חברו, דכל ישראל מצווים להציל ממון חבריהם מהזק.

1. **"ב(נג):** א"ר אסי א"ר יוחנן - נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל - ה"ז חזקה. מאי נתן ומאי נטל?

א. **אילמא** נתן צרור וסכר מ"א מינה, נטל צרור ואפיק מ"א מינה - האי מברית ארי מנכסי חברו הוא?
אלא נתן צרור דצמד להו מ"א, נטל צרור וארוחא לה מ"א.

פרשב"ם: **נטל צרור** - מן הגדר ועשה בו נקב. **סכר מ"א** - ראה נהר ששוטף להכנס לשדה וסתם הנקב בצרור וסכר המים שלא יכנסו לשדה.

ואפיק מ"א - שנאספו מים בשדה ועשה נקב בצד השני שיצאו המים לחוץ.
האי מברית ארי - והוי כמציל אבידה שכל ישראל מצווים עליה ואין קרוי חזקה, אלא

קצב - ז 1. המוכר או הנותן שדה לחברו בצד שדהו כיון שדש המיצר

שבין שתי השדות ונעשו שתייהן כשדה אחת - קנה.

א. אבל אם הלך בה לאורכה ולרוחבה - אין הילוך זה מועיל כלום.

2. ואם שביל של כרמים מכר לו, הואיל ונעשה להילוך - קנה בהילוך. וכמה שיעור רוחב הדרך שיקנה בהילוכו:

א. אם היה מסויים במחיצות - קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצידה.

ב. ואם אין שם מחיצות - קנה ברוחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של סריגים ויסוב בה.

3. (וי"א איפכא - דבאין מחיצות סגי ברוחב שיגביה רגל ויניח רגל וביש מחיצות כדי שיהא על ראשו חבילה של סריגים ויסוב בה)

ואע"פ שהרמב"ם מפרשה בעניין אחר אפשר שסובר שהדין אמת.

א. **"ב(ק.ק) תניא** - הלך בה לאורכה ולרוחבה קנה מקום הילכו - דברי ר"א.
וחכ"א - אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק.

1. **רמב"ם**: המוכר שדה לחברו בצד שדהו או נתנה לו במתנה, כיון שדש המצר שבין שני השדות ונעשו שתייהן כאחת קנה הכל.

2. **ה"ה** - ולמד כן מהרי"ף ב"ק(ט). מאמתה הוי חזקה מכי דייש אמצרי.
מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

שקיל כרעה ומנח כרעה.

ב"י: אפילו רוחב שתי רגליים לא מצומצמות. ככ ד"מ – רוחב בין הרגליים שלא יעכבו זה את זה במהלך.

1. אבל אם הלך בה

סמ"ע: ואע"ג דכתיב באברהם "קום והתהלך בארץ", התם משום חביבותא דאברהם א"ל.

2. כמה שיעור רוחב בדרך.

סמ"ע: מהרמב"ם והטור משמע – אע"פ שהתכוון המוכר למכור לו רוחב מסוים לדרך מ"מ לא קנהו בהילוך זה הכל.

אלא אם יש מחיצות והלך בניהם – קנה בין המחיצות ולא חוץ להם כלום (אפילו התכוון למכור לו יותר) וצריך חזקה נוספת חוץ למחיצות.

ובאינו מוקף מחיצות – קנה בהילוך א רוחב כדי לשאת משא של זמורות.

ככהה[רמבן], הנה – כן עיקר.

וה"ה(י"מ) – מיירי שמכר לו סתם דרך ולא פירש

כמה רוחבו, וקאמר –

אם מסוים במחיצות – אפילו אינו רחב רק כדי הילוך אמרינן סבר וקיבל וא"צ ליתן לו יותר.

ב. וי"א איפכא.

סמ"ע: טעמם – לעולם צ מקום שיוכל להעביר שם משוי זמורות.

הילכך כשהוא מסוים – צ רוחב בין מחיצה למחיצה כדי זמורות.

אבל כשאינו מסוים – נותן לו מקום כדי הילוך רגלו ויכול לזרוע מהצדדים שהרי אינו מפריע לזמורות.

2. (שם): אך יוסי בר חנינא – מודים חכמים

לר"א בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך.

כי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר – הבו ליה כי הכי דדרי דשבישתא והדר.

ול"א אלא דמסיימן מחיצתא אבל לא מסיימן מחיצתא כי הכי דשקיל כרעה ומנח כרעה.

פרשב"ם: כי אתו לקמיה דר יוחנן – לדון במי שמתנה למכור לחברו שביל של כרמים.

כן פירשו הרמבם והטור.

אבל הר"ח – פ במי שאבדה לו דרך שדהו מיירי.

פרשב"ם: הבוליה – שביל רחב.

דדרי טונא – של זמורות

והדר – אילך ואילך ולא יגעו הזמורות במחיצות.

ב. דמסיים במחיצות – שיש לשביל גדר מזה ומזה אז צריך להרחיב הדרך ולמשוך הכתלים לאחור כדי של יזיקוהו הכתלים להפיל המשא.

אבל מסיימי – לא יתן לו אלא מדרך כף רגלו ויזרוע המוכר מכאן ומכאן שהרי לא מפריע לו כשטוען המשא.

וכן גירסת ה"ה(רשבא), טור.

ב. ואית דגרסי: ל"א אלא דלא מסיימי מחיצתא.

הילכך י"ל שמכר לו כל צרכו אבל הכי דמסיימי מחיצתא בדבר ידוע שלא מכר אלא שביל זה כמות שהוא.

ולא נהירא.

והרי: והרא"ש – גרסו כגירסה שניה.

וכ"פ הרמב"ם, רי"ן.

ה"ה – וטעמם, לפי שאם יש מחיצות כיון שהוא ברוחב להגביה רגלו ולהניח רגלו סבר וקביל ולא יסתור המוכר המחיצות.

קצב - ח היתה קרקע צחיח סלע שאין בה לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה - החזקה שקונה אותה: שטיחת פירות או העמדת בהמה שם וכיו"ב משאר תשמישים.

רמב"ם: היתה קרקע צחיח סלע, ... - החזקה שקונה אותה: שטיחת פירות או העמדת בהמה שם וכיו"ב משאר תשמישים.

ב"ב(נז): אכילת פרות בנכסי חברו – קנה, בנכסי הגר – לא קנה.

נהנה , אבל כשהלוקח נהנה ודעת אחרת
מקנה ודאי קונה.

ולפי הראב"ד – רק לעניין חזקת ג שנים.

לא גדר ולא פרצה.

סמ"ע: פ שאין יכולין לקנותו לא בגדר ולא בפרצה.

[**]: דהוי כאכילת פרות שקנה]

והראב"ד – ה"ז כאכילת פרות שלא קונה
אלא כנגד טענה (חזקת ג שנים) אבל לא
לעניין קניין, שלא קונה קרקע אלא בדבר
במועיל לקרקע.

ה"ה: מחלוקת הרמב"ם * הראב"ד.

לפי הרמב"ם – גם זו מיירי לעניין קניין, וא"צ
דבר המועיל לקרקע אלא כשהלוקח אינו

קצב - ט 1. הציע מצעות בבית או בשדה ושכב עליהם או ערך שולחן ואכל 2. ולא עוד אלא אפילו נתן כליו לתוכו או צבר בו פרות הראויים – קנה.

1. ב"י: לכו"ע אם הציע מצעות בבית ושכב
עליהם הוי חזקה , וה"ה לערך שולחן ואכל
דקנה.

כדאיתא ב"ב(נג:) המציע מצעות בנכסי הגר
קנה , וראיה ממשנה כיצד חזקה בקניית עסד
כנעני נעל לו מנעלו.

ופרשב"ם: הציע מצעות – ושכב שם

בנכסי הגר – אע"ג דלא תיקן בגוף הקרקע ,
כיון שגופו נהנה ששמשותו הקרקע – הוי
חזקה.

0. קידושין(כב): תנן – עבד כמעני נקנה
בכסף שטר וחזקה.

גמרא: כיצד חזקה – התיר לו מנעלו או הולין
כליו אחריו לבית המרחץ וכו' – קנאו.

ה"ה: אכילת פירות

רמב"ן – לא קנה, ובעבד קונה לפי שהיא
מלאכת עבדות , אבל בישראל קדירה לרבו או
אפה לו הוי אכילת פרות ולא הוי חזקה.

והא ב"ב(נג:) המציע המציע מצעות בנכסי
הגר קנה ! היינו בישוב עליהם שנהנה גופו
מהם (ולא הוי אכילת פרות).

והא דאמרין בירושלמי – המוכר בית לחברו
כיון שצבר לתוכו פרות קנה (וה"ז אכילת
פרות) !

ליתא – דפליג אגמרא דידן.

כ"ד הראב"ד.

ובעל העיטור – אכילת פרות הוי חזקה, וסמך
על הירושלמי.

כ"פ הרמב"ם והשו"ע כאן.

ב"י: לסיכום–

2. לעיטור והרמב"ם – קנה באכילת פרות

או שנתן לתוכו כליו או צבר לתוכו פרות

להראב"ד, רמבן, רשבא, ה"ה, טור – לא קנה

להרא"ש – ספק כמאן ס"ל.

להלכה: נקטינן כהרמב"ם והעיטור.

1. ושכב עליהם

סמ"ע: ובנכסי הגר (ערה-טו) לא כתב "ושכב
עליהם" אלא שהרמ"א הגיה די"א דבעי שכיבה עליהם

כדי שגופו ינהנה מהקרקע.

הציע מצעות , ושכב עליהם

ערוה"ש(תו"ס): כיון שאין מעשה בגוף הקרקע

בעינן חזקה חשובה, הגם הציע מצעות וגם שכב
עליהם.

קצב - י רמב"ם: המוכר שדה לחברו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה או אסף פרות האילן או זמרו וכל כיוצא בדברים אלו – קנה. (ערוה"ש: הואיל ועשה מעשה בגוף הקרקע)

קצב - יא 1. רמב"ם: וכן אם אסף המוכר סל של פרות ונתן ללוקח – קנה לוקח.

2. הגה: - ויש חולקין וס"ל שאין קניין בחזקות אלו: לא באכילת פרות ולא בהעמדת בהמה וכיו"ב שאינו מועיל לקרקע, והכי מסתברא.

3. ד"מ (מרב"י): היתה גבשושית בשדה ונטלה או גומא וסתמה – הוי חזקה, ונ"ל דווקא אם מהני לקרקע אבל חפר מעט – לא קנה אלא בשדה העומד לחרישה.

ונראה בהציע מצעות (ס"ט) מודה שקנה כיון שנהנה גופו מגוף הקרקע ול"ד לאכיל פרות שאינו נהנה מגוף השדה.

אבל הגר"א – אף בהציע מצעות לא הוי חזקה לשיטה זו אף שנהנה מגוף הקרקע. וכ"ד ערוה"ש.

3. היתה גבשושית בשדה ונטלה.

ערוה"ש: ודוקא חפירה המועילה לקרקע אבל סתם חפירה אינה קניין אלא השדה העומדת לחרישה וחפר בה. ובשדה העומדת להובירה לא מהני חרישה (נתיבות).

וכן חפר בור של מים הצריכה לשדה אן לחצר אין לך חזקה גדולה מזו, וכן בבית כל דבר המועיל אפילו קבע מסמרות שהבית צריך לה הוי חזקה.

כשמכר או נתן קרקע או בנינים בנויים בקרקע כיון שהחזיק באחד מהם קנה הכל.

בקבעת מזוזה – אף שמועילה לבית יש להסתפק שמא דבר מצוה אינה חזקה מ"מ בעשיית מעקה הוי חזקה כיון שהוא תועלת לשימוש הגג.

1. רמב"ם: וכן אם אסף המוכר ... קנה לוקח.

2. אבל הטור (ראב"ד) – העמדת בהמה ואכילת פרות לא מהני אלא כנגד טענה (של חזקת ג שנים), אבל לא לקנות בו קרקע אלא בדבר שעוזר לקרקע כגון נעל פרץ וגדר. וכ"ד הטור, רמבן, רשבא, הרוך.

הרב האי: כל מה שמפליגין היכא דלא עבד אדעתא דקרקע (החזיק בה לקנותה ואת חברתה ערה-ט) דלא הוי חזקה והיכא דעבד אדעתא דקרקע הוי חזקה – ה"מ בנכסי הגר אבל בנכסי חברו בכל גוונא קנה. ככ הטור, ריו.

והרמ"ה – דין נכסי חברו כנכסי הגר.

1. אסף המוכר סל של פרות

סמ"ע: פ שאסף המוכר משה זו שמוכר לו שאז מראה שגמר והקנה לו השדה עם הפרות.

2. ויש חולקים

סמ"ע: זוהי שיטת הראב"ד שחולק אף בשטיחת פרות (ס"ח).

קצב - יב 1. המוכר לחברו י שדות ב - י מדינות, כיון שהחזיק באחר מהם קנה כולם, ואפילו הייתה אחת מהם הר גבוה והשנית מצולה שהרי אין תשמיש של זו כתשמיש של זו.

2. בד"א שנתן דמי כולם, אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו.

א. לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם.

ב. (ויש חולקין במתנה).

3. הגה: נא"י: וה"ה ב - י בתים או בית ושדה דינן כעשרה שדות).

אבל כשבא לקנות כמה שדות לא מהני חזקה שהחזיק באחד אפילו הם סמוכות עד שיתן דמי כולם ואז קונה כולם אפילו אינם סמוכות.

דלא כע"ש – שאם הם סמוכות קונה בחזקת אחד את כולם אף בלא דמים.

נתיבות: מ"ש הסמ"ע קונה אותה שדה אף בלא מעות – שיעור שדה אחת כדי שילך בה הצמד בשעת חרישה ויחזור כמ"ש (ערה-ג), אבל אם היא גדולה יותר (ואינה מסוימת במצריה) הוי כשני שדות ואינו קונה כולה בחזקה זו עד שיתן את הדמים.

2. שנתן דמיה כולם

סמ"ע: שאז מסתמא הקנה לו המוכר כולם בחזקה אחת.

אלא כנגד מעותיו

סמ"ע: אבל כנגד מעותיו קונה אפילו עייל ונפיק אזוזי.

א. **במתנה קנה הכל**

סמ"ע: דבמתנה הוי כאילו קבל מעותיו.

ב. **ויש חולקים**

סמ"ע: טעמם – כיון שלא קיבל כלום מסתמא דעתו שיוכל לחזור כל שלא קנאוהו.

ואף לחולקים כאן, בשכירות (סי"ג) כיון שהחזיק באחד קנה כולם אף שלא נתן כלום, כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ומתחילת השכירות הסכים שיהיו המעות עליו במלוה עד סוף השכירות.

והגר"א – לחולקים, שכירות דינא כמתנה ואינה קונה רק כנגד מעותיו.

נתיבות: ה"ה אם משלם לו בחובו כיון שלא מחוסר ממון, כיון שהחזיק באחד קנה כולם (תו"ס).

ואף במכר שלא שילם כלום אם א"ל החזק באחד וקנה כולם – קונה כולם.

1. קידושין (כו.): תניא יפה כח חזקה,

שהחזקה מכר לו י שדות ב י מדינות כיון שהחזיק האחד מהם קנאם כולם.

2. בד"א שנתן לו דמי כולם אבל לא נתן לו דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו.

מסייע לשמואל דאמר – מכר לו י שדות ב י מדינות כיון שהחזיק באחד קנה כולם.

פרש"י: בד"א – שקנה בשדה זו שדה שאינה סמוכה לה.

הדין במתנה

א. תר"ס: וא"ת מה יפה כח חזקה מכסף, הרי חזקה אינה מועלת בלא כסף?

ואומר ר"ח – דבמתנה מיהא קנה כולם כשהחזיק האחד אף בלא כסף.

כ"פ הרמב"ם – ה"ה נמי אם היו מתנה קונה בחזקת אחד את כולם.

ב. והרא"ש – דין מתנה כמו מכר שלא נתן מעות ולא קנה אא"כ א"ל חזק באחד וקנה את כולם.

טור: ולפ"ז אינו קונה בחזקת שדה א אלא בכדי שיעור שקונה המחזיק בנכסי הגר.

1א. ב"ב(סז): אמר רבא אר"נ – מכר לו

חולסית (הר גבוה – רמב"ם) ומצולה (קרקע נהר – רשב"ם), החזיק בחולסית לא קנה מצולה, החזיק המצולה לא קנה חולסית.

א"ד אמר רבא אר"נ – החזיק חולסית קנה מצולה.

1. כיון שהחזיק באחד.

סמ"ע: כלל הדברים – אפילו במקום שכסף לא קנה בלא שטר, חזקה קונה אף בלא שטר, דחזקה עדיפא שעושה מעשה בגוף הקרקע, וקונה אותו שדה אף בלא דמים.

כל בית בפ"ע לא – קמ"ל דקרקע שהבתים עומדים עליו מצרפן.

3. ה"ל י בתים או בית ושדה.

סמ"ע: דל"ת דווקא י שדות שאין דבר מפסיק וסדנא דארעא חד הוא, אבל בתים שהם מופסקים ומחולקים

קצב - יג 1. וכן בשכירות כיון שהחזיק באחד מהם קנה כולם כל זמן השכירות.

א. הגה: ובשכירות לא בעינן שנתן דמי כולם, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.

1. תוספתא(ב"ב): שכר ממנו עשר שדות

בעשר מדינות כיון שהחזיק באחד קונה כולם. כ"כ הרא"ש.

א. הרמב"ם: אע"פ שבמכר צריך ליתן דמי כולם, גבי שכירות כיון שאינה משתלמת אלא בסופה אפילו לא נתן לו דמים כיון שהחזיק באחד קנה כולם.

1. וכן בשכירות כיון שהחזיק.

נתיבות: וחזקה בשכירות אפילו רק הכניס כליו לתוכו.

קצב - יד היו מקצת קרקעות במכר ומקצת בשכירות – כיון שהחזיק בין של מכר בין של שכירות קנה הכל.

תוספתא(ב"ב): לקח מקצת ושכר מקצת,

והחזיק בין בשל שכורה בין בשל לקוחה – ה"ז חזקה. כ"כ הרא"ש, הרמב"ם, רי"ו.

הטור: קנה הכל – ובלבד שנתן המעות (ב"י – פ' מעות של קרקע המכר).

קצב - טו דין המחזיק בנכסי הגר יתבאר בסימן ער"ה.

השלמות:

ב"ק(עט): כשם שקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה, כן שכירות נקנה בכסף שטר וחזקה לזמן השכירות.

ב"י – וכן נקנה בסודר לדעת הרא"ש (קצ"ה). **רי"ו:** שדה נקנית בחליפין אף בלא כסף כמו חזקה.

הרא"ש: האחים שחלקו הוי כמו מכר ונתן דמי כולו, כיון שאותו שכנגדו זוכה בחלקו של זה.

ת"ס: ואם א"ל חזק בקרקע זו ותקנה לאחר ל יום – לא קנה. אא"כ א"ל קנה מעכשיו ולאחר ל יום שקנה.

קצב - טז 1. חזקה לחודיה בלא כסף ובלא שטר - קניא, א. כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי. ב. (הלכות: ואפילו במקום שנהגו לכתוב שטר ג. מיהו אם התנה הכל לפי תנאו.)

1. חזקה לחודיה...קניא.

סמ"ע: פ קונה השדה שהחזיק כשיעור שקונה בנכסי הגר (ערה-ג).

ערוה"ש – מהטור משמע שקנה לגמרי כל השדה כמו במכר (וכ"מ מהשו"ע).

ג. הכל לפי תנאו.

ערוה"ש: ואם התנה של יקנה בלא שטר הכל לפי תנאו.

ט"ז: מכר לו מקום בבית הכנסת כשישב על המקום בעת התפילה הוי חזקה.

ערוה"ש: וכל דבר הוי חזקה לפי תשמישו וכ"ש כשקנה בית ודר בו שעה אחת הוי חזקה.

1. הרא"ש: דווקא בעשר שדות לא קנה אלא כנגד מעותיו, אבל שדה אחד קנה בחזקה בלא מעות. ואף במקום שכותבים שטר כסף לבד לא קונה, מ"מ חזקה קונה לבד, דאליס קניין חזקה שעושה מעשה בגוף הקרקע. כ"כ ר"ן.

א. כ"כ הר"ן – חזקה לבד בלא כסף קונה כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי.

כ"ד בעה"ת, רמב"ם, ה"ה (רשב"א).

אבל העיטור – חזקה דינה כשטר שלא קונה בלא כסף אא"כ נתן לו במתנה.

ג. העיטור: אף למ"ד חזקה קונה בלא דמים, מ"מ אם התנה ע"מ שיתן לי הדמים עד זמן פלוני, הכל לפי תנאו (ואם לא שילם עד זמן פלוני לא קנה).

קצב - סיום

חזקה בהפקר ונכסי ובמכר.

ערוה"ש: בנכסי הגר או הפקר יש חילוק בין שדה מסוימת במצריה שקונה בחפירה אחת כל השדה, ושאינה מסוימת במצריה אינו קונה כולה (ערה-ג). משא"כ במכר שקונה בחפירה אחת כולה אף שאינה מסוימת במצריה, בתנאי שכל הקרקע רצופה בלי הפסק (רשב"ם).

וטעמו – בנכסי הגר אין דעת אחרת מקנה.

חזקה על ידי שליח קטן

ערוה"ש: א"צ שהקונה עצמו יעשה חזקה, אלא אף שצויה למי שאינו ראוי לשליחות כמו קטן שיעשו חזקה ועשו ה"ז כעשיית עצמו.

ואף שאין שליחות לקטן ה"מ בשאר קנינים שצריך זכיה אבל בחזקה שצריך תיקון הקרקע, מה לי תיקנה הוא או אחר (חא(רשד"ם)).

ערוה"ש: בקניין כסף, אם אמר הלוקח למוכר תקבל את הכסף מהקטן או מהגוי – מהני. דהמוכר נעשה שלוחו של הלוקח.

אבל אם אמר לקטן או לגוי ליתן המעות למוכר – לא קנה שאין שליחות לקטן.

ערוה"ש: א שקנה בית ישן מחברו ע"מ לסותרו ולבנותו מחדש, ולא עשה שום קניין אלא סתר שני כתלים ופינה העפר וגם העמיד סמוכות לסמוך עליו התקרה שלא תיפול, ואח"כ חזר הלוקח –

י"א – **שיכול לחזור בו**, שהעמדת סמוכות הוי מבריה ארי (שלא תיפול התקרה) והסרת העפרורית לא דמי להסרת גבשושית (דהוי חזקה) כיון שהוא מחובר

ערוה"ש: בנכסי הגר והפקר צריך כוונה בחזקה שאל"כ לא קנה כמו המלקט עצים מהשדה אם כוונתו לתקן את השדה קנה.
משא"כ במכר ומתנה בכל עניין קנה, שלעולם יש הוכחה שעושה ע"ד לקנות.

לקרקע ולא עפר תלוש כמו כאן. וכ"ש למ"ד שחפירת יסודות לא הוי חזקה (**נתיבות**).
וי"א – **שלא יכול לחזור בו**, שניקוי העפר הוי חזקה כמו הסרת הגבשושית דלא בעינן עפר מחובר (**קצה"ח**).
ונראה עיקר – דהוי חזקה.

סימו קצג: דין המחובר לקרקע כקרקע

קצג - א

- כל המחובר לקרקע שצריך לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה. א. אפילו לא נתכוון לקנות קרקע אלא החזיק בקרקע לקנות המחובר בו או נתן כסף בעד הקרקע כדי לקנות המחובר בו - קנה אע"פ שלא קנה הקרקע.
- אבל אם אינו צריך לקרקע, כגון ענבים העומדים ליבצר - ה"ז כמטלטלין לקניין ויש להם אונאה. א. (ויש חולקים ואומרים דאפילו א"צ לקרקע דינן כקרקע).

2. שבועות(מב): כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.
(שם): אפילו ענבים העומדים להבצר הרי הם כקרקע.
רמב"ם: כשאינו צריך לקרקע, כגון ענבים העומדים להבצר - דינם כמטלטלין לעניין קנייה ואונאה.
א. אבל הטור - כמו שלעניין שבועה חשיבי כמחובר אע"פ שעומדות ליבצר כן לעניין קניין דינם כמחברים.
וקשה על הרמב"ם מהגמרא בשבועות ?
ה"ה - וי"ל ענבים העומדים להבצר דינם כקרקע **רק כשצריכים לקרקע**, אבל כשאינם צריכים לקרקע אף המחובר דינו כמטלטלין, כדאמרינן (כתובות נא.) כל העומד להיתלש כתלוש דמי.

1. וקנה בכסף שטר וחזקה.

סמ"ע: פירוש הן כשקונה המחובר עצמו ע"י כסף שטר וחזקה והן כשקונה הקרקע בכסף שטר וחזקה וקונה גם המחובר שעליו. אלא יש לחלק:
אם קונה המחובר עצמו - צ לעשות חזקה בכל אילן ואילן
ואם קונה הקרקע - עושה חזקה אחת לכל הקרקע.

1. רמב"ם: הלכות מכירה(א) - כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה בכסף שטר וחזקה.
א. הטור - ואפילו לא כיון לקנות קרקע אלא החזיק כדי לקנות המחובר קנה.
 וכן נמי מכר לו קרקע בכסף כדי לקנות המחובר קנה אע"פ שלא קנה הקרקע.
ה"ה: מקור הרמב"ם
ב"ב(פד): הלוקח פשתן מחברו ה"ז לא קנה עד שימשכנו ויטלטלנו ממקום למקום.
 ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה.
גמ(פז): משום דתלש כלשהו קנה ?
א"ר ששת - הב"ע דא"ל לך יפה לך קרקע כלשהו וקנה כל מה שעליה.

אבל הרמב"ם: בפרק (ג) - כתב דין הלוקח פשתן מחברו והיה מחובר ותלשו כלשהו קנה, דהוי כאינו צריך לקרקע.
וה"ה - קנה הקרקע בשכר יפוי וקנה הפשתן **אגב** קרקע (לעניין שבועה).
 כ"כ הרמב"ן(רי"ף).
ולפ"ז א"א ללמוד מדין פשתן לנדון שלנו, אלא נידון שלנו קנה מדין **חזקה**.

וכאן: לעניין אונאה – אבל א"צ לקרקע כגון ענבים העומדים להבצר אינם כמטלטלין.
הגה – ויש חולקים שאפילו א"צ לקרקע דינם כקרקע.

וקשה: מה דינם של ענבים העומדים להבצר ?

סמ"ע – סתם ענבים העומדים להבצר בלשון הרמב"ם והמחבר מיירי שצריך קצת לקרקע ולכן –
לעניין שבועות (שומרים, מודה במקצת) – הו"ל כקרקע.
לעניין קניינים ואונאה – לא הוי כקרקע אף שצריך קצת לקרקע.
והרמ"א ס"ל – שאף שא"צ לקרקע כלל, כל שהוא מחובר דינו כקרקע (כרבנן של ר"א).
הש"ך: לעיקר הדין – דינם כקרקע לכל העניינים אפילו א"צ לקרקע כלל (כהרמ"א).

ועוד קמ"ל כשעושה קניין בגוף הקרקע ואין כוונתו לקנות הקרקע מהני למחובר שעליו.

נתיבות – ונ"ל שאף אם עשה חזקה באילן אחד, אם שילם דמי כל האילנות – קנה כולם, דלא גרע מעשרה בתים בעשר מדינות דאם נתן דמי כולם קנה בחזקת אחד את כולם.

2. כגון ענבים העומדים ליבצר – כמטלטלין

שו"ע(צה-ב): לעניין מודה במקצת – טענו ענבים העומדים להבצר,,, וכפר במקצת – ה"ז נשבע,,, והוא שאינם צריכים לקרקע,,, אבל צריך לקרקע הרי הם כקרקע.

שו"ע(שא-ה): לעניין שבועת השומרים – המוסר לחברו לשמור דבר המחובר לקרקע דינו כקרקע אפילו ענבים העומדים להבצר.

סימו קצד: עכו"ם שמכר קרקע לישראל וקבל כסף ולא כתב שטר (ב"ב לה, גז).

קצד - א

1. העכו"ם אינו קונה בחזקה (ולא בכסף) אלא בשטר הוא קונה עם נתינת הכסף. א. וישראל הקונה מעכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואינו קונה אלא בשטר.
2. הגה: מיהו שכירות מן העכו"ם קונה בכסף לחוד.
3. וכן אם התנה הלוקח שיקנה לו בכסף לחוד – קנה מיד.

1. דין קניית מטלטלים מעכו"ם

סמ"ע – ישראל קונה מעכו"ם אף בדמים.

והש"ך – רק במשיכה ולא בדמים

בחזקה (ולא בכסף).

סמ"ע: ורבותא נקט שאפילו בחזקה אינו קונה וכ"ש שלא קונה בכסף.

עם נתינת הכסף

סמ"ע: ואפילו נתן הכסף קודם כתיבת השטר קנה.

אלא בשטר.

מל"מ: כ"ז שלא כתב הגוי השטר, אף הגוי יכול לחזור בו.

אבל הנתיבות – נגד המוכר והקונה הוי קניין גמור (ואף אחד לא יכול לחזור) רק שלעניין הפקר אם אחר יזכה קנה כיון שלא זכה בו הקונה קנין גמור.

קניין גוי מגוי

רש"י – גוי קונה מגוי קרקע בחזקה וכסף

והתוס' – אינו קונה רק בחזקה של כיבוש מלחמה.

א. ואינו קונה אלא בשטר.

סמ"ע: פ עם נתינת הכסף שאף מישראל אחר קונה עם נתינת הכסף.

2. שכירות מעכו"ם, בכסף לבד.

ד"מ: שהרי אין דרך שכירות לכתוב שטר ולכן קונה בכסף לחוד.

סמ"ע – וס"ל להרמ"א שאף לשאר מפרשים דס"ל שאף במקום שישראל קונה מישראל בלא שטר, מעכו"ם אינו קונה בלא שטר דלא סמכה דעתו, מ"מ בשכירות שהוא לזמן סמכה דעתי מאחר שקיבל העכו"ם דמי שכירותו.

1. ב"ב(נד:) אר"י א"ש - נכסי עכו"ם הרי

הם כמדבר (הפקר).

מ"ט ? עכו"ם מכי מטה זווי לידיה אסתלק ישראל לא קנה עד דמטי שטרא לידיה.

וכן ב"ב(לה:) אר"י א"ש – ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת עכו"ם.

ומפרש הרמב"ם – ישראל הבא מחמת עכו"ם פ כשבא ישראל לקנות מעכו"ם לא קנאה אלא בשטר.

כ"פ רמב"ם: העכו"ם אינו קונה בחזקה ולא בכסף אלא בשטר, וישראל הקונה מעכו"ם הרי הוא ,,,,.

2. ב"י: לפי הרשב"ם שנכסי הגר הרי הם

כמדבר כיון שלא קונה בכסף בלא שטר דווקא במקום שלא קונים בכסף בלא שטר.

משמע – שבמקום שאין כותבין שטר קונה קרקע מהגוי אף בכסף לחוד.

כ"כ רי"ו, הר"ן.

ולפ"ז – בשכירות כיון שאין רגילות לכתוב

שטר קני בכסף לחוד.

אבל בחזקה כיון דלגבי מכר מהגוי לא קנה גם שכירות לא קנה בחזקה.

3. ב"י: אם אמר הלוקח "בכסף לבד אני

קונה" קנה ואינם כמדבר וכמו ישראל

מישראל (קידושין כו.) שאם א"ל אם ארצה אקנה בכסף דקנה.

3. אם התנה... בכסף לחוד.

נתיבות: הב"ח, ש"ך, ט"ז – חולקים ואף שהתנה לא מהני.
וכן עיקר – דלא סמכה דעתא כיון שהגוי אנס.

וט"ז: לטעם שלא סמכה דעתו אפילו שכירות אינו קונה.

והנתיבות – בשכירות עיקר הטעם כהרמ"א (שאין דרך לכתוב שטר בשכירות) כיון שבשכירות לא קיים הטעם דהוי הפקר, שכ"ז שאין שהשוכר נכנס לגור יכול המשכיר להשכיר לאחרים ולא הוי הפקר, משא"כ במדבר.

קצד - ב

1. מאחר שהעכו"ם אינו קונה קרקע מישראל אלא בשטר, ישראל שלקח קרקע מהעכו"ם ונתן דמים א. וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה, כדרך שמחזיקים בנכסי הגר - זכה האחרון.

ב. הגה: וי"א דאפילו החזיק בה ראשון זכה אחרון דלא סמכה דעתא דראשון בלא שטר - וכן נ"ל. **ג.** אבל אם החזיק האחד קודם שנתן מעות זכה.

2. ונותן לראשון את הדמים, מפני שהעכו"ם מעת שלקח הדמים סילק רשותו וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו, ונמצאו נכסים אלו בנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה א. ואחריותו על העכו"ם המוכר.

3. הגה: והשני מיקרי רשע א. מ"מ אם בא הראשון להשתדל ע"י עכו"ם להוציאו מיד השני נקרא מסור הואיל והשני נותן לו מעותיו.

וכל המחזיק בהם קנה

א. רמב"ם – קודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה, זכה האחרון.
 משמע שאם קדם הקונה והחזיק זכה הקונה.

כ"כ רשב"ם, ה"ה(ר"ח).
וטעמו: דלא גרע חזקת הראשון מפני שנתן דמים.

ב. והראב"ד – אף שקדם הראשון והחזיק, זכה השני ולא הראשון.
וטעמו: דאנן סהדי דלא סמכה דעתו לקנות בחזקה אלא בשטר, אבל השני שהחזיק בלא כסף דעתו לקנות בחזקה. כ"כ הרשב"א, ד"מ [מרדכי].

ב"י: ואע"פ שפסק הרמב"ם שישראל לא קונה מהגוי בחזקה, י"ל שכאן שהקרקע היא הפקר (כיון שהגוי נסתלק) אע"פ שהראשון לא נתכוון לזכות מההפקר מ"מ כיון שהחזיק לשם קניין קנה.

ג. ד"מ(מרדכי): ואם החזיק הראשון קודם שיתן המעות אין אחר יכול להחזיק.

]* ולפי הרמב"ם אין ישראל קונה מהגוי בחזקה האם חולק כאן ? [

1. ב"ב(נד:): אמר שמואל – נכסי גר הרי הם כמדבר כל המחזיק בהם זכה.

מ"ט ? גוי מכי מטא זוזי לידיה אסתלק ליה, ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה.
 הילכך הרי הם כמדבר וכל המחזיק בהם זכה.

פרשב"ם: נכסי גר – שמכרן לישראל וקיבל דמים ממנו ועדיין לא החזיק בה הישראל.
הרי הם כמדבר – הפקר.

אסתלק – הגוי, שהרי כל קנינו של הגוי בכסף, ולדידיה הוי מכירה שאין יכולים לחזור בה, וישראל לא קנה עד שיקבל השטר לידיו שהרי אפילו מישראל חברו לא קונה בכסף עד שיכתוב לו השטר, וכ"ש מגוי דסתם גוי אנס ואין דעתו לקנות בלא שטר.
הילכך אם בא ישראל אחר ורפק בה קנה האחרון.

ודווקא מגוי, אבל מישראל אחר אע"פ שלא קנה עד שיבוא השטר לידו מ"מ אחר לא יוכל לקדום ולהחזיק שהרי היא עדיין ברשות המוכר, שכ"ז שלא החזיק או לא בא השטר לידו שנהם יכולין לחזור.

משא"כ השני שלא נתן מעות דעתו לקנות בחזקה זו (אף בלא שטר), ואף שיקחו ממנו השדה חזרה (כיון שאין לו שטר) לא הפסיד.

וכתב הרא"ש – ואפ' פיקח הראשון יחזיק בקרקע (לשם קניין מהפקר) קודם שיקדמנו אחר. ואף הרשב"א דס"ל שאין מועילה חזקת הראשון יודה כאן כיון שהחזיק בה לשם הפקר.

ג. אבל החזיק הראשון קודם שנתן מעות

סמ"ע : פ' קנה לכו"ע. כ"כ ה"ה. [*]: תימה – לכאורה חולק על הרמב"ם שאין ישראל קונה מהגוי בחזקה. הלכות מכירה (א-יז), וצ"ע].

2. ונותן לראשון את הדמים

סמ"ע : כ"ד הרמב"ם וסייעתו, שאף שלא קנהו מ"מ בתורת משכון הוא בידו עד שיחזיר לו הדמים.

אבל הרא"ש והטור – ס"ל שאף דמים אצ"ל, כיון שלא בא ליד הלוקח מתחילה בתורת משכון.

ונותן לראשון

נתיבות: טעמן – הואיל ובתורת משכון בא לידו.

ולפ"ז – אף שקנה הראשון מהגוי יותר מערכו צ' להחזיר השני לראשון כל מה ששילם.

אך יש טעם נוסף – משום שמרויח צריך להחזיר המעות לראשון. ולפ"ז אין מחזיר רק שויו.

א. ואחריותו על העכו"ם

סמ"ע : פ' אף שכבר נתן השני לראשון המעות אין האחריות על הראשון, ואפילו בא העכו"ם ולקח מהשני הקרקע א"צ הראשון להחזיר לשני המעות.

נתיבות – אבל אם בא הנגזל (שהגוי גזל ממנו) או בע"ח מוקדם של הגוי וטרף הקרקע מהשני – חייב הראשון להחזיר לשני דמיו, שהרי לא נתן לו הדמים רק משום שיעבוד שהיה לו על הקרקע, ועכשיו מתברר שבטעות היה שהרי משועבד לבע"ח.

אומנם פירות שאכל השני בנתיים עד שבא בע"ח מנכה לו הראשון מהדמים שמחזיר, שהרי השני מרוויח.

3. והשני מיקרי רשע

סמ"ע(ב"י) : חדא באידך תליא –

כיון שצריך המחזיק ליתן המעות לראשון נמצא שאינו כמציאה (אלא כמכר) והו"ל עני המהפך דמיקרי רשע.

ואם א"צ להחזיר הדמים אז הו"ל כמציאה שאין בו דין עני המהפך, ולכן לא מיקרי רשע.

א. נקרא מסור.

2. וכל המחזיק בהם זכה

✓ **ר"ח** – ומשלם המחזיק דמים ללוקח, כיון שחלה זכיית לוקח על השדה למשכנתא בשעת מתן מעות, ואע"פ שלא קנה לגמרי בכסף היינו לגוף השדה אבל תורת משכון לא פקע מיניה.

כ"כ הרמב"ם, ה"הנ ר' האי, רמב"ן [, ר' יונה(ריטב"א, ראב"ד).

רשב"ם – אף תשלום א"צ לשלם המחזיק ללוקח, שדינו כהפקר גמור.

כ"כ הרא"ש.

ד"מ [נמ"י]: ואם אנס הגוי הקרקע מהשני צריך הראשון להחזיר לשני המעות.

א. ולא משמע כן מה"ה.

3. רשב"ם: והשני נקרא רשע, כעני המהפך

בחדרה ובא אחר ולקחה.

אבל הרא"ש – אפילו רשע לא מיקרי דל"א עני המהפך אלא במכר ושכירות שנמצא במקום אחר (ולא היה לו לקחת זה) אבל במציאה והפקר שאינו נמצא במקום אחר (ואם לא יקח מכאן לא יוכל לקחת ממקום אחר) לא מיקרי רשע.

ב"י: הרא"ש אזיל לשיטתו שא"צ להחזיר המעות וא"כ נקרא מציאה (ולכן אינו רשע), אבל למ"ד שצריך להחזיר מעות א"כ הו"ל מכירה ומיקרי רשע.

א. רשב"ם: אם יוכל הראשון לדון עם הגוי להוציא מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד.

אבל הרא"ש – אין יכול להוציא מעותיו מהגוי, שהרי בדיניהם נגמר המקח בכסף ושוב אין חייב להעמיד מקחו בידו, ואף בדיני ישראל זכה המחזיק.

זה שבא לעשות תחבולה עם הגוי שיבוא בכח להוציא מהמחזיק דין מוסר יש לו.

1א. כדרך שמחזיקים בנכסי הגר.

סמ"ע : שגם זה הפקר, וצריך לעשות חזקה בגוף הקרקע שיהנה לקרקע, לאפוקי חזקה דקניין שאף אכילת פירות מהני (כאן לא מהני).

ב. אפילו החזיק הראשון זכה אחרון.

סמ"ע : פ' שהחזיק הראשון אחר שנתן המעות לעכו"ם אפ"ה לא זכה, דלא סמכה דעתו לקנות בחזקה זו עד שיכתוב לו השטר.

אבל הרא"ש – אף שא"צ השני להחזיר מעותיו אין הראשון רשאי לתבוע העכו"ם, שאם יתבע יוציא העכו"ם מיד השני.

סמ"ע: **ושעמו** – כיון שמעיקר הדין זכה בו המחזיק אסור להוציאה מידו לבטל זכותו ע"י עכו"ם.

*******: נ"מ בין שני הדעות – אם השני לא רוצה לשלם לפי התו"ס – יכול לתבוע מהגוי. כ"פ ערוה"ש. אבל לפי הרא"ש – בכל גוונא אסור לו לפנות לגוי.

הואיל והשני נתן לו מעותיו.

סמ"ע: כ"כ תו"ס, הג"א – וכ"ש אם כבר נתן המעות שאז יפסיד השני.

קצד - ב

1. בד"א במקום שאין משפט ידוע למלך, אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שכתוב בשטר או נותן הדמים וכיוצא בדברים אלו - עושים כפי משפט המלך.

2. הגה: **ד"מ (תלמוד הרשב"א, ר"י):** עכו"ם שהיה לו משכון או פקדון ביד ראובן ונתנו לשמעון בשטר – זכה ראובן במה שבידו, דמיד שנתן העכו"ם לשמעון נסתלק העכו"ם, ושמעון לא קנה עד דמשך, ולכן הוי הפקר וזכה בו ראובן כזוכה מן ההפקר.

העכו"ם לשמעון נסתלק העכו"ם ושמעון עדיין לא זכה במשכון (בחלק העודף). ולכן ראובן מההפקר **ובפקדון** פ שהיה לגוי פקדון אצל ראובן והחליט ליתנו לשמעון במתנה, כיון שהגוי נסתלק ושמעון עדיין לא זכה, הוי הפקר וקנה ראובן.

שומעון לא זכה.

ערוה"ש: כדי שיזכה שמעון צ העכו"ם להקנות לו בק"ס או שיאמר לשמעון לקחת המשכון מראובן.

סמ"ע: ואם שואל הגוי את שמעון מותר לשמעון לומר לגוי שלא קבלו שיוציאה מראובן.

1. ב"ב (נד): **רמר שמואל** – דד"ד ומלכא אחר לא ליקנא ארעא אלא באיגרתא (שטר)? **ב"ח** – פ לפיכך לא קנה האחר הקרקע בחזקה לפי שאין לו שטר מהגוי). **פרשב"ם**: **ומלכא אמר** – לא ליכול ארעא שום מחזיק אא"כ יש בידו שטר, ולא יקנה זה המחזיק אלא הראשון יקנה בדינא דמלכותא.

2. עכום שהיה לו משכון

סמ"ע: פ ראובן שהלווה לגוי וקבל ממנו משכון יתר על ההלוואה, ונתן בשטר את המשכון לשמעון שילך ויפדנו מראובן (ששילם החוב ויקבל את המשכון חזרה) והעודף מה שהמשכון יתר על ההלוואה יהיה שלו. מיד שנתן

קצד - ג

1. הרא"ש: **יש מי שאומר שאפילו אם כתב העכו"ם שטר לראשון (אחר שקיבל המעות) קודם שיחזיק בו אחר אינו כלום כיון שכבר נסתלק הרי הוא כאחר, אלא צריך שיכתוב השטר קודם שיקבל המעות.** (כן משין דברי הרמב"ן. כ"כ הנמ"י).

א. (הגה - ה"א): וכל זה לא מיירי אלא בקרקע (שאינן דעת הלוקח אלא בשטר) אבל מטלטלים קנה בנתינת המעות).

1א. אבל מטלטלים קנה

סמ"ע: שדווקא בקניין שדה שייך לומר דלא סמכה דעתו, אבל קניין מטלטלים שהלוקח לוקחם לביתו מיד לא חייש כולי האי שהעכו"ם יקחם האלימות מתוך ביתו.

קנין גוי מישראל במטלטלים

רו"פ - המשיכה בלבד.

רש"י - בכסף בלבד.

רמב"ם - במשיכה או בכסף.

ערוה"ש: לדינא נראה כרו"פ שקנינו במשיכה לבד.

ויש שכתבו - כשא"א המשיכה קונה אף בקניין כסף (הג"א, ת מימוני).

קניין ישראל מעכו"ם במטלטלים

סמ"ע - ישראל מהגוי אף בדמים

גוי מישראל רק במשיכה.

הש"ך - בין ישראל מהגוי או גוי מישראל רק במשיכה.

ערוה"ש: קניין מסירה - אינו בגוי דזהו תקנת חז"ל (קצ"י) ולא תקנו לגוי.

ערוה"ש: קניין חליפין בגוי - לא מצינו מפורש

בגמרא :

דעת התוס' ס, ור"ת - דמהני להקנות לגוי בחליפין.

כ"ד קצה"ח, וכן המנהג להקנות לגוי בחליפין וכן קניין מטלטלים אג"ק.

לאפוקי הש"ך - דס"ל שאין קניין חליפין בגוי.

ערוה"ש: קניין חצר לגוי.

ראשונים - קנה.

אומנם הרש"ך - מפקפק, שקניין חצר כשאין הבעלים לידו מדין שליחות הוא ואין שליחות לגוי.

ולענ"ד - יש לו דין חצר שקונה -

א. שרק חצר של קטן מדין שליחות ולא של גוי.

ב. להראב"ד - אף לקטן חצר משום שליחות רק במציאה.

ג. להרא"ש - בעודו בצד חצרו הוי משום יד לגוי יש יד.

ערוה"ש: קניין אודיתא

קצה"ח - הוי קניין

ולענ"ד - אין זה קניין אלא הודאה, ותלוי הדבר בנאמנות המודה לפי ראות עניי הדיונים.

סיכום דיני אודיתא: מתוד אנציקלופדיה תלמודית.

כ"כ שטמ"ק(תו"ס רא"ש), קצה"ח, נתיבות. **וי"א** שאודיתא אינה אלא מטעם נאמנות ובידור, שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים כשהדבר לחובתו.

כ"כ ריטב"א, ת' הרשב"א, נמ"י, אמרי בינה. **ריטב"א:** ולפ"ז אודיתא אינה אלא זכות להוציא הדבר בב"ד ולא קניין.

רשב"א - ולכן אם שניהם מודים שההודאה בשקר ורק שנתכוונו להקנות בהודאה זו - אין ההודאה מועילה.

(3). והעיטור: דין אודיתא אינה אלא בשכ"מ שכל דבריו ככתובים ומסורים, אבל בריא אין הודאתו מחייבת אותו כשידוע שאין הדבר כן, ויכול המודה לומר משטה. כ"כ תשב"ץ, או"ז.

אודיתא: הודאה הנמסרת מאדם על דבר השייך לו שהוא של פלוני, אע"פ שיודעים שהוא שלו. דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

א. טיבה וגדריה.

(1). המקור: ב"ב(קמט.) איבעיא להו, שכ"מ שהודה מהו?

ת"ש דאיסור גיורא היו לו 12,000 זוז ביד ובא,,, נפק אודיתא מאיסור גיורא (שהוא חייב למדי 12,000 זוז). ומסקינן דמהני.

(2). ז"א שהודאה זו כמעשה קניין ממש (כמו מסירה ומשיכה), כיון שעל ידה זוכה אדם בדבר שלא היה שייך לו קודם.

ג. התחייבות באודיתא

(1) שר"ע(מ/א): גם התחייבות חדשה יכול להתחייב באודיתא, כגון האומר לעדים אתם עדי שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר הרני חייב לך מנה אף בלא עדים, או שאמר בפני עדים הרני חייב לך מנה בשטר אף שלא אמר אתם עדי (רמב"ם, רי"ף). אבל רבים מהראשונים – ס"ל שהתחייבות חדשה בעינן קניין ממש ולא מהני אודיתא (רש"י).

או לפחות שטר גמור שחתם עליו ורוצה להשתעבד ע"י השטר (ר"ח, רמב"ן, רשב"א).

(2) קצה"ח: אין התחייבות אלא בלשון הודאה (לשון עבר) "חייב אני לפלוני" מכבר, אבל אם אמר "אני מתחייב לפלוני מנה" – אינו כלום (אא"כ קנו מידו).

ד. אודיתא בלי עדים.

ריטב"א: אם הודה שלא בפני עדים אינו מועיל.

כ"כ קצה"ח, מהרש"א, מהר"ם.

קצה"ח – שהרי הודאה עצמה היא קניין וצריך עדים לגמור הדבר.

ו"א (פני יהושע, נתיבות) – שא"צ עדים.

ה. הפקעת איסורים

למ"ד שאודיתא מטעם נאמנות – לא מועילה להפקיע איסורים, כגון שמודה שהחמץ של הגוי, או הלוקח רבית ע"י שמודה שהמעות של גוי.

כ"ד הס"ז, מקו"ח.

אבל למ"ד אודיתא קניין ממש – מהני אף להפקיע איסורים. כ"ד קצה"ח.

פני יהושע: ובדבר שידוע שאין לו לכו"ע אינו אלא לחייב עצמו, שבדיני ממונות מהני (למ"ד) אבל אינו יכול להפקיע איסורם. כ"כ חת"ס.

אבל רו"פ – חולקים, אודיתא מהני אף בבריא.

ב. דברים שאודיתא מועילה בהם.

(1) גידולי תרומה: למ"ד אודיתא קניין, אינה חלה על דברים שאין קניין מועיל בהם, כגון דשב"ל, דבר שאינו ברשותו או מלוה בע"פ. כ"כ קצה"ח.

אבל הרמ"ה – מהני אף בדשב"ל ושאינה ברשותו.

דס"ל שאין אודיתא קניין אלא ברור.

(2) ו"א (ריטב"א בשם ר' משה כהן): אין אודיתא מועילה אלא כשהדבר ביד אחר בפקדון שאז זוכה בו תיכף עבור המקבל ע"י האודיתא, אבל כשהדבר ברשות הנותן (כגון מלוה) לא מועילה.

(3) יש סוברים (תו"ס): אודיתא מועילה אף בדבר שידוע שאין לו אם אמר שיש לו, כגון שאומר שיש לו קרקע ומקנה אג"ק מטלטלים.

אבל י"ח (בעה"ת) – שאין מועיל כיון שידוע לכל שאין לו.

(4) בעה"ת: נחלקו הראשונים אם אודיתא מועילה בשט"ח שמודה המלוה ששטר זה הוא של פלוני.

והנתיבות – המחלוקת היא:

אם אודיתא קניין היא אפילו ששנהם מודים שלא היה של פלוני – מועילה

ואם היא רק בתורת הודאת בעל דין – אינה מועילה לחייב הלואה לתת לפלוני.

קצה"ח: להלכה מהני קניין אודיתא אף בשט"ח, כיון ששטר ישנו בהקנאה ע"י כתיבה ומסירה ישנו גם בקניין אודיתא.

(5) קצה"ח: אם מחייב עצמו בערבות, כגון שאומר "הרני מודה בפניכם שאני ערב" – לא מהני, כיון שהיא אסמכתא וצריכה קניין.

(6) אודיתא למפרע:

למ"ד אודיתא קניין – לא מהני למפרע.

ולמ"ד שהיא ברור – חלה אף למפרע.

(7) זר"א: יש להסתפק אם אודיתא מועילה גבי הקדש, כגון שמודה שחפץ זה של הקדש.

סימו קצה: דין קניית קרקע או מטלטלים בחליפין

(ב"מ: ז, מז, צט ב"ב: ריד. קידושין: ו, כו. נדרים: מח)

קצה - הקדמה

קניין סודר וחליפין

2. שטרות, דק"ס לא חל אלא על דבר שגורפו ממון ושטרות אותיות בעלמא ניהו (סימן ס"ו). והוא גם הטעם במטבע לפי שעיקרו הצורה והם אותיות בעלמא.
 3. דבר שאין בו ממש, כגון שקנו ממנו שילך למקום פלוני (סימן רי"ד).
 4. דבר שאינו מסויים או דבר שלב"ל (סימן ר"ט).
 5. קניין דברים לא מועיל כגון שמחל לחברו חובו.
 6. טובת הנאה, כגון ישראל הבטיח לתת לכהן מסויים תרומותיו וקנה בקניין סודר. שאין זה ממון ישראל אלא רק בידו ליתן לכהן שירצה – אין זה ממון ולא נקנה (חליפין או אג"ק).
- והש"ך – ס"ל שלעניין הקנאות, חליפין אג"ק דינו כממון.

- א. רות (ד-ז):** וזאת לפנינו בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר ושלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל.
- פרש"י:** על הגאולה – זו מכירה.
תמורה – זו חליפין
שלף איש שנעלו – זה קניין (ק"ס).
תעודה – משפט העדות.
- ב.** קניין סודר קונה כמעט כל דבר, בין קרקעות או מטלטלים בין פירות או בע"ח, בין שמונה לפניו או לא (בין שהקונה לפניו או לא).

- ג. דברים שלא נקנים בחליפין.**
1. מטבע לא קונה בחליפין.

קצה - א

1. בקניין כיצד: יתן הקונה למקנה כלי כלשהו.
- א.** ויאמר לו "קנה זה חלף הקרקע או המטלטל שמכרת או שנתת לי.
ב. (ואין נוהגים שיאמר לו הקונה כן כי מסתמא אדעתא דהכי הוא נותן לו).
2. וכיון שמשך המקנה הכלי נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח או למקבל מתנה בכל מקום שהוא אע"פ שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב בשטר ולא משך. ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו, **א.** אפילו אין עדים בדבר אם מודים זה לזה.
 - ב. הגה:** ת הרא"ע: וכן אם קבלו קניין לפני פסולי עדות הוי קניין הואיל ומודים זה לזה שקנה.

אבל ההשגות – בק"ס צריך עדים.

1. יתן הקונה למקנה.

סמ"ע: דקי"ל "שלף איש נעלו ונתן לרעהו" קונה נותן למקנה, והמקנה מקנה לו דבר חילופי. ונעל ל"ד, אלא כל שהוא כלי ומותר בהנאה.

2. כיון שמשך המקנה.

סמ"ע (ת הרא"ש): ראובן היו לו בהמות לשחוט ומכר העורות לשמעון בקניין חליפין, כשהולכין לשחיטה ברחו הבהמות וטבעו בנהר – הפסד העורות על שמעון שמאחר שלקחן בקניין נקנו לו בכ"מ שהם. וה"ה אם קנה הבשר הדין כן. **הט"ז** – ואפילו א"ל בפירוש שיתן לו העורות לאחר שחיטה ההפסד על שמעון.

אין שום אחד יכול לחזור.

סמ"ע: וה"ד לאחר שפסקו לדבר באותו עניין או שהתנו בשעת קניין שלא יוכלו לחזור.

1. ב"מ(מז): במה קונים ?

רב – בכלי של קונה.

ולוי – הכליו של מקנה.

כתנאי: "וזאת לפנינו בישראל,,, שלף איש נעלו ונתן לרעהו"

בועז נתן לגואל.

ר' יהודה אומר – הגואל נתן לבועז.

הרי"ף: הלכה כרב שהוא סתם משנה.

כ"פ הרמב"ם והרא"ש.

א. רמב"ם: ואומר הקונה למקנה "קנה כלי זה חלף החצר".

ב. והטור – ואין נוהגים עתה שיאמר כי מסתמא ע"ד כן נותן.

2. טור: וכיון שמשך המקנה הכלי נקנו חליפין ללוקח או למקבל המתנה בכל מקום ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

א. רמב"ם: אפילו אין עדים בדבר אם מודים זל"ז אין יכולים לחזור בהם (שלא צריך עדים אלא לשקרנים, ראה קפ"ט).
כ"כ ה"ה(ר"ח, העיטור, רמבן, רי, רי"ף).

קצה - ב

1. אין קונים אלא בכלי אע"פ שאין בו ש"פ א. (ובלבד

שהוא עשוי מדבר חשוב לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר).

2. ואין קונים בדבר שאסור בהנאה א. ולא בפירות ב. ולא במטבע (ראה רג-ג)

3. (בהמה מיקרי כלי וקונין בה, אבל שאר מטלטלים שאינן כלי אין קונין בהם. **א.** מטבע שנפסל לגמרי הוי ככלי וקונין בהם).

4. ואין קונין בכליו של מקנה.

1. ב"מ(מז): תנא – קונים בכלי אע"פ שאין בו ש"פ.

א"ר ששת: כמאן כתבינן האידנא שטרא "במנא דכשר למקניא ביה":

2. במנא – לאפוקי מרב ששת דאמר קונים בפירות.

1. א. דכשר – לאפוקי משמואל דאמר קונים במדוקא.

4. למקניא – לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה.

2. ביה – ר פפא אמר למעוטי מטבע

ר זביד אמר למעוטי איסורי הנאה. **פרש"י:** מרוקא – כלי העשוי מגללי בקר.

3. ב"מ(מז): אר"נ – ל"ש אלא בכלי אבל בפירי לא.

ורב אשי אמר – אפילו בפירות. **מ"ט דר"נ:** אמר קרא "נעלו" אין מידי אחרינא לא.

והילכתא כרב נחמן.

פירי לא

רש"י – כל דבר שאינו כלי מיקרי פרי.

✓ תו"ס(ר"ח, ר"י) – פרי פרי ממש, וכלי כל דבר דדמי לנעל, היינו כלים שמשמשים בהם, ושור וחמור כנעל דמי. וכנ"ד הרי"ף, הר"ן, רמב"ם. כ"כ הר"ן – כל דבר שאינו ראוי לאכילה ואינו מוקיב כלי מיקרי. (בסוף דבריו הוסיף שראוי למלאכה). כ"כ תלמידי הרשב"א(הרי"ף) – כל שאינו פרי כלי מיקרי. כ"כ הרא"ש – הע"ח מיקרי כלי.

דין טלה

ב"י: יש להסתפק בדעת הר"ן האם צ"ל ראוי למלאכה (ואז טלה הוי כפרי) או שאינו הולך ומקריב (וטלה הוי כלי) ? ומשמע שהעיקר דבר שאינו ראוי לאכילה. הג"א – טלה דינו כפרי כיון שאינו ראוי למלאכה. והב"י – ואף טלה ראוי למלאכה לגזוז צמרו וחלבו וחולדות.

קצה - ג

1. הקנה אחר כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו הממכר - זכה הלוקח, א. אפילו הקנהו שלא בפני הקונה, ב. ואע"פ שהקנה לו הכלי ע"מ להחזירו נקנה במקח.

ג. הגה: ולכך הורגלו לעשות הקניין בסודר של העדים אפילו בפני הקונה לפי שרוב הקניינים הן שלא בפני הקונה.

2. והא דנקנה המקח שלא בפני הקונה היינו במתנה וכיו"ב דודאי ניח"ל, אבל במקח שאפשר שאינו חפץ לקנות לא קנה ושניהן חוזרין.

ה"נ (אפילו במטלטלים ממש) אין מקבל המתנה כאן (רש"י- שיתן כליו(סודרו) למקנה).

קניין שלא בפני הקונה

תו"ס(הרב שמעיה) – מכאן שאין מועיל סודר אלא בפני הקונה ולכך לא הקנה לו בחליפין על ידי אחר (הכא נמי שאין מקבל המתנה כאן), כיון שלא מועיל כשאין מקבל המתנה לפנינו.

✓ והתו"ס(ראב"ן) – מעשים בכל יום שקונים שלא בפני הקונה. וכ"מ בכל הש"ס שמועיל קניין אף שלא בפני הקונה.

ג. ועוד שהורגלו לעשות בסודר של העדים כיון שעפ"י אין הקונה לפנינו.

ולכן הגירסה היא "מאי לדמי נקניניהו נהיליה המשיכה ? דליתיה למקבל מתנה" ולא יותר (משמע שבקניין מהני שלא בפניו). כן הגיה רש"י.

1. העיטור(ר"ע): תיקנו חכמים ששליח ב"ד

או העדים עושים שליחות הקונה ומקנה. וכתב הגאון טעמו - שאם יתפוס המקנה את הסודר לא מוציאים ממנו, ראו חז"ל שלא יבואו לריב תקנו לקנות בכלי שאינו של הקונה, דלא חציף איניש לתפוס כלי שאינו של הלוקח.

א. קידושין(כו): ת"ש – מעשה באחד שביקש לתת מטלטלים במתנה וא"ל שאין לו תקנה כד שיקנס ע"ג קרקע. אמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת, וקיימו חכמים דבריו. ומיירי בדמי 100 צאן ודמי 100 חביות ולקניניהו במשיכה ? מקבל המתנה אינו נמצא כאן.

ערוה"ש: אף במכר אם ידענו בשעת קניין שרצונו של הלוקח בכך, קונה לו אף שלא עשאו שליח.

סמ"ע: בתשובת מהרי"ו שאפילו במתנה י"ל דלניח"ל לזכות בו משום שונא מתנות.

והרא"ש והטור – לא חששו לזה.

ומה שנוהגים – שהקונה שולח עדים למקנה לקנות על ידם אין לחשוש שמא חזר בו בנתיים (אף במכר) כיון שבשליחותו הם הולכים.

כ"פ הנתיבות – כהרמ"א שבמתנה קנה, ואין לחשוש גם במתנה.

ואפילו במכר יש פעמים שקונה אף שלא בפני הלוקח, כגון (רלה-כג) זיכה המוכר ללוקח ע"י אחר, שאז הלוקח יכול לחזור בו אם ירצה ולא המוכר – חשיב זכות (וקונה אם ירצה הלוקח).

קצה"ח – ועוד דוגמא, כגון שהמקח שווה יותר מהדמים (שמוכר בזול), יכול אחר להקנות ללוקח אף בלא ידיעתו, אף שהלוקח לא יכול לחזור בו, דבכה"ג הוי זכות ללוקח.

ערוה"ש – וי"ל שעכ"פ ידענו שהלוקח חפץ בחפץ זה, אבל אם לא ידוע לנו רצונו בחפץ לא קונה אף שהוא זול.

קצה"ח: "אפילו במתנה י"ל דלא ניח"ל משום שונא מתנות" (מהרי"ו) –

ונפלאותי שאין אף מ"ד שסובר שמתנה אינה זכות שהרי ב"ב(קנו) ר' יהושע אמר זכין לגדול (ולא חיישנן לשונא מתנות), וכן בשאר הש"ס.

ורק אם המקבל עומד וצווח שלא נוח לו – אזי לא קנה, אבל מסתמא אמרינן ניח"ל וקונה.

אף במהרי"ו – לא כתב כמ"ש הרמ"א.

כ"כ הרא"ש – והראיה שאם היה צריך לפני הקונה דווקא היה צריך לכתוב בשטר שנעשה הקניין לפניו כמו שאר דברים שכותבים (במנא דכשר...).

כ"כ הר"י הלבן, מרדכי, רי"ו, [רמב"ם].

ב. ד"מ(מהרי"ו): מה שמהני קניין שלא בפני הקונה ה"ד במתנה דודאי ניח"ל למקבל, אבל במכר שקיבל ראובן בקניין למכור ביתו לשמעון שלא בפני שמעון אין קונה כלום, דשמא שמעון חזר בו ואינו רוצה לקנות בכוכ"כ, ואפילו ידענו שהיה נוח לו מ"מ שמא חזר בו שמעון.

ואפשר שאף המתנה לא קנה דלא ניח"ל משום "שונא מתנות יחיה" אא"כ יודעים בו דניח"ל בקניין זה.

1. אפילו שלא בפני הקונה.

סמ"ע: דזכין לאדם שלא בפניו, והיינו דמסיק הרמ"א דווקא במתנה.

ב. מתנה ע"מ להחזיר.

ערוה"ש: וכיון שכן המנהג שמחזיר הסודר, אין המקנה יכול לעכב הסודר אצלו אא"כ פירש שיעכבנו, דמסתמא לא הייתה כוונתו לעכב (רמב"ן, רא"ש, ר"ן, ספר המקח).
מ"מ יש דס"ל – שיכול לעכב אצלו בסתמא (רש"י, תוס', רמב"ם).

2. היינו במתנה

קצה - ד

1. אף על פי שלא תפס המקנה כל הכלי, אלא מקצתו, ונשאר קצתו ביד הקונה, קנה בו; והוא שיאחז ממנו שיעור כלי, שהוא שיעור ג' אצבעות.

א. ואם אחז פחות מג' אצבעות, צריך שיאחז בענין שיהא יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו.

ב. הגה: וי"א דאין קנין בפחות מג' .

2. ואין המוכר יכול לעכב הכלי או לחתוך קצתו, דסתם קנין ע"מ להחזיר הכלי הוא.

3. ואין מקנין בכלי אלא מדעת בעליו; ולכן מי שלקח סודר חבירו בלא דעתו ומקנה בו, אין קנין.

3. מרדכי: וי"א אפילו הוי כלי שאול לו, אינו קנין אא"כ השאילו כדי להקנות בו. וכן נ"ל.

אבל הג"א – יכול מקנה לתפוס הסודר לעצמו.

כ"כ הגמ"י, מרדכי(ר"ע).

3. ד"מ(רשב"א): אחד שנשל סודר של חברו והקנה בו, ובעל הסודר חטף ממנו – לא הוי קניין, דמי שמקנה בסודר חברו שלא מדעתו לא עשה כלום. וכ"ה במהרי"ק.

1. שיעור ג אצבעות

סמ"ע: פ ג על ג דבעינן כלי.

א. יכול לנתק כל הכלי.

סמ"ע: כל הכלי – ל"ד אלא כל שיכול לנתק שיעור כלי ג*ג.

לנתקו.

ש"ך: ודווקא לעניין ק"ס מהני שיכול לנתק, אבל שיקנה הכלי לא מהני לנתקו אצלו כדלקמן (רס"ט-ה).

ואפשר דווקא במציאה (אין עוזר שיכול לנתקו) אבל מכירה דדעת אחרת מקנה מהני שיכול לנתקו.

והראשון נראה עיקר.

1. ב"מ(ז): א"ר משרשיא – האי סודרא כיון

דתפיס ביה ג על ג קרי ביה ונתן לרעהו (רות), דכמאן דפסיק דמי – וקני.

פרש"י: דוקא ג על ג דכלי בעינן דכתיב נעלו ופחות מכאן לאו בגד הוא. כ"כ המרדכי (הר"מ), הגמ"י.

דתפיס בה ג*ג

א. רמב"ם – אפילו אינו תופס ג*ג, אם הוא בעניין שיכול לנתקו ולהביאו אצלו קנה. כ"כ רי"ו.

ה"ה: והראיה שלו גיטין(עח:) א"ר חיסדא גט בידה ומשיכה בידו, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו – אינה נגורשת, ואם לאו מגורשת. וכיון שבגט הולכים אחר הבעל שיכול לנתקו ה"ה לגבי קניין אזלינן בתר תופס שיכול לנתקו.

ב. אבל הרשב"א – חולק, בגיטין טעמו דבעינן כריתות וליכא, אבל הכא נתינת כלי בעינן והא ליכא.

כ"כ הר"ן, בעה"ט, [הג"א], ד"מ(נמ"י).

2. העיטור: ואין יכול חברו לפסוק הסודר (לקחתו), דסתם חליפין ע"מ להחזיר הוא. כ"כ רי"ו (הרא"ש,הר"ן).

קצה - ה

1. י"א שאין הקנין מועיל אא"כ מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן, מיד, אבל אם אמר לו הקונה: תקנה סודר ותקנה חפצך לי לאחר שלשים, לא קנה, מפני שבשעה שיש לו לקנות כבר החזיר הסודר לקונה.

א. אבל אם אמר לו: קנה על מנת שתקנה לי מעכשיו ולאחר שלשים יום, קנה.

2. הגה: תה"ד: ובסתם אמרינן דהוי מעכשיו, באופן המועיל, דודאי בכדי לא הוי עביד.

א"ל – לקני הדין (הבן) ואי הוה בר ברי צורבא מרבנן ליקנייה.

פומבדיתאי אמרי – קנה ע"מ להקנות הוא ולא קני.

1. נדרים (מח:): ההוא גברא דהו"ל ברא

דקא שמיט כיפי דכיתנא (שהיה גונב) אסרינהו לנכסי עליה. א"ל ואי הוה בר ברי צורבא מרבנן מאי?

ב"י – ואף מעכשיו אצ"ל וסגי בע"מ, ולא אמרין כן אלא לפרסם הדבר שהוא מעכשיו.

1. קנה ע"מ להקנות

סמ"ע: במעכשיו לבד לא מהני, דמעכשיו שיור קניין הוא, וכאילו אמר מעכשיו יתחיל הקניין ולא גמר אלא עד לאחר ל יום, ואז כבר חזר הסודר. אבל כשאומר ע"מ אין כאן שיור אלא תנאי, ומעיקר הדין אף אצ"ל מעכשיו. כ"כ הב"י.

אבל הש"ך – במעכשיו לבד סגי וכ"מ בקצא/ד-הגה. ועוד דקי"ל כשמואל דהוי תנאי ולא שיור.

אבל קצה"ח – פסק כהסמ"ע דמעכשיו הוי שיורא ולא מהני בלא ע"מ.

2. סתם קניין

נתיבות: פ הקנה לו סתם, רק שהתנה עמו שלא יקחנו עד לאחר ל יום, אמרין דהוי כמעכשיו וקנה. אבל כשתלה הקניין לאחר ל יום "תקמה לאחר ל יום" לא קנה.

ר"נ אמר – קני, שהרי כל סודר ע"מ להקנות הוא (וק"ס קונה).
א"ר אשי – סודר קנה ע"מ להקנות מהשתא, וכאן לאימת קני לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן ואז הסודר חזר לאדונו.
פ הר"ן: סודר קני ע"מ להקנות – אינו מזכה לו הסודר לשום דבר אלא ע"מ להקנות הקרקע שלו, ואפ"ה הוי קניין?
להקנות מהשתא – יש מעליותא בסודר שקונה עכשיו לפי שהסודר חוזר, דסתם קניין מעכשיו.

להלכה

הר"ן: ר"נ מודה במקנה לאחר ל יום שלא קנה, וכאן מדין דהוי מעכשיו.
 כ"כ סמ"ג(ר"ש), נמ"י(רשב"א, ר"ת).
א. ת"ס: וא"ת אליבא דרבי יוחנן איך קונים שום דבר בק"ס, כגון שידוכים ושאר תנאים, ואפילו א"ל מעכשיו לרבי יוחנן הוי שיורא כיוון שאין הסודר בסוף הזמן?
ואומר הר"מ – שמא ע"מ מהני אפילו לרבי יוחנן דלא הוי שיורא אלא תנאה. ולכן טוב לומר ע"מ ומעכשיו. כ"כ הטור.

קצה - ו

אף על פי שנגמר הדבר בקנין סודר, כל אחד משניהם יכול לחזור בו כל זמן שעוסקים באותו ענין. ואם הפסיקו הענין, אין אחד מהם יכול לחזור בו.

כ"ז שעוסקים

ערוה"ש: התוקע כף לחברו לקיים המקח במקום שנוהגים כן (סיטומתא כמ:ש ר"א) דינו כקניין סודר שיכולים לחזור כ"ז שעוסקים באותו עניין.

ב"ב(קיד.): איתמר – קניין עד אמתי חוזר? **רבה אמר** – כ"ז שיושבים.
ורב יוסף אמר – כ"ז שעוסקין באותו עניין. **ואסיקנא:** הילכתא כרב יוסף.
פרשב"ם: עד אמתי יכול לחזור בו – מהקניין דקים להו לרבנן שע"ד כן מקנה שיתן לבו וידע אם אפשר לו בקניין לעשות קניין גמור.

קצה - ז

1. בשאר דרכי הקנייה אין שום אחד מהם יכול לחזור**בו א. לאחר כדי דיבור.**

משא"כ בק"ס שאין הכלי שנותן לו (הסודר) כמו שווי המקח.

לאפוקי הע"ש – בק"ס אין הקניין נעשה בגוף הדבר לכן יכול לחזור בו לפי שדרך לעשותו פתאום. משא"כ בדבר הנקנה בגוף המקח שכבר נתייבשה דעתו.
כ"כ הש"ך – כהע"ש, ולחינם השיג עליו הסמ"ע.

סיכום: שאר קניינים

לפי הסמ"ע – טעמו, בשאר קניינים שעושה קניין בגוף המקח או שנותן שויו או שיש אומד הדעת שנסתלק.
ולפי הש"ך (ע"ש) – שבשאר קניינים לא נעשה הקניין באופן פתאומי אלא בישוב הדעת.

קצה"ח: וקשה על הסמ"ע בק"ס במתנה.

לפי הסמ"ע – דינו כשאר קניינים שאין יכול לחזור כ"ז שעוסקים, כיון שא"צ כאן שויו (ולא ראינו שחילקו בק"ס בין מכר למתנה)

ולפי הש"ך – גם כאן נעשה פתאום ויכול לחזור בו.
ולכן: נראה כע"ש – דבר שאינו נעשה בגוף המקח הוי פתאום ומש"ה יכול לחזור בו כ"ז שעוסקים, אבל משיכה וכ"ז שנעשה בגוף המקח, נעשה בישוב הדעת.

אין שום א

נתיבות: קניין סיטומתא כדין ק"ס שכ"ז שעוסקים בו יכול לחזור, כיון שלא נעשה הקניין בגוף החפץ (סמ"ע, ש"ך).

1. הרא"ש: ודוקא בקניין נתנו לו זמן לחזרה, כי דרך הקניין לקיים כל דבר פתאום שלא יחזרו בו ולכן נתנו לו שעה להתבוננות. אבל שאר קניינים: משיכה, הגבהה, מסירה, כסף, שטר, חזקה – אין בהם חזרה אחר כדי דיבור.
כ"כ רי"ו (תו"ס, ר אפרים, הפסקנים), רמב"ם, העיטור.

כ"כ הגמ"י (ר יונה) – דוקא קניין שלא החזיק בגוף המקח ולא נתן דמים נתנו לו חז"ל שהות להתיישב בדבר.

א. שאר קניינים תוך כדי דיבור.

הגמ"י (ר יונה) – תכ"ד יכול לחזור אף בשאר קניינים כדאמרין ב"ב (כט:) תכ"ד כדיבור דמי חוץ מע"ז מגדף, ומגרש. אבל שאר עניינים כדיבור דמי.

ויש לבעל דין לחלוק – שאף בשאר עניינים לאו כדיבור דמי (ולא יכול לחזור בו).

ב"י: מ"מ דעת כל הנך שתכ"ד כדיבור דמי ויכול ללחזור בו.

1. בשאר קניינים

סמ"ע: טעמו – בשאר קניינים הם בגוף המקח – חזקה ומשיכה מסירה והגבהה.
כסף שנותן כל דמי המכר נסתלק המוכר, וכן שטר ומעמד שלושתם נסתלק הנותן לגמרי.

קצה - ח**1. איטור (א"ל): יש מי שכתב שאם פירש בשעת קניין**

סודר: בלא חזרה, א. או שכתבו שטר, ב. או שקבלו דיינים לפשרה בקנין, אף על פי שעוסקים באותו ענין אינם יכולים לחזור בהם אחר כדי דיבור.

דיינים וקבלו בק"ס לקיים מה שיעשו, שיוכלו לחזור ואין דרך כבוד לדיינים ובודאי התבוננו.

ב. שקבלו דיינים לפשרה

ערוה"ש (לבוש): שאין סברא לומר שאחר שביררו

קצה - ט**1. בדרכים שהקרקע נקנה בהם, שכירות ושאלת****קרקע נקנין.**

א. הגה: ואפילו במקום שכסף אינו קונה בלא שטר, כמו שנתבאר לעיל סימן ק"ץ, מ"מ שכירות סגי לה בכסף לחוד.

2. ויש אומרים שאינם נקנים בקנין סודר.**1. ב"מ(צט.):** כשם שהקרקע נקנה בכסף

שטר וחזקה, כך שכירות קרקע.

פרש"י: השכיר לו ביתו, משנתן לו הכסף או כתב בשטר: ביתי מושכר לך ומסר לו השטר או החזיק בה השוכר - א"א לחזור.

א. ב"י: אף במקום שכותבים שטר עם הכסף, ה"ד במכר דלא סמכה דעת הלוקח עד שיקבל שטר, אבל בשכירות (שאין דרך לכתוב שטר) בכסף לבד סגי. וכנ"ד הרמב"ם.

2. קניין סודר

תו"ס – עובדא דר"ג שאמר עישור שאני עתיד למוד (קידושין כו:) נתון ליהושע ומקומו מושכר לו,,, וקבלו שכר זמ"ז. ויש לדקדק, למה לא הקנה להם המקום בחליפין, ושמא שכירות בחליפין לא קני. **והרא"ש** – גם שכירות ושאלה מהני בחליפין.] * : יתכן שהדבר תלוי במחלוקת האם שכירות ממכר ליומי או לא בשי"ג].

1. שכירות סגי ליה בכסף

סמ"ע: דבשכירות אין דרך העולם לכתוב שטר, ולכן סמכה דעת השוכר בלא שטר כיון שהוא לזמן.

ערוה"ש: מ"מ במקום שלפי דינא דמלכותא היושב בבית בלא שטר המשכיר יכול לומר ששלו הוא (ויכול להוציאו), ולכן נזהרים שלא להשכיר בלא קבלת שטר מהמשכיר – אין הקניין נגמר עד לקבלת השטר.

2. אינם נקנים בק"ס (תו"ס).

נתיבות: ודווקא בקרקע שלא נפחתת מחמת השימוש והוי רק טובת הנאה שאין מועיל בה ק"ס. אבל שאלת מטלטלים שנפחת גוף החפץ בשימוש כאילו מקנה לו בגוף החפץ דאז נקנה בחליפין.

וה"ה בקרקע כששואל לחפור בה שחין ומערות שמחסרו מגופו – נקנה בחליפין.

[* : ולפ"ז אם מקבל כוס לשימוש שאינו מחסרו לא יקנה בחליפין. וצ"ע].

קצה - י**בצה"ת: שכירות ומשכונא אינם נקנים במלוה.**

הגה: משום דהויין כמכר, ואין קונים במלוה אפילו בתורת כסף (ועיין לקמן סימן ר"ד סעיף י).

שכירות**משכונא**

סמ"ע: ר"ל שהלוה לו על הקרקע להיות ממשוכן בידו לאכול פירות דנכייטא (שמוריד אכילת הפירות ע"ה ההלואה) – יש לה דין שכירות ומכר (שלא נקנה להתחיל העיסקה במלוה, אלא צריך חזקה או כיו"ב).

סמ"ע: משום דשכירות ליומא ממכר הוא.

ולקמן (רד"י) – מי שיש לו חוב אצל חברו וא"ל מכור לי מטלטלין אלו בחוב שיש לי אצלך (היינו במלוה) – לא קנה.

מ"מ יכול להקנות לו בהנאת מחילת מלוה.

קצה - יא

כ"י: אין קונין בשבת קנין סודר (אא"כ בשכ"מ) ; ואם קנו, אע"פ שעשו עבירה, קנו.

אין קוניןסמ"ע: גזרה שמא יכתוב.קנו

כ"כ ברל"ה: המוכר או קונה בשבת ויה"כ אע"פ שמכין אותו קנה. כ"כ הר"ח. וכ"ה באו"ח (של"ח).

סימו קצו: הלכות קניית עבד עברי (קידושין: גב).קצו - א

1. עבד כנעני דינו כקרקע לקניה, נקנה בכסף שטר או

חזקה או ק"ס.

א. הגה: ונקנה ג"כ במשיכה, כגון שתקפו והביאו אליו, וכמו שיתבאר למטה.

או בשטר.

נתיבות: ודווקא כשקונה העבד מישראל, אבל קנאו מעכו"ם לא מהני שטר (רק בכסף).

א. במשיכה

ערוה"ש: טעמו – כיון ששיך בו משיכה, משא"כ בקרקעות דלא שייך משיכה. ואף שגם בקרקעות יש מקרים דשייך משיכה כמו זרעים בעציץ נקוב (כמ"ש סימן ר"ב) מ"מ כיון שבקרקעות לא שייך משיכה לא רצו לתקן רק בשביל זה, משא"כ בעבדים שתמיד שייך משיכה. ועוד דבמילי דרבנן העבד דינו כמטלטלים (תו"ס).

ערוה"ש: וכן נקנה העבד בחצר שמשתמר לדעת בעלים ולא מדעת העבד, כגון שהעבד כפות וישן.

1. קידושין(גב): עבד כנעני נקנה בכסף שטר וחזקה.

גמ: תנא אף בחליפין.

ב"י: ונתבארו בסימנים קצ_קצה היאך קרקע נקנה, וה"ה לעבד.

א. (שם): אמר שמואל – עבד כנעני נקנה במשיכה.

1. דינו כקרקע

סמ"ע: דכתיב גבי עבדים "והתנחלתם אותם לבנכם", "הרי הוקש לנחלה, לפיכך דינו כקרקע.

קצו- ב

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

1. במה היא חזקה בקניין עבדים: שישתמש בו בפני רבו כדרך שמשתמשים בעבדים. ואם הוא שלא בפני רבו, צריך שיאמר לו: לך חזק וקני.

קצו - ג

2. כיצד; התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליד כליו אחריו לבית המרחץ או שהפשיטו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביה את רבו, קנה.
2. וי"א - שה"ה אם הגביהו רבו (לעבד).

ה"ה (ראב"ד) - הייתה לרב גירסה שר"ש לא חולק על ת"ק.
כ"פ הרשב"א, והר"ן - שהלכה כר"ש שהרי במשיכה נקנה.
מהיו בהלכות (הר"ף) - במחלוקת שנויה (והלכה כת"ק שהאדון שהגביה את העבד לא קנאו).
 כ"פ הטור.

2. התיר מנעלו.

סמ"ע: שכל הנ"ל הם חזקה בגוף העבד, שנהנה בגוף העבד.

ערוה"ש: ה"ה עשה אחד מהשימושים לאחד מבני בתו ע"פ ציווי הוי קניין.

א. הגביהו רבו

נתיבות: ולא פליגי אלא שלא הוגבה מכוחו, אבל הוגבה בידו הוי משיכה (שמשכו לרשותו) שלכו"ע קני.

1. טור: כיצד היא חזקה - שישתמש בו כדרך שמשתמשים בעבדים.

רמב"ם: וצריך שתהיה החזקה בפני רבו, או אפילו שלא בפניו אם א"ל לך חזק וקני.
ה"ה - ולמד כן מהדין בקרקעות.

2. קידושין (נב): ת"ר - כיצד חזקה?

התיר לו מנעלו, הוליד כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גרדו, הלבישו, הנעילו, הגביהו - קנאו.

א. אר"ש: לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום.

גמ: מאי קאמר?

א"ר אשי - הגביה העבד לרבו קנאו, הרב לעבדו לא קנאו. רש"א - אף הרב לרבו קנאו...

להלכה

רמב"ם - כר"ש, הגביה האדון את העבד קנאו.

קצו - ד

עשה לו מלאכה שאינה בשימוש גופו, כגון שתפר לו בגד וכיו"ב - קנאו. וי"א - שלא קנאו (וע"ל קצב-ט).

מלאכות אחרות, כגון שתפר לו בגד

והרמב"ם - דס"ל שאכילת פירות קונה קרקע, ה"ה בעבד.
 כ"כ העיטור.

הרא"ש - לא קנה, שדווקא במלאכה של שימוש הגוף קונה, אבל במלאכות אחרות לא קנאו.

כ"כ הר"ן, רמב"ן, ה"ה (ראב"ד, רשב"א).

קצו - ה

- 1. תקפו והביאו אצלו, קנאו. אבל אם קראו ובא אצלו, א. או שאמר לו רבו הראשון: לך אצל הלוקח, והלך אצלו, לא קנה; 2. ואם הוא עבד קטן קראו ובא אצלו קנאו.**

1. אבל קראו

סמ"ע: עבד ע"ד עצמו הולך, ולא מחמת הקריאה, ולכן לא דומה למשיכה, משא"כ עבד קטן.

2. עבד קטן

סמ"ע: ונראה שה"ה אם רבו הראשון אומר לעבד קטן לך אצל הלוקח והלך – נקנה, דהו"ל כמסרו בידו.

וקצה"ח – ותימה, והרי משיכה זו היתה ע"י מוכר ולא לוקח.

והמחבר נקט רק "קראו (הלוקח) ובא אצלו" ולא על המוכר.

כ"כ הנתיבות, ערוה"ש.

[*: והרי טעמו של הסמ"ע מפני שהוא כמסירה, וא"כ אין חילוק בין מוכר ללוקח].

ערוה"ש: שטן – ה"ה חרש.

1. (שם): אמר שמואל – עבד כנעני נקנה במשיכה.

כיצד: קראו ובא אצלו – לא קנאו.

תקפן ובא אצלו – קנאו.

א. רמב"ם: ה"ה אם א"ל רבו ראשון לך אצלו והלך – לא קנאו.

ב"י: דכיון שטעמו משום שע"ד עצמו עושה כן ל"ש קראו לוקח או א"ל האדון.

2. (שם): והתניא כיצד משיכה – קורא לה והיא באה?

אמרי בהמה אדעתא דמרא אזלא.

עבד עדעתא דנפשיה אזיל.

א"ר אשי: עבד קטן כהבמה דמי.

פרש"י: אדעתא דמרא – ע"ד הקונה אותה הולכת, לפי שאין לה דעת.

אדעתא דנפשיה – מדעת עצמו.

קטן – שאין לו דעת, דינו כבהמה שאם קראו ובא אצלו נקנה.

סימו קצו: דין קניית בהמה גסה ודקה.**קצו - א**

- 1. בהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה אלא במשיכה ואינו צריך להגביה.**

א. הגה: וי"א דאף מסירה קונה בבהמה גסה (הגהות מיימוני בשם ראבי"ה); **ב. וי"א** אף בדקה (טור תוס' ואשירי בשם רש"י ור"ת), אם הוא בפני המוכר (רש"י וריב"א). ועי' ס' קצ"ח ס"ח עד י"ג בדיני מסירה.

2. אי"ל לקנות במשיכה ושינה, בין לגרועותא כגון למסירה, או למעלותא כגון שהגביה, לא קנה אלא במשיכה כמו שאמר ליה.

א. ראבי"ה-הגסה במסירה, והדקה במשיכה (כחמים במשנה)

ב. רש"י - רק במסירה ולא במשיכה. כ"כ ר"ת.

2. ב"ב(עו): ספינה קנית במסירה-דברי רבי.

וחכ"א- לא קנה עד שימשכנה, או ישכור מקומה.

ואסקינא: כו"ע ל"פ דנקנית במסירה. כ"פ בדא"ל לך משוך וקני (והלך וקנה במסירה)

מ"ס(חכמים) - קפידא הוא.

מ"ס(רבי) - מראה מקום הוא לו.

פרשב"ם: **רבנן סברי קפדיא** - לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה, שאם ירצה מוכר לחזור בו, כ"ז שלא משכה רשאי.

מראה מקום - ואם תרצה אפי' למושכה משוך, דהא במסירה אקנתיה לך.

ר"ף, רא"ש: הלכה כרבנן.

כ"פ הרמב"ם.

קפידא היא

הרמ"ה - דווקא כששינה לגרועותא, כגון שא"ל משוך והוא קנה במסירה אבל אם שינה לקניין חשוב כגון להגביה קנה.

מ"מ אם א"ל אל תקנה אלא במשיכה, אף בהגביה לא קנה.

ר"י - אפילו שינה למעלותא לא קנה.

כ"ד הרי"ף, הרא"ש.

0. הקדמה.

ערוה"ש: מטלטלים ובהמה נקנים ב 7 דרכים:

א. הגביה ב. משיכה ג. מסירה

ד. ק"ס ה. קניין חצר ו. ד"א

ז. אג"ק.

אבל לא בכסף שטר וחזקה.

1. אלא במשיכה.

סמ"ע: כ"כ הב"י [תו"ס, רא"ש, וש"פ].

ובדרישה כתבתי - שדעת התו"ס והרא"ש וש"פ כהטור שגם במסירה קונה כשעומדת ברה"ר או ברשותו שאינה של

1. קידושין(כה): תנן - בהמה גסה נקנית

במסירה והדקה בהגביה - **דברי ר"מ.**

וחכ"א - בהמה דקה נקנית במשיכה.

גמ: רב ס"ל (כחכמים) כדתניא

✓ **חכמים** אומרים - זה וזה במשיכה.

ר"ש אומר - זה וזה בהגביה.

דקה	גסה		משניות ר"מ, ר"א
הגביה	מסירה		חכמים
משיכה	מסירה	א.	ברייתא חכמים
משיכה	משיכה	1.	ר"ש
הגביה	הגביה		

בהמה גסה נקנית במסירה

רש"י - אבל במשיכה לא נקנית, דאין דרכה להוליכה לפניו.

כ"כ ר"ת, ריב"א.

ר"י - אפי' במסירה וכ"ש במשיכה דעדיפא.

כ"כ הרא"ש, ר"ן, רי"ו, כ"ד הרמב"ם (לענין ספינה)

כ"כ סמ"ג-שמשיכה עדיפה ממסירה.

כ"כ רמב"ן+נהרי"ף הר"י מיגאש ר' האי

✓ **ב"י:** וא"כ לדידן דקיי"ל כרב שזו וזו במשיכה דוקא במשיכה ולא במסירה (כשיטת ר"י)

וכנ"ד, רי"ף, רא"ש, רמב"ם, הגמ"י(ר' יונה) הגמ"מ(סמג)

אבל ראבי"ה - ול"נ שבהמה דקה במשיכה

והגסה במסירה (כחכמים של המשנה)

וזו שיטת רש"י ור"ת.

סיכום בהמה גסה/דקה

1. ב"י(רא"ש, רי"ף, רמב"ם) - רק במשיכה

כרב ברייתא.

כ"כ ההג"מ(ר' יונה וסמ"ג)

סמ"ע: וכנ"ד הטור שבין דקה או גסה נקנית גם במסירה, שכתב "בע"ח נקנים גם במסירה".

שנהם, שלא הטריחוהו חז"ל למושכה מרה"ר לרשותו. ודווקא בבהמה מהני מסירה שדומה לספינה שבקלות זזה, אבל שאר מטלטלים בעניין שימושך.

ב. וי"א אף בדקה.

קצו - ב

1. הגבהה קונה בכל מקום. אבל משיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם, אבל לא ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם.

סיכום: אופני קנינים במטלטלים

הגבהה	רה"ר	חצר שאינה של שניהם	סימטא	חצר של שניהם	ברשות לוקח	ברשות מוכר
הגבהה	✓	✓	✓	✓		
מסירה	✓	✓	✓ - רשב"ם X - ר"ת	X	X	X
משיכה	X	X	✓	✓		

סמ"ע: שאפילו הוא ברה"ר או רשות המוכר, דמה שמגביהו בידו ומביאו לרשותו הוי כמונח בביתו.

קצה"ח – ואין חילוק אם מגביהו בידו או מכוחו דרך עליה קנה אף ברה"ר.

בחצר שאינה של שניהם – לא קנה.

סמ"ע: פ הכניסה שלא ברשות ומשכה שם, שאם הוא ברשות הוי חצר של שניהם או חצר של הבעלים (כמ"ש הרמ"א קצח-ט).

אבל לא ברה"ר

ערוה"ש: דאין לשום אדם רשות להניח שם כליו.

ערוה"ש: ומשיכה צריך למשוך כולו ולהוציאו מכל המקום שהיה בו לרשותו או לסימטא.

ולפי הרמב"ם – כיון שהכניסו קצתו לרשותו קנה (כיון שהזיזו כולו ממקומו).

מסירה ברה"ר

ערוה"ש: טעמו – דכיון שאחז בה הוי בא לרשותו. ולכן ברשותו לא קונה במסירה כיון שלא נשתנה כלום באחזתו. וכן ברשות מוכר אחזתו לא הוי הכנסה לרשותו.

1. ב"ב(עו): אביי ורבא דאמרי תרווייהו:

מסירה – קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם.

משיכה – קונה בסימטא ובחצר של שניהם.

הגבהה – קונה בכל מקום.

פרשב"ם: **סימטא** – מקום מיוחד לעומדים שם באוצה שעה והוי כחצר של שניהם.

דין מסירה בסימטא ?

רשב"ם – כיון שבסימטא אפשר במשיכה לא מהני מסירה. דעיקר מסירה ברה"ר ומשיכה ברשות שיש לו חלק.

כ"ד הרא"ש, רמב"ם, ריו ר"ן+נרי"ף, הר"י מיגאש.

ור"ת – מסירה קונה ברה"ר וכ"ש בסימטא.

ה"ה(רשב"א): מסירה בחצר שאינה של שניהם – דווקא שהכניסה לשם שלא ברשות בעל החצר, שאם ברשות הוי פקדון ביד בעל החצר שאינו קונה במסירה.

1. הגבהה קונה בכל מקום

קצו - ג

1. כיצד קונין את הבהמה במשיכה:
2. אין צריך לומר אם משכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו, שקנה, א. אלא אפילו קרא לה ובאה, או שהכישו במקל ג. (או שהנהיגה בקול) ורצתה בפניו, כיון שעקרה יד ורגל, קנאה.
3. והוא שימשוך בפני הבעלים. ואם משך שלא בפני בעלים, צריך שיאמר לו קודם שימשוך: לך משוך וקני. (וע"ל סימן רע"א מדינים אלו).

3. **ב"ק(נב):** במשיכה צריך למשוך בפני הבעלים, שאם משך שלא בפני הבעלים לא קנה עד שיאמר לו המוכר לך משוך וקני.

משיכה והנהגה בחמור וגמל

ב"מ(ב): איכא חד דלא קנה - א"ד - משיכה בחמור לא קנה. וא"ד - הנהגה בגמל לא קנה.

להלכה:

הרא"ש - נשאר בספק, ולכן גמל קונה במשיכה וחמור בהנהגה, אבל הפוך יש צד אחד שלא קונה ולא יודעים מה קנה. הילכך: במכר ומתנה לא קנה אף אחד (לא חמור במשיכה ולא גמל בהנהגה). במציאה והפקר - קנו שניהם.

הרמ"ה - שניהם קנו, שגמרא זו אליבא מ"ד רכוב קני, אונן קי"ל שרכוב לא קני. כ"פ הרי"ף - שניהם קנו.

רמב"ם - שניהם קנו:

א. הגם מיירי רק במציאה והפקר ולא במכר.

ב. אף המציאה והפקר פסק כמ"ד בתראה, גמל לא קונה בהנהגה. ראה (רעא - א).

2. או שרכב עליה.

סמ"ע: זוהי דעת הרי"ף והרמב"ם - שברכיבה לחוד קנה.

לאפוקי הרא"ש, והטור - דלא קנה ברכיבה לחוד עד שינהיגנה ברגליו.

ב. הנהיגה בקול

סמ"ע: מדסתמו המחבר והרמ"א, ס"ל שמשיכה והנהגה קונה בכל הבהמות.

1. **קידושין(עה):** תניא - חכ"א זו וזו במשיכה (ראה ס"א).

2. דין רוכב.

ב"מ(ב): שנים רוכבים ע"ג בהמה, יחלוקו. **הרא"ש** - רוכב לבד לא קני והמשנה מיירי ברוכב ומנהיג ברגליו (כמ"ש בגמרא שם) כ"כ הרמ"ה.

כ"כ רי"ן - רכובה לחוד לא קני אא"כ מנהיג ברגליו או שניהם רוכבים במציאה או הפקר שזכו אא"כ בא אחר והנהיג שזכה בו. אבל הרי"ף - רוכב קני, שכתב המשנה כצורתה בלי השקליא והטריא של הגמ.

✓ **וכנ"ד הרמב"ם** - קניין הבהמה במשיכה שאם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו.

כ"כ הר"ן [רי"ף, רמב"ם] - רוכב קונה אף בלא הנהגה.

ב"י: אף לדעת הרמב"ם שרוכב לבד קני מ"מ צריך שתלך, מיהו בעקירת יד ורגל סגי (והליכה זו לא מיקרי הנהגה).

רי"ן: ואישה קונה ברכיבה לחוד בין במכר בין במציאה, שכן דרך אישה לרכב בלא הנהגה.

א. **ב"ב(עה):** כיצד היא המשיכה - קורא לה והיא באה או הכישה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה.

ר אסי אומר - עד שתלך מלוא קומתה.

ב"י: ומשמע בגמ אף שגוף הבהמה לא זזה ממקומה כל שעקרה יד ורגל קנה.

רי"ף, רא"ש, רמב"ם: הלכה כת"ק שכל שעקרה יד ורגל קנאה.

ב. **רא"ש:** ה"ה הנהיגה בקול, מידי דהוה אקורא לה והיא באה.

ורצתה לפניו.

סמ"ע: קאי אהכישה במקל ולא על הנהגה בקול, שזה אין צריך לרוץ לפניו כין שהנהיגה.

כ"כ ב"י (רי"ף, והרמ"ה).

לאפוקי הרא"ש – דס"ל חמור וגמל חד מהם לא קונה.
ודעת הרמב"ם – ולקמן (רעא-א) שקונה בכל הבהמות בין במכר בין במתנה, וה"ד כשאחד בא לקנות. אבל כשבאים שנים לקנות כאחד גמל, ואחד משכה והשני הנהיגה – הנהיגה במקום משיכה לאו כלום היא.

קצו - ד

1. המוכר עדר לחבירו או שנתן לו במתנה, כיון שמסר לו משכוכית היא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל נמשכים אחריה, אין צריך לומר: משוך וקני. ואם משך העדר אפילו שלא בפניו, קנה, דמסירת משכוכית הוי כאומר לו: משוך וקני.

2. הגה: מכר לו ספר אי ונתן לו חציו, והלך ומשך או הגביה השני (שלא מדעת חבירו), לא קנה, דלא דמי החצי שנתן לו למשכוכית.

3. לא מסר לו המשכוכית ומכר לו רק י' בהמות, אם קונה במשיכה לא קנה אלא אותה שמשך; ואם קונה במסירה, אם מסר לו באפסר אחת ונתן לו דמי כולן, קנה, לא מסר לו דמי כולן, לא קנה רק כנגד מעותיו, כמו שנתבאר לעיל גבי קרקע, סוף סימן קצ"ב.

של בור ומפתח שהם בכלל הבור והבית, אבל חצי הספר אין רגילים להחזיק הו השני.

3. רי"ו: מסר לו עשר בהמות באפסר א' קנה כולם אם נתן לו דמי כולם, אבל לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו כמו בקרקע בעשר מדינות.

ודוקא במסירה אבל במשיכה לא קנה אלא מה שמשך.

ב"י – וכבר הוכחתי שבהמה לא נקנית במסירה.

1. כיון שמסר לו משכוכית.

וש"ד: פסק כרב יעקב. לאפוקי מאן דמפרש אזוג.

והרש"ל – הכל תלוי במנהג.

3. אלא אותה שמשך

סמ"ע: דבמשיכה בעי בכל העדר.

1. ב"ק(נב): אר"ל משום ר ינאי - המוכר

עדר לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה. ומיירי שקנה במשיכת העדר ובעי למימר ליה "לך משוך וקני", וכיון שמסר לו משכוכית כמאן דא"ל לך משוך וקני.

מאי משכוכית?

הכא תרגימו – קרקשתא

ר יעקב אומר – עיזא דאזלא בריש עדרא.

פרש"י: קרקשתא – זוג המקשקש בה לפני העדר, והולך אחריו.

רמב"ם: תפס לשון רבי יעקב.

כ"כ הסוד.

ור"י – תפס שני הלשונות (דלא פליגי).

2. הגהות: ראובן מכר לשמעון ספר חלוק

לשנים, ומסר לו חצי האחד, והלך שמעון והגביה חצי השני שלא בפני ראובן – לא קנה חצי השני אם לא א"ל תגביהנו ותקנה. ול"ד למסר לו משכוכית שנמשך אחר העדר או דלי

קצו - ה

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

1. המוכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר: קנה

כדרך שבני אדם קונים, א. אם משך או הגביה - קנה.
ב. אבל אם רכב עליה: אם בשדה (או בסימטא - טור) - קנה; ואם בעיר (בר"ה) - לא קנה, לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר.

2. לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר, או אדם מזולזל ביותר שאינו מקפיד על הלוכו בעיר רוכב, כגון המטפלין בגידול הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות הרבים שהרבים דוחקים שם - הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו.

לפי הרא"ש - אדם חשוב ברה"ר, מזולזל ברה"ר או אישה קונים ברכיבה. ובנוני קונה בשדה או בסימטא. [**ב"י**: מציאה והפקד קנה - ה"ה אפילו במכר אם לא א"ל קני כדרך שבנ"א קונים. **אבל דרישה** [**ר"ו**] - לא בעינן שיאמר כן בפירוש (כדרך שבנ"א קונים) אלא מסתמא נמי הו"ל כא"ל הכי, וכן מוכח מהטור.

1. ואם בעיר (ברה"ר).

סמ"ע: דברי הרמ"א שהגיה במחבר (ברה"ר) גרם לכך שיהיו דבריו סותרים: **ברישא** (ב1) - אפילו ברה"ר לא קנה שאין דרך בנ"א לרכוב בעיר. **בסיפא** (2) או שהיו ברה"ר - משמע ברה"ר כל אדם קונה, דרבים דוחקים שם. **ואפשר** לישיב בדוחק - בסיפא שהוא רה"ר גמור דבקעי בה רבים קונה ברכיבה. ברישא דלא שכיחי בה רבים כולי האי לא קונה.

2. קונה ברכיבה

קצה"ח: וקשה, שקניין ברכיבה מדין משיכה, ומשיכה לא קונה ברה"ר? **והנתיבות** - מיירי שרכב מרה"ר לסימטא ולא נכנסה לסימטא רק כלשהו. **ואפשר** - שברה"ר שרבים דוחקים קונה ברכיבה כיון שיש ג"כ קניין מסירה בצירוף המשיכה נקנה. **ערוה"ש**: וכ"כ לפי מנהג מדינתם, ובמדינתנו גנאי לאדם בנוני וכ"ש לאדם חשוב לרכב על סוס בכל מקום וכ"ש אישה, ולכן לא קונים ברכיבה או בהנהגה אא"כ באנשים שדרכם בכך.

1. ב"מ(ט): רא"א - רכוב בשדה ומנהיג בעיר קנה. ומיירי דעסקינן המקח וממכר, דא"ל קני כדרך שבנ"א קונים, ולכן רוכב קונה בשדה ולא בעיר.

2. ואי ברה"ר הוא - קני.

ואי אדם חשוב הוא - קני.

ואי אישה - קניא.

ואי איניש זילא הוא - קני.

פרש"י: רכוב בשדה - קונה אבל לא בעיר.

רה"ר קני - אף בעיר, דדרך לרכוב שם ולא להנהיג פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו.

אדם חשוב - אין דרכו להנהיג ודרך כבוד לישב עליה אף בסימטא. וכן אישה אין בה כח לאחוז בהמה פן תנתק הימנה. **איניש זילא** - שדרכו לרכב לפני כל אף בלא דוחק, אבל אדם בנוני שאינו חשוב בעושר ואינו בוש להוליך בהמה אין דרכו לרכוב בסימטא בעיר. כ"כ רמב"ם.

אבל הרא"ש - אדם חשוב וברה"ר, וכן אדם מזולזל ואינו בוש לרכוב ברה"ר - קנה. ואישה תמיד דרכה לרכב. ואדם בינוני ברה"ר לא קנה שהוא מתבייש לרכב, אבל בסימטא או בשדה קנה. ובמציאה והפקד בכל עניין קנה.

[סיכום:

לפי רש"י והרמב"ם - רה"ר או אדם חשוב או אישה או איניש זילא - כ"א קונה בפ"ע.

קצו - ו

1. האומר לחבירו: משוך ותקנה, או: חזק ותקנה, וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או החזיק - לא קנה, שמשמע תקנה להבא, ועדיין לא הקנה לו.

א. והוא הדין לאומר לו: משוך חפץ זה לקנותו. ב. (כאמ"ם: אלא צריך לומר: משוך וקני, או: חזק וקני).

1. ב"מ(ט:): אר"א - משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו?

ומתמהינן - לקנות, מי אמר ליה קני?
אלא וקני כלים שעליה מהו?

✓רמב"ם: האומר משוך ותקנה,,, לא קנה.

ה"ה - שמפרש "לקנות" משמע להבא כמו לעשות דבר, ולכן גם תקנה לשון להבא לא קנה.

א. ורשי פירש - לקנות משמע אתה התכוון לקנות אני איני מקנה לך.

הרא"ש: ולפ"ז האומר משוך חפץ זה לקנות לא קנה עד שיאמר לו קני אותו.

והרא"ש - ול"נ דוקא במשוך בהמה זו לקנות כלים שעליה לא קנה, כיון שעקר הדבר שמושך (בהמה) לא נקנית, אבל כשא"ל משוך חפץ זה לקנות קנה.

גם הראב"ד - השיג על הרמב"ם.

אבל הר"ן והמרדכי - דחו חילוק זה.

1. א. ה"ה,,, משוך חפץ זה לקנותו.

סמ"ע: מדכתב ה"ה משמע דס"ל שחד טעם לשנהם שגם לשון לקנותו להבא משמע. כ"כ ה"ה.

אבל הטור - כתב בלשון "גדולה מזו" וכתב טעמו שלקנותו משמע אבל אני איני מקנה לך.

ט"ז: ונ"מ אם א"ל משוך לקנותו עתה -

למחבר - מהני.

לטור - לא מהני.

ב. משוך וקני.

ערוה"ש: שכל לשון קניין צריך להיות בהוה ולא בעבר או עתיד.

ול"ד לשטרות שנכתבו בלשון עבר (מכרתי לו השדה), דשאני דלשון השטר מוכח שמקנה לו עתה.

קצו - ז

1. האומר לחבירו: משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום, ומשך - לא קנה. ואם אמר ליה: קנה מעכשיו ולאחר ל' יום - קנה. א. ואפילו היתה עומדת באגם ביום ל', שזה כמי שהקנה אותה מעתה על תנאי, נעשה התנאי נתקיים הקנין. ב. קידושין (ס.) וכל האומר: על מנת, כאומר: מעכשיו, דמי.

1. כתובות(פב:): א"ר יוחנן - האומר לחברו

משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר ל' יום - לאחר ל' יום קנה אפילו עומדת באגם.

והא"ר אבין א"ר יוחנן - לא קנה?

ל"ק הא דא"ל קני מעכשיו (קנה).

הא דלא א"ל קני מעכשיו (לא קנה).

כתובות(פג:): בעא מיניה רמי בר חמא מרב חיסדא - ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו אלא

כ"כ הג"א.
לאפוקי ה"ה – עומדת באגם שאינה רשותו
 וה"ה ברה"ר שקנה (והב"י חולק עליו).
תו"ס: ה"ה קני בחזקה או בחליפין לאחר ל'
 יום לא מהני אם לא א"ל מעכשיו.

1. ומשך – לא קנה.

נתיבות: לא קנה – ואפילו ביום ל' עומדת בחצר הלוקח,
 משום דאז הוי קניין מטעם חצר והמוכר א"ל לקנות
 במשיכה ולא קניין חצר.
ולפי הראב"ד – קנה כה"ג שגם כוונת המוכר היתה
 שימשוך עכשיו לרשותו ולאחר ל' יום יקנה מדין חצרו,
 שהרי ידע שאז לא ימשוך.

א. קנה ואילו עומדת באגם (ראה קצה-ה)

סמ"ע – רק שעומדת באגם אבל ברה"ר לא קנה (דס"ל
 מעכשיו שיורא הוי והקניין נגמר לאחר ל' ואז צריך להיות
 במקום שיש לו רשות להניח שם ולא ברה"ר), אא"כ אמר
 ע"מ ולא סגי במעכשיו.
והש"ד – גם כשעומדת ברה"ר קנה (דס"ל במעכשיו הוי
 תנאי והקניין נגמר מיד).

לאחר ל' יום, והלכה והניחתו בצדי רה"ר
 מהו?

א"ל אינה מגורשת מדרב ושמואל (שצדי רה"ר
 כרה"ר). אדרבא מגורשת מדר"נ האומר
 לחבירו משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך עד
 לאחר ל' יום קנה אפילו עומדת באגם מאי
 לאו הינו אגם היינו צדי רה"ר? לא.
א"ד מגורשת מר"נ וצדי רה"ר כאגם. אדרבא
 אינה מגורשת מרב ושמואל והיינו צדי רה"ר
 היינו רה"ר? לא.
 [וכאן ר"נ לא הזכיר מעכשיו].

ל ה ל כ ה.

הר"ן – קנה אף של"א מעכשיו, שר"נ לא
 מיירי במעכשיו, ומבעי אי צדי רה"ר כרה"ר,
 ולפי ר"נ קנה אף של"א מעכשיו אם עמדת
 באגם כיון שאינה ברה"ר ממש.
והראב"ד – ר"נ איירי במעכשיו (שאל"כ לא
 קנה).

כ"פ הרמב"ם.

כ"כ ת' הרשב"א – אף שר"נ מיירי בלא
 מעכשיו לא קי"ל כוותיה אלא כרבי יוחנן
 בפרק אישה שנפלו לה.

א. הרא"ש: הלכה כל"ק שצדי רה"ר כאגם
 וקנה בו אבל אינה מגורשת ברה"ר.
כ"פ התו"ס – דוקא בעומדת בסוף ל' באגם
 או צדי רה"ר הוא דקנה, אבל עומדת ברה"ר
 לא קנה.

סימו קצח: דין קניית מטלטלים איזה במשיכה**ואיזה במסירה ומה דינו מעות שבידו** (ב"מ: יא, מד, מז, מט).

(ב"ב: עה, עו, פו. קידושין: כו)

קצח - ח

1. דבר תורה מעות קונות; אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה א. או במשיכה, דבר שאין דרכו להגביה, **ב.** (ט"ז: וכיון שמשך או הגביה, קנה אף על פי שלא נתן המעות).

ג. כיצד, המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהם ועשה מהם טעון גדול שאי אפשר להגביהו, אינו נקנה במשיכה, שהרי אפשר להתירו ולהגביהו עץ עץ. אבל אם היה טעון של אגוזים או של פלפלים או של שקדים וכיוצא בהם, שאין אחד יכול להגביהו (ואם יתרוהו יהיה בו טורח גדול), הרי זה נקנה במשיכה.

ד. (ויש חולקין וסבירא להו דאפילו בעצים נקנה במשיכה, הואיל ואינה טורח להתיר ולהגביה). וע"ל סימן ר' סעיף ז' בדין משיכה והגבהה (טור).

דמשתמיט

פרשב"ם – מחליקין ואין יכולים לעשות ממנו משאות גדולות הילכך בעי הגבהה דדרכו בכך.

ור"ח – שאם ימשוך מתנתק, לכך אין דרכו המשיכה אלא בהגבהה. ולפ"ז: אפילו בחתיכות גדול נמי קינה בהגבהה.

ג. והרמב"ם – שאני פשתן שאפשר לשומטו מעט מעט ולהגביהו, ואפילו גדולים אינו נקנה רק בהגבהה. וה"ה לכל דבר שאין לו טורח כ"כ שישמטנו. אבל פירות (אגוזים וכו') דלא משתמטי פירוש יש בו טורח גדול להתירן ולהגביהן מעט מעט נקנים במשיכה.

ד. הטור: ונראה כיון שהוא משוי כבד נקנה במשיכה שלא הצריכוהו להתירו ולהגביהו אחד אחד.

ב"י – הוא מפרש כהרשב"ם.

1. דר"ת מעות קונות.

סמ"ע: פרש"י – דכתיב "ונתן הכסף וקם לו" בהקדש. אבל הר"ן – אין למדים הדין מהקדש, אלא סברא הוא כיון שרוב קניינים נעשים בכסף.

1. ב"מ(מז): א"ר יוחנן – דר"ת מעות קונות, ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה דילמא נפלה דליקה באונס ואם תעמידהו ברשותו ימסור נפשו ויטרח ויציל, ואי לא לא טרח. **ור"ל אמר** – משיכה מפורשת מהתורה (ולא מעות). **תו"ס:** הלכה כרבי יוחנן. כ"פ רי"ף, רא"ש, רמב"ם הגמ"י(ר' האי).

א. ב"ב(פו): נכסים שאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה. בסורא מתנו משמיה דרב חיסדא – ל"ש אלא דברים שאין דרכם להגביה (אז נקנים במשיכה) אבל דברים שדרכן בהגבהה, בהגבהה אין במשיכה לא. **שם(פו): ת"ש** המוכר פירות לחברו משך ולא מדד קנה. והא הני פירות בני הגבהה נינו וקתני במשיכה? **הב"ע** בשליפי רברבי (ענפים גדולים). **א"ה אימא סיפא** – הלוקח פשתן מחברו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום (הגבהה). והרי פשתן עושים גם בשליפי רברבי? שאני פשתן דמשתמיט.

שלא קינו אלא בהגבהה.

סמ"ע: מ"מ אם קידש אישה במעות אלו מקודשת, דלחומרא לא עקרו בתקנתם דר"ת.

נתיבות: ואם היו המטלטלים בפקדון אצל אחר ואמר המוכר לנפקד לתת ללוקח, והלוקח נתן מעות – קנה. דבזה הוי תן כזכה, כיון שהמוכר אסור לו לחזור משום מי שפרע הוי כחוב דתן כזכי. ואם היה בפני הלוקח (מעמד שלושתם) אף הלוקח לא יכול לחזור בו.

ג. אבל היה טעון אגוזים.

ערוה"ש: לפי שאין דרכן לטלטל כל אחד לבד – ה"ז קונה גם במשיכה.

מעות קונות

קצה"ת: תו"ס – מקום שאין כסף, כגון מתנה או מציאה לכו"ע משיכה קונה, שאל"כ מציאה מהתורה איך יקנה.

ושט"מק (רמב"ן): – אף מתנה לא נקנה במשיכה מהתורה אלא בחליפין או חצרו. ואינו נראה.

נתיבות: ובמקום שאין כסף כגון שהגביהו בעד חוב, משיכה קונה מהתורה.

אבל חכמים תקנו.

סמ"ע: וטעמו – כמ"ש ס"ה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.

הגבהה: י"א - שצריך להגביה ג' טפחים
וי"א - אומרים דסגי בהגבהת טפח.

קצח - בהגבהה.

הגמ"י(רש"י): – ג"ט כדי שיצא מתורת לבוד.
הגמ"י(ר"ת): – סגי בטפח כדאשכחן גבי שיתופי מבואות (עירובין עט:).

וי"א דסגי בטפח.

סמ"ע: כיון שהוא בידו הרי הוא כאילו ברשותו.

נתיבות: כשהוא בידו ממש אין צריך שום הגבהה דהוי כחצרו, ורק שהוא בולט לצד ידו (החוצה) אז אין קונה מדין חצרו צריך הגבהה.
": עיין רסט-ה.

קצח - ג

משיכה שאמרו, צריך שימשוך החפץ כולו ויוציאנו מכל המקום שהוא בו.

י"א: – ה"ה בחפץ צריך למשוך כולה, ונקט בספינה לרבותא שאע"פ שיש בו טורח למשוך כולה אפילו הכי בעי משיכת כולה.
כ"כ ה"ה [רמב"ם].

ול"נ: – דוקא בספינה צריך למשוך כולה וכן בבע"ח למ"ד, דכי משיך כלשהו אזלי ממילא ולהכי לא מהני משיכה כלדהו. אבל משיכת שאר מטלטלים שמשיכתם מכח אדם המושכן כלדהו חשיב משיכה.

ב"ב(ע"ה): איתמר – ספינה

רב אמר: – כיון שמשך כלשהו קנה.
ושמואל אמר: – לא קנה עד שימשוך את כולה.

הר"ף: הלכה כשמואל

כ"פ רא"ש, רמב"ם.

הרא"ש: שימשוך את כולה.

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

וטעמו – שבבע"ח כיון שהתחילה לעקור יד ורגל תזוז מאליה כל גופה, משא"כ בשאר מטלטלים.

ויוציאנו מכל המקום.

סמ"ע: פירוש שיגיע סופו למקום שהיה ראשו.

כ"כ הג"א (רשב"א).

שימושך החפץ כולו

סמ"ע: משא"כ בבהמה דסגי בעקירת יד ורגל אע"ג דלא זז ממקומו (קצח-ג).

קצח - ד

דברים שאין דרכם להגביה, אי אגבהינהו קנה.

הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם איסור שבת.

אי אגבהינהו קנה.

ערוה"ש: הגבהה עדיפא ממשיכה, ומשיכה עדיפא ממסירה.

דבר הראוי להגבהה אינו נקנה במשיכה או מסירה, דבר הראוי למשיכה אינו נקנה במסירה אבל נקנה בהגבהה.

ב"ב (פו): הגונב בשבת (שהגביהו) חייב, שכבר נתחייב באיסור גניבה (בהגבהה) קודם שיבוא לאיסור שבת (הוצאה). היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באים כאחד. ואוקימנא בכיס גדול מאוד (ולכן קנהו במשיכה). **הרא"ש:** מכאן שדברים שדרכן במשיכה (כיס גדול מאוד) אם הגביהו קנה דהתם קתני

קצח - ה

1. ולמה תקנו חכמים שלא יהו מעות קונות, גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו יאבד באונס, כגון שתפול דליקה וישרף, או יבואו לסטים ויטלוהו, ואם היה ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל.

2. לפיכך אם היה ביתו של לוקח, שיש בו החפץ שנמכר, מושכר למוכר, העמידוהו על דין תורה, שהרי מצוי הוא אצל ביתו ויכול להציל.

3. וכן השוכר המקום שאותם המטלטלים הנמכרים מונחים בו בא' מדרכי קניית השכירות שנתבארו בסי' קצ"ה (סעיף ט'), קנה המטלטלים שבו ואין שום א' מהם יכול לחזור בו; והוא שתהא חצר המשתמרת לדעת השוכר, או שהוא עומד בצד המקום ההוא.

4. **הגה:** וי"א דאם היו המטלטלין במקום דליכא למיחש לדליקה, נקנו במעות.

א. **פ"י:** וכן אם התנו בהדיא דמעות יקנו - קנו (כמו גבי קרקע (קצ-ח) שאם אמר רצוני לקנות בכסף קונה).

3. קידושין(כו): עובדה דר"ג שבא בספינה, ... - עישור שאיני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו. ובתוספתא שם - שקבלו שכר מדבי יהושע (היינו ששכר מקום המעשר וקנו לו מדין חצרו).

א. ב"מ(יא): תרי לישני איך הקנה להם.
א. מטלטלים אגב קרקע הקנה להם, דאילו מדין חצר לא קנה לפי שאינה משתמרת לדעתם (שלא היו עומדים בחצרו).
ב. ורב פפא - דעת אחרת מקנה שאני, פירוש רק במציאה צריך עומד בצד חצרו שאינה משתמרת, אבל במתנה שיש דעת אחרת מקנה והיא משמרת לדעת הנותן אע"פ שאינה משתמרת לדעת המקבל.

להלכה:

רי"ף, רמב"ם - כל"ק, דבעינן חצר משתמרת לדעת המקבל.
הרא"ש - כל"ב, במכר ומתנה סגי אף משתמרת לדעת הנותן.

4. הגמ"ר(העיטור): דוקא עלייה דשכיח דליקה אבל מכר לו חייטים בבית דלא שכיח דליקה - מעות קונות. והכי גרסינן בירושלמי.
ב"י - ואין נראה כן מהפוסקים, ועוד שדליקה מצויה אף בבית כמו בעלייה. כ"כ הש"ך.

1. יתמהמה המוכר.

סמ"ע: א"ת מה"ט גם בק"ס לא הו"ל לקנות? וי"ל שכ"ז שהלוקח לא קיבל מעותיו טרח ומציל הפירות, כי לא ניח"ל לילך אח"כ לדין עם הלוקח. ומשעם זה גם בסיטומתא קנה ולא חיישינן שיאמר המוכר נשרפו חייטין העלייה.

וכיוון שמעות אינן קונות (המעות שייכים לקונה עדיין) א"כ יאמר המוכר ללוקח נשרפו מעותיך? וי"ל דבמעות אין טריחה להציל ובודאי יצילם המוכר, משא"כ הפירות שיש טריחה בהצלתם.
[* ותימה כיון שקיבל המוכר המעות נעשו עליו כמלוה וא"כ כל אונס על המוכר?]
וצ"ל שהמעות הוי פקדון [א"נ - במעות הוי לפחות ש"ח ואז צריך לשומרם בקרקע ולא יכול לטעון נשרפו.

וא"ת: למה עקרו דין מעות לגמרי, יתקנו שיקנו שנהם יחד משיכה + מעות ?

1. ב"מ(מז): א"ר יוחנן - דר"ת מעות קונות, ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה דילמא נפלה דליקה באונס ואם תעמידהו ברשותו ימסור נפשו ויטרח ויציל, ואי לא לא טרח. **כ"פ הרמב"ם:** ולמה תקנו חכמים, ...

אם נאבד באונס ברשות המוכר.

הרא"ש - כיון שתקנו חכמים שיהא ברשות מוכר א"כ לא נגמר המקח עד שימשוך, לפיכך אפילו נאבד באונס ולא היה כח ביד מוכר להצילו ולא מתעצל בהצלתו - הפסיד המוכר ויכול לוקח לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא.

כ"כ הרמב"ם, הר"ן + [ר"ח], מרדכינאבי"ה, רשב"ם, ר"ת, תוס'.
כ"פ בשו"ע (רד"ב).

רי"ן(המאור) - דוקא שיכול המוכר להציל הוי ברשותו, אבל טרח להציל ולא יכל ולא חזר הלוקח עד שנאנסו - הפסיד לוקח מעותיו.

2. ב"מ(מד): נתן המעות ולא משך שנהם יכולים לחזור בהם.

ר"ש אומר - מוכר יכול לחזור ולא לוקח.
דמ(מט): אר"ש - בזמן שעליית לוקח מושכרת ביד מוכר גם מוכר אין יכול לחזור. מ"ט ? חכמים גזרו שמא יאמר לו נשרפו חייטין בעליה, הכא ברשותיה דלוקח נינהו ואי נפלה דליקה טרח ומציל.

פרט"י: לא שחצרו של לוקח קונה לו (שהרי חצרו מושכרת) אלא שד"ת מעות קונות ותקנת חכמים שלא תקנה, וכאן לא שייך תקנה זו, ולכן אוקמוה על דין תורה.
כ"פ הרי"ף, הרא"ש - וכ"ה לרבנן.
כ"פ מרדכי, רמב"ם - אף אחד לא יכול לחזור בו.

עלייתו של לוקח מושכרת למוכר.

מרדכי - ודוקא כשהלוקח דר בבית תחתיו, שאל"כ ששכר לו בית בפ"ע יכול לוקח לחזור בו ואם נאנסו הפסד למוכר.
כ"כ תלמידי הרשב"א, ריטב"א.

והרמב"ם - אפילו שכר בית בפ"ע לא יכול לחזור בו.

וכ"נ מדברי הפוסקים שלא הזכירו חילוק זה.
הרא"ש: ה"ה אם המוכר השכיר ללוקח מקום בביתו - מעות קונות, כיון שהוא גר בבית המוכר אם תיפול דליקה יטרח ויציל פירותיו. כ"כ רי"ו, טור.

וקצח"ח – דבריו תמוהים, שהרי בגיטין(עז.) חצירה וגיטה באים כאחד?

ואפשר – דבגט שחצר של האשה משום ידה אמרינן חצירה וגיטה באים כאחד משא"כ באיש שחצרו מדין שליחות ול"א חצרו ומתנתו באים כאחד.

אלא שבשטמ"ק כתב כהש"ך – גבי מצא בגל ישן למה לא יקנה לו חצרו? ותירץ דל"א חצרו קונה לו שלא מדעתו אלא דוקא שהיתה החצר שלו לפני המציאה, שאל"כ לא קונה לו חצרו.

4א. ואם התנו בהדיא.

והש"ך – **חולק** – דוקא לעיל (קצח-ח) דכסף במקום שכותבים שטר מהני תנאי, דשם כסף קונה ד"ת אלא שלא סמכה דעתו בלא שטר והיכא דסמך סמך.

משא"כ שתקנו חכמים שלא יקנה, ולא פלוג.

ועוד שמתנה על מה שאמרו חכמים ועשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה.

ועוד שיכול להתנות בדבר שבממון כשהוא בעניין מחילה, אבל לא לעשות קניין בדבר שאינו קניין.

וקצח"ח – ונראין דברי הרמ"א, שהרי קניין כסף שייך בשום מקום, כגון אצל עכו"ם (למ"ד) ובקרקעות ולכן מהני גם בתנאי שיקנה.

ומחנ"א – מהני תנאי כיון שד"ת מעות קונות רק מדרבנן אינו קונה, כיון שהתנה הוי כאומר אי אפשר בתקנת חכמים כיון שהוא לטובתו.

כ"ד ערוה"ש.

וי"ל – שלא רצו להקשות על המסחר בשוק.

א"נ – יתכן שהלוקח ימשוך טרם שיתן המעות, ואז הלוקח יאמר נשרפו חטיך בעלייה.

2. שהרי מצוי הוא אצל בתו.

סמ"ע: פירוש אף שאין הלוקח דר בבית כמו שוכר (לאפוקי רי"ו דבעינן שידור בו הלוקח) כיון שהבית שלו מצוי הוא שם ויציל מהדליקה.

3. וכן השוכר את המקום.

סמ"ע: **והטור** כתב הטעם גם בדין זה שהשכיר ללוקח חצר וכו' מטעם שלוקח יטרח ויציל.

אבל המחבר נמשך אחר הרמב"ם שקנה הלוקח מדין חצרו ולכן הצריך חצר המשתמרת.

וקשה: כיון שהטעם ברישא (2) ובסיפא (3) אינו אותו טעם לא הו"ל למכתב "וכן".

והש"ך – ל"ק, ד "וכן" קאי שיש עוד מקרה שמעות קונות אף בלא משיכה (כ"כ הט"ז).

וכן השוכר.

ש"ך: ה"ה שואל, ודוקא כששכרו או שאלו לשימוש אבל אם רק לצורך דריסת רגל בלבד אינו קונה לו.

ערוה"ש: נ"ל שה"ה אם המקח לא תחת יד המוכר או הלוקח, כגון שמכר עצים על שפת הנהר או ביער וכיו"ב – ג"כ מעות קונות דלא שייך שהמוכר לא יטרח להציל שהרי אינו תחת רשותו.

קנה מטלטלים.

ש"ך: דוקא שהשכיר לו החצר תחילה ואח"כ הקנה לו מטלטלים, אבל שנהם כאחד לא קנה.

קצח - ו

הר"ן: י"א דשכירות המטלטלים נקנה בכסף, דליכא למיחש שמא יאמר לו: נשרפו חטיך בעלייה, דכיון שהגוף שלו טרח ומציל (כדאמרינן ב"מ(מט): כגון שהיתה עליה של לוקח מושכרת למוכר בקניה בכסף מה"ט).

מפני שיאמר ששמעון יצילנו, שהרי אין לשמעון אלא תשמיש מעט והגוף נשאר לראובן.

סמ"ע: **שהגוף שלו** – פירוש ראובן השכיר דבר מטלטל י' שמעון לא משכו, אין אחד יכול שראובן לא יציל החפץ מהדליקה.

קצח - ז

1. **הספינה, הואיל וא"א להגביה ויש במשיכתה טורח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים** (פירוש רבים צריכים למושכה) – **לא הצריכה משיכה אלא נקנית במסירה** (פירוש כשעומדת ברה"ר או חצר שאינה של שנהם), **וכן כל כיוצא בזה.**

2. ואם אמר לו: לך משוך וקני - אינו קונה הספינה עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו, שהרי הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

והרמ"ה - מחלק, דבר שהוא בר משיכה נקנה במסירה רק אם מסרו מיד מוכר ליד לוקח, הלא"ה כל המטלטלים נקנים במסירה.

2. (שם): ול"פ אלא דא"ל לך משוך וקני -

✓מ"ס (רבנן) - קפידא הוא (וקונה רק במשיכה).

ומ"ס (רבנן) - מראה מקום הוא לו.

פרשב"ם: רבנן סברי קפידא הוא - שלא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה.

ומ"ס נראה מקום הוא - אם תרצה למשוך לך משוך, שהרי אני מקנה לך במסירה.

רי"ף, רא"ש, רמב"ם: להלכה - כרבנן.

ה"ה: ומשיכה אינה קונה אלא בסימטא או חצר של שנהם, ואם א"ל מוכר לך משוך וקני צריך למושכה ויוציאנה מאותו רשות שאינה קונה במשיכה, ויכניסנו לרשות שהמשיכה קונה בו.

2. עד שימשכנה כולה.

סמ"ע: פירוש שימשכנה מלוא אורכה, ואם מעבירה מרה"ר לסימטא אין צריך לחזור ולמושכה בסימטא מלוא אורכה כיון שכבר משכה ברה"ר (כדלעיל ס"ג).

1. ב"ב(עו): ספינה נקנית במסירה - דברי

ר"מ. וחכ"א - לא קנה עד שימשכנה.

גמ': אוקמה ר' אשי - אם א"ל לך חזק וקני לכו"ע קני במסירה, ול"פ אלא דא"ל לך משוך וקני.

ב"י: מ"מ משמע שנקנית במסירה או המשיכה.

✓כ"פ הרמב"ם: ספינה הואיל וא"א להגביהה,,, אלא נקנית במסירה. וכן כל כיו"ב.

דין מסירה בכלים גדולים (שקשה למושכם כמו ספינה):

הר"ן(רבותיו של הרשב"א) - לא קנה עד שימשוך.

כ"כ הגמ"י (הרב יונה).

כ"כ הר"י הרא"ש - אין מטלטלים נקנים במסירה אלא ספינה והבמה, כיון שמסירה שלהם כמשיכה, דבנענוע כלשהו הולכת מכוחו.

כ"כ התוס', רי"ן(רופ).

ה"ה(רשב"א) - דינו כספינה שנקנה גם במסירה.

כ"כ הר"י מיגאש - כל שאינו נמשך אלא על ידי רבים דינו כספינה במסירה.

כ"ד הרמב"ם - שכתב "כן כל כיו"ב".

קצח - ח

מסירה זו שאמרו, אין צריך שימסרנו מידו ליד לוקח, אלא כיון שאחז בה הלוקח בפני המוכר או במצותו, הוה ליה מסירה.

כ"פ הרא"ש, ה"ה(רשב"א), נמ"י, ד"מ(מרדכי, ר"ן).

כ"כ הרמב"ן - ובפניו אין צריך שיאמר לו לך חזק וקני.

כיצד במסירה

ריב"ם - בעינן שימסור מיד ליד כ"ד ר"ת

✓רי"י - אין צריך מיד ליד אלא כיון שאחז בה במצוות המוכר אפילו שלא בפניו אם א"ל לך חזק וקני - קנה.

קצח - ט

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

מסירה אינה קונה אלא בר"ה ובחצר שאינה של

שניהם א. (והכניסה שם שלא ברשות בעל החצר). ומשיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום.

2. הגה – הר"ן: אמר ליה המוכר לקנות במסירה או במשיכה, במקום שאין קונין, לא מהני ולא קנה.

סיכום: אופני קנינים במטלטלים

ר"ה"ר	חצר שאינה של שניהם	סימטא	חצר של שניהם	ברשות לוקח	ברשות מוכר
✓	✓	✓	✓		
✓	✓	✓ - רשב"ם X - ר"ת	X	X	X
X	X	✓	✓		

1. משיכה אינה קונה אלא בסימטא.

סמ"ע: ואע"פ שאין משיכה בלא מסירה ומסירה קונה ברה"ר, מ"מ כיון שגילה דעתו לקנות במשיכה קונה דוקא במשיכה (כמ"ש סי"ב).

לקנות במסירה

הגר"א: וזה סותר למ"ש הרמ"א ס"ה(א4). שאם התנו שמעות יקנו קונות? וי"ל (ע"פ הפ"ת) – דשאני התם שזוהי תקנת חז"ל שמעות לא יקנו מטלטלים לטובת הלוקח, לכן אם התנו מהני. משאכ"כ שמסירה לא קונה בסימטא אינה תקנת חכמים ולא יכולים להתנות.

1. ב"ב(עו): אביי ורבא דאמרי תרוויהו:

מסירה – קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם.
משיכה – קונה בסימטא ובחצר של שניהם.
הגבהה – קונה בכל מקום.
פרשב"ם: סימטא – מקום מיוחד לעומדים שם באוצה שענה והוי כחצר של שניהם.

א. ה"ה(רשב"א): ברשות שאינה של שניהם – דוקא שהכניסו לשם שלא ברשות בעל החצר, שאם הכניסו ברשות הוי פקדון ביד בעל החצר (וברשות הלה המופקדים שלא קנה ב"ב פה.)

קצח - י

לפיכך אם היתה הספינה עומדת בר"ה, או בחצר שאינה של שניהם, והקפיד המוכר ואמר ליה: משוך וקני, צריך למשכה כולה ושיוציאנה מאותו רשות שאין משיכה קונה בו, ויכניסנה לרשות שהמשיכה קונה בו.

ב"ב(עו): ספינה נקנית במסירה – דברי ר"מ. וחכ"א – לא קנה עד שימשכנה.

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

ר"ף, רא"ש, רמב"ם: להלכה – כרבנן.
ה"ה: ומשיכה אינה קונה אלא בסימטא או
 חצר של שנהם, ואם א"ל מוכר לך משוך וקני
 צריך למושכה ויוציאנה מאותו רשות שאינה
 קונה במשיכה, ויכניסנו לרשות שהמשיכה
 קונה בו.

ול"פ אלא דא"ל לך משוך וקני –
מ"ס (רבנן) – קפידא הוא (וקונה רק
 במשיכה).
ומ"ס (רבי) – מראה מקום הוא לו.
פרשב"ם: רבנן סברי קפידא הוא – שלא גמר
 להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה.
ומ"ס נראה מקום הוא – אם תרצה למשוך
 לך משוך, שהרי אני מקנה לך במסירה.

קצח - יא

נאמ"ס: היתה עומדת בסימטא או בחצר של שניהם,
 אינה נקנית אלא במשיכה ולא במסירה.

קצח - יב

נאמ"ס: היתה עומדת בר"ה ולא אמר להם המוכר
 כלום, והלך הלוקח ומשך, לא קנה עד שימשכנה כדינה מר"ה לסימטא,
 אעפ"י שנקנית במסירה ברשות הרבים ומסירה אינה צריכה שימסור לו
 מיד ליד, אפילו הכי כיון שהתחיל למשוך כבר גילה בדעתו שאינו רוצה
 לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס בה, אלא במשיכה.

קצח - יג

הרב יונה: י"א דספינה אינה נקנית במשיכה אלא
 בדרך משיכתה, כגון שמונחת במים או ברקק מים שהוא בסימטא או
 בחצר של שניהם; אבל אם היתה ביבשה (אפילו בסימטא), אינו קונה עד
 שיגביהנה.

כגון שמונחת במים

סמ"ע: וברשב"ם משמע שאף מסירה בספינה לא מהני, אא"כ מונחת על גבי המים.

קצח - יד

דבר הנקנה במשיכה שהיה בר"ה או בחצר שאינה של
 שניהם, ומשכו הלוקח לרשותו או לסימטא, כיון שהוציא מקצתו מר"ה
 או מרשות שאינה של שניהם, קנה, מאחר שמשכו כולו והוציאו מכל
 המקום שהיה בו.

והראב"ד – השיג על הרמב"ם, אף בחפץ
 צריך למשוך כולה ולא סגי במקצתה.
וה"ה – אף הרמב"ם ס"ל שגם בחפץ צריך
 לשמוך כולה, אלא דשאני כאן שכבר משכה

רמב"ם: דבר הנקנה במשיכה,,, כיון שהוציא
 מקצתו מרה"ר,,,
כיון שהוציא מקצתו

סמ"ע: פירוש ואין צריך למושכו בסימטא כולו (מראשו לסופו), דכיון שמשכו כולו ברה"ר תו אין צריך למשוך בסימטא כדי כולו.
[*] לפ"ז אם היה חפץ ברה"ר קרוב לסימטא ממש, ולא משכו כולו ברה"ר עד שנכנס לסימטא צריך למשוך בסימטא כולו?]

שמשכו כולו.

ערוה"ש: מיהו משיכה ברשות מוכר אף שמשכה כולה ממקומה, אם נשארה עדיין מקצת ברשות מוכר אינו קונה.

כולה ברה"ר ולכן סגי במשיכת מקצתה בסימטא.
וכ"כ הרמב"ן - כהרמב"ם.
אבל ר"ן - דעת הרמב"ם כהרא"ש דסגי במשיכה כל דהוא (כמו שהבין הראב"ד בדעת הרמב"ם).

שהוציא מקצתו מרה"ר.

קצח - טו

1. הנותן דמי המטלטלים או מקצתו, וחזר בו הלוקח וא"ל המוכר: בוא וטול מעותיך - הרי המעות אצלו כמו פקדון, ואם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותו.

2. אבל אם חזר בו המוכר ואמר ללוקח: בא וטול את שלך - הרי המעות ברשותו וחייב באחריותו, אפילו מאונסים גדולים, א. עד שיקבל עליו מי שפרע ויאמר לו אח"כ: בוא וטול את שלך, ואז אי איתנהו בעין הנד זוזי ממש דיהיב ליה לוקח, פטור;

ב. אבל אם הוציאם וייחד אחרים תחתיהם וקבל מי שפרע:

(1.) י"א שחזרו הלואה וחייב, אפילו באונסים, עד שיבאו לרשות לוקח.
(2.) ויש מי שאומר שאפילו הוציאם, כיון שקבל עליו מי שפרע ונותנם לו, אף על פי שלא רצה הלוקח לקבלם, פטור.

לקנות שומשומים ואמרתי לו שאין לי. ביקש להפקיד המעות וא"ל הבית לפניך, ונגנבו. ואמר רבא - כל ביתך קמא אפילו ש"ח לא הוי.

2. הרי"ף: רב פפי חולק על ל"ק, שבכה"ג (של מוכר) לא אמר רבא שאפילו ש"ח לא הוי. וכתב הרב האי - כיון שהמוכר יכול להשתמש במעות הו"ל הלואה גביה כיון שא"ל תא שקול זוזך, וחייב המוכר אפילו באונסים, ובנוסף חייב מי שפרע. ולכן כ"ז שלא קיבל מי שפרע המעות ברשותו וחייב באונסים אף שהמעות בעיניו (ולא הוציאם).

תלמידי הרשב"א - טעמו דמי יאמר שיקבל מי שפרע, דילמא לא מקבל ונמצאו שהמעות שלו.
כ"ד הרמב"ם, הגהות, הרי"ן(רמב"ן).

0. ב"מ(מט.): ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשומי, לסוף אייקור, הדרו בהו ואמרו לית לן שומשומי, תא שקול זוזך. לא שקיל ואיגנוב.
אתו לקמיה דרבא - א"ל כיון שא"ל בא קח כספך ולא לקחת, אפילו ש"ח לא הוי.
א"ל רבנן - והא בעי לקבולי עליה מי שפרע? א"ל - הכי נמי.

פרש"י: אפילו ש"ח לא הוי - ואפילו פשעו בשמירתן פטורים.

בעו לקבולי מי שפרע - ודילמא לא מקבל ואשתכח דזוזי ידידיה הוי.

הכא נמי - או משלם שומשומים או יקבל מי שפרע. * פירוש מקבל מי שפרע ונפטר או משלם.

(שם): אר"פ (רבינא) - המעשה היה איתי והיה אחר לגמרי. אותו יום ע"ש היה בא אחד

✓ לפי הר"ף – אפילו באונסים גמורים כמלוה. כ"ד הרמב"ן.
ולפי התו"ס – אינו אלא כש"ש, כיון שהם בעיין. וכ"ד הראב"ד.

0. הקדמה:

ערוה"ש: אע"פ שמעות אינן קונות לפני משיכה, מ"מ מותר למוכר להשתמש במעות, שהרי קיבלם בשביל ליתן ללוקח המקח. ולכן חייב המוכר באחריות המעות כדין הלואה ואפילו באונסים. אצ"כ קיבל מי שפרע ואח"כ אמר ללוקח בא טול מעותיך כדלקמן.
אבל כשחזר הלוקח וא"ל מוכר טול מעותיך, כיון שאין על המוכר מי שפרע הרי המעות אצלו כפקדון (כש"ח).

1. כמו פקדון.

סמ"ע: פירוש ש"ח שפטור מגניבה ואבידה.
נתיבות – וכ"ז שלא א"ל טול מעותיך חייב אפילו באונסים (שאינו כש"ח אלא כלוה).
ערוה"ש – וי"א שאפילו כש"ח אינו (מרדכי).

2. אפילו אונסים

ב"י: לאחר שעשו קניין גמור שאף אחד לא יכול לחזור, לא הוי המוכר אפילו ש"ח על הפירות, דהוי כא"ל הא ביתא קמך.
ערוה"ש – אומנם אם בעת הקניה דברו מפורש שיונח אצל המוכר עד זמן פלוני – הוי ש"ש עד זמן פלוני.

א. ואח"כ א"ל בא טול מעותיך.

קצה"ת: טעמו – דגבי פקדון אין הנפקד חייב בהשבה ליד בעלים, שאין דין השבה רק בגזלן, אבל בשומרים כל מקום שנמצא הפקדון ביד בעלים הוא, והבעלים צריכים לבא ליקח.

מיהו הר"ן(התו"ס) – ר' פפי ורבינא אינם חולקים לדינא, ולעולם הכסף הוא פקדון ביד מוכר (שהרי אסור לו להשתמש במעות), ולא חייב באונס גמור, הילכך כשא"ל בא וטול מעותיך נפטר המוכר (כמו רבא).

ב"י: מ"מ בתירוץ השני של התו"ס מסכים להר"ף דהוי שואל וחייב באונסים.

א. הר"ן: מיהו אחר שקיבל מי שפרע הוי המעות פקדון, ואם א"ל בא קח המעות – פטור.

ב. פטור.

1. הר"ן – דוקא שלא הוציא המעות ומחזירם בעינם, אבל אם הוציא המעות ומחזיר מעות אחרים חייב באונסים עד שיבואו לרשות הלוקח.

כ"כ הרשב"א, מרדכי.

2. ה"ה(י"מ) – אפילו הוציאם כיון שקיבל מי שפרע פטור.

3. הרמ"ה – אף שקיבל מי שפרע וא"ל בוא טול מעותיך – חייב באונסים (אף שהמעות בעינן) דהוי כמלוה גמורה, עד שיעשה השבה שמועילה במלוה.

1. רמב"ם: ואם חזר בו הלוקח וא"ל המוכר בא טול מעותיך – הרי המעות אצלו כפקדון שפטור מגניבה ואבדה (אבל הראב"ד והטור אינן מחלקים).

2. ואם חזר המוכר הרי המעות ברשותו וחייב באחריותם ואף שאמר ללוקח בא וטול מעותיך, עד שיקבל מי שפרע ואח"כ יאמר לו טול מעותיך.

ה"ה: חייב באחריות

קצח - 60

הלכות קניין מטלטלים

בס"ד.

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

סימן קצט: יש דרכים שמעות קונות, ויש זמן שמעות קונות (ב"מ: מה, חולין: פג, גיטין: נב) ♦

קצט - א

1. יש מעות קונות. כיצד: היו לו מעות בידו בלא מנין ובלא משקל, ואמר לחבירו: מכור לי חפץ שלך במעות אלו שבידי, ולקחם המוכר ולא דקדק לידע מנינם - נקנה החפץ ללוקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, מפני שהוא דבר שאינו מצוי ולא גזרו ביה רבנן.

א. הגה: ואפילו ידע הלוקח מנינם, רק שאמר למוכר: מכור לי באלו, והמוכר לא דקדק במנינם, יש אומרים דקנה (עיין בב"י).

1. ב"מ(מה): אמר רבה אר"ה - מכור לי באלו קנה.

טעמא דמעות לא קונות שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה, מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

פרש"י: מכור לי באלו - אחז מעות בידו ואמר לחברו מכור לי חפץ שלך באלו, ולא הקפיד לשאול כמה הם וקיבלם.

קנה - לוקח החפץ במעות הללו, ואין אחד מהם יכול לחזור בו.

א. משמע: כיון שהמוכר לא ידע, אף שהלוקח ידע נקנה במקח.

אך הרמב"ם כתב - חפן מעות בלא משקל ומניין אלא אכסרה וא"ל מכור לי פרתך באלו ונתן לו הדמים - קנה הפרה.

משמע דוקא ששנהם לא ידעו.

ואפשר דאורחא דמילתא נקט וה"ה דלוקח ידע ומוכר לא ידע שקנה.

0. הקדמה:

ערוה"ש: חז"ל בטלו קניין מעות במטלטלים לטובת הלוקח, ולא תקנו אלא בדרך מסחר הקבוע אבל במסחר אקראי דלא שכיח לא תקנו.

1. היו לו מעות בידו.

סמ"ע: משמע שגם הלוקח לא ידע מנינם, מיהו מדסיים "ולא דקדק ליד מנינם" ולא כתב ולא דקדקו משמע שהדבר תלוי רק במוכר לחוד. ומ"ש תחילה אורחא דמילתא נקט שאם ידע הלוקח מסתמא היה אומר למוכר מכור לי חפץ זה בסך מעות הללו.

כ"כ ב"י [רמב"ם], תלמידי הרשב"א.

דבר שאינו מצוי.

סמ"ע: פירוש מכירה וקניין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח ולא גזרו בו שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.

נתיבות: כאשר המעות ידועים אלא שהפירות לא ידועים, כגון שא"ל מכור לי פירות אלו (שאינן משקלם ידוע) במנה - לסמ"ע - לא קנה, שדבר זה שכיח.

להט"ז - נקנה, שאינו שכיח.

והעיקר כהט"ז שכ"מ מהרמב"ם כהט"ז.

אבל במטלטלים שאין שומתו ידועה שכיח הוא שאומד במחשבתו ולכן לא קנה.

קצט - ב

1. וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון במנה, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב לראובן בדמים, ואחר כך היה לשמעון מטלטלים אחרים למכור ואמר ליה ראובן: מכור אותם בדמים שיש לי בידך מדמי המכר, ואמר ליה: הן - נקנין אותן המטלטלים לראובן בכל מקום שהם, ואע"פ שלא משך ולא הגביה, שגם זה דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו ביה רבנן.

2. אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת המכר וא"ל: מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך, ונתרצו שניהם - לא קנה.

א. הגה: מיהו י"א דמיירי דוקא שאמר ליה: מכור לי בהנאת מחילת הדמים שיש לי אצלך, אבל אם אמר ליה: מכור לי בדמים שיש לי בידך - לא קנה (המגיד ור"ן ועיין בב"י).
ב. ועיין לקמן סימן ר"ד סעיף י'.

אקשינן על הקונה במלוה ומעמידים הסוגיה בעניין אחר (משמע שמלוה לא קונה)?
וכבר השיג הראב"ד על הרמב"ם בזה, וכן הקשה הרמב"ן.
וי"ל דמיירי שא"ל בהנאת מחילת מלוה שיש לך עלי מדמי השור שאתה מוחל לי תהא פרתך קנויה לי מעכשיו.

2. רמב"ם: אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת המכר לא קנה עד שיגיבה או ימשוך.
ה"ה: טעמו של הרמב"ם - שאע"פ שהמעות אינם בעולם י"ל כיון שהחייב מחמת המכר כאילו לא נתחייב לו מעולם, וכאילו החליפו פרה בשור, דכיון שמשך האחד נקנה השני. אבל בהלואה סתם ליכא למימר הכי, מ"מ אף בהלואה רגילה יש מי שפרע.
אבל להרמב"ן והרשב"א - ה"ז כמלוה בלעמא ולא קנה.

סיכום: מחלוקת קניין במלוה.
✓רמב"ם - פוסק כהסוגיה בב"מ שמלוה דינו כמעות, דבקרע קונה, ובמטלטלים יש מי שפרע.
ואם המלוה מחמת מכר אף מטלטלים קנה.
רמב"ן רשב"א - מלוה לא קונה כלל ואין חילוק ביו מלוה סתם למלוה מחמת מכר.
הרא"ש - מלוה סתם לא קונה אפילו למי שפרע (כהרמב"ן רשב"א). ומלוה מחמת מכר קנה (כהרמב"ם) כיון שאינו מצוי.

דין מלוה	בקרע	במטלטלין	
		מלוה סתם	מלוה ממכר
רמב"ם	קונה	מי שפרע	קונה
רמב"ן רשב"א	לא קונה	לא קונה	לא קונה
רא"ש	לא קונה	לא קונה	קונה

0. ב"מ(מה): אין מטבע נעשה חליפין (פירוש אין קונים בק"ס של מטבע שום דבר).
ואותיבנן מקדושין(כח). כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין.
קס"ד כל הרגיל להיות ניתן בדמים באחר היינו מטבע אם נתנו בעלים בתורת חליפין כיון שמשך המטבע זכה בחליפו?
ושני ר' יהודה - כל הנישום באחר, היינו מטלטלים כיון שזכה וכו' (היינו מטלטלים נעשים חליפין).

1. לפי הקס"ד: שמטבע נעשה חליפין, מאי כיצד החליף שור בפרה?
✓לפי ר"ן - יש דמים שהם חליפין כיצד החליף דמי שור בפרה.
דמי שור בפרה
רש"י - היינו קניין דמים.
✓והרי"ף - דמים שהם כחליפין.
להלכה:

✓הרי"ף: אע"פ שהשקלא והטריא הוא לפי הקס"ד שאינו להלכה, מ"מ תירוצו ר"ן הוא להלכה, שדמי שור בפרה קונה.
כ"פ הרא"ש - מטעם אחר דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן (דס"ל שזהו קניין דמים ובכה"ג לא גזרו).
כ"פ ש"פ.

לאפוקי הרב האי - שפסק שלא קנה, שהכל הוא לפי הקס"ד שאינו להלכה.
ב"י: וקי"ל כהרי"ף וסייעתו.

2. ה"ן: (במקרה של דמי שור בפרה שקנה)- תימה על הרי"ף איך קונה בדמים הללו שהן הלואה ואינן בעין, דהא בקידושין (מז).

בקרקע – קונה.

במטלטלים – קונה לעניין מי שפרע.

אבל הרא"ש חולק בחוב בעלמא.

א. מיהו י"א... הנאת מחילת מלוה.

סמ"ע: פירוש ואז קונה אפילו מטלטלים בנאת מחילת מלוה, ודוקא בחוב הבא מחמת מכר כיון שאינו שכיח, אבל הלואה רגילה המחילה לא עדיפה ממעות שלא קונות מטלטלים אלא לעניין מי שפרע.

ערוה"ש: מכר מטלטלים וקיבל דמים, והיו המטלטלים ביד נפקד, ואמר לנפקד תנם ללוקח – קנה בלא משיכה, דאמרינן תן כזי, ול"ד דמתנה דל"א תן כזי (קכ"ה) (נתיבות).

ויש חולקים (הש"ך) – דל"א תן כזי, וצ"ל בפירוש זכי. **מ"מ** לכו"ע אם לא אמר לנפקד תן לפלוני אינו קונה במעות לבד, אע"פ שאינם ברשות מוכר.

ב. שו"ע(רד"י)

(שם): 0. מי שהיה לו חוב אצל חברו ואמר ליה: מכור לי מטלטלין אלו בחוב שיש לי אצלך, ורצה המוכר:

1. יש אומרים - שהרי זה כמי שנתן דמים וכל החוזר בו מקבל מי שפרע;

2. ויש - חולקים. (ואומרים דאינו קונה **א.** אלא בהנאת מחילת מלוה, **ב.** אפי' לא מחל לו לגמרי רק שהרויח לו זמן הפרעון ואמר ליה: יקנה לי חפץ שלך בהאי הנאה, הוי כנותן לו מעות (שיש מי שפרע).

] * : ויש לשאול לפי הרא"ש קניית קרקע במלוה שבא מחמת מכר האם קונה ?

1. מכור לי בדמים שיש לי בידך.

קצה"ת: הרי מלוה אינו קונה ?

תו"ס – מיירי בהנאת מחילת מלוה.

ה"ה – כאילן המכר הראשון בעין החליפו עם דבר זה שמוכר עתה.

שטמ"ק – מיירי שהמעות ברשות הלוקח הראשון שנתחייב לו מדמי השור, ול"ד להלואה שיש לו רשות להוציאו. משאכ"כ שנתחייב לו דמי השור שלא יכול להוציאו, הילכך המעות הוי פקדון.

ודבריו צ"ע – שהרי מי שנתחייב מעות בעד מקח לא קנה במעות אפילו ייחד לו המעות אין מטבע נעשה חליפין, הילכך ודאי יכול להוציא המעות.

2. אבל חוב שלא מחמת מכר.

סמ"ע: דבשאר חובות מחמת הלואה שכיח וגזרו, משא"כ חוב שמחמת מכר.

וא"ת במאי יקנה כיון דעתה אין המעות בעין ?

וי"ל שעשאו חז"ל כאילו מכר ראשון הוא בעין והחליפו זב"ז (ה"ה).

נתיבות – ונראה שצ"ל המכר הראשון בעין ביד מוכר (כדי שיהא חליפין).

ונתוצו שנהם.

סמ"ע: המחבר (רד"י) ס"ל שחוב הבא מחמת הלואה דינו כמעות בעין, לפיכך :

קצט - ג

1. יש זמן שמעות קונות, שהעמידו חכמים דבריהם על דין תורה כבשר בארבעה פרקים, ואלו הם: ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב העצרת, וערב ראש השנה; שאם היה לטבח שור שוה מאה דינרים, ולקח מהלוקח דינר כדי ליתן לו בשר כשישחוט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור - משחיטין אותו בעל כרחו, כדי ליתן הבשר ללוקח; לפיכך אם מת השור, מת ללוקח, ומפסיד הדינר.

2. הגה: ויש מי שכתב דה"ה הנותן מעות על יין לקידוש בערב שבת, דקנה, דכל כהאי גוונא העמידו דבריהם על דין תורה (מהרי"ל).

1. (ב). לעניין טעם הקניין

✓ר"ף – כר"א אר יוחנן שבזמנים אלו מעות קונות.
כ"כ הרמב"ם.
הרא"ש – הביא שני הטעמים.
כ"כ ר"י.
ב"י: וטעמו של הרא"ש דקי"ל כרבי יוחנן, מ"מ מודה ר' יוחנן שאם זיכה ע"י אחר שקנה שזכות הוא לו ב ד' פרקים.

1. עיו"ט אחרון של חג.

סמ"ע: לפי שהוא חג בפ"ע ומרבין באכילת בשר, אבל עיו"ט ראשון של חג טרודים אנשים במצוות ואינו בפ"ע, ולכן אוכלים עוף.

משחיטין אותו ע"כ.

סמ"ע: דכיון שמעות קונות ד"ת, על המוכר לקיים הבטחתו.

2. מעות על יין לקידוש.

והגר"א: חולק על הרמ"א.

ערוה"ש – שאין לדמות לבשר, שהרי יכול למשוך היין מע"ש לקנותו, משא"כ בבשר ששוחטו ביו"ט עצמו.

1. חולין (פג): ב ד' פרקים בשנה משחיטין את הטבע בע"כ. עיו"ט אחרון של חג, עיו"ט ראשון של פסח, ערב עצרת, וער"ה.
אפילו שור שווה אלף זוז ואין ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט. לפיכך אם מת מת ללוקח (ומפסיד הדינר).
אבל בשאר ימות השנה אינו כן (אלא צריך משיכה), לפיכך אם מת מת למוכר.
ר' יוסי הגלילי אומר – אף ערב יו"כ.
פרש"י: **משחיטין בע"כ** – שאם קיבל מהלוקח דינר לקבל בשר בדינר.
אפילו שור שווה אלף – שוחטו בע"כ אע"פ שאין לו לוקחים לשאר.
גמ': והא לא משך (הבר ומעות לא קונות) ?
א"ר שמואל בר יצחק – כגון שזיכה לו הטבח הבשר ע"י אחר, וכיון שב ד' פרקים אלו זכות הוא לו (שא"א בלא בשר לחג) קנה, אבל שאר ימות השנה שחובה לו (שמפסיד הכסף) לא קנה.
ר"א א"ר יוחנן – ב ד' פרקים אלו (שמרבין בסעודות) העמידו חז"ל דברהם על דין תורה שמעות קונות.
להלכה

(א). הלכה כת"ק שרק ב ד' פרקים ולא כרבי יוסי.

קצט - ד

1. יתומים, או אפטרופוס שלהם, שמכרו מטלטלים ומשכס הלוקח ועדיין לא נתן המעות, ונתייקרו, חוזרים בהם, כדין התורה, שאין משיכה קונה אלא מעות, א. (ומכל מקום הלוקח הוי שומר שכר על המקח) (מרדכי וב"י בשם תוס').
ובזו בלבד חלוק דין היתומים מדין שאר בני אדם, אבל בשאר החלוקות דין היתומים שווה לשל כל אדם לענין זה.

2. הגה: ודוקא יתומים, אבל הקדש וצדקה קונה במעות; ולכן אם נתן אחד דמים להקדש על המקח, ונתייקר, אין הקדש יכול לחזור בו (מרדכי פ' הנזקין ור"ן פ"ק דקידושין).

1. גיטין (נב): א"ר חנילאי א"ש – נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא.

סיכום האופנים מהגמרא:

האופנים:	יתומים שקנו	יתומים שמכרו
-----------------	-------------	--------------

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

במשיכה	בכסף	במשיכה	בכסף	נתייקר
(*) יתומים חוזרים בהם וכרבי חנילאי.	חוזרים היתומים כדין הדיוט.	קנו ואין אחרים יכולים לחזור כדין הדיוט.	יכולים לחזור כדין הדיוט, שאם לא יוכלו לחזור יכולין לומר ליתומים נשפרו חיטיך.	
לא יכול הלוקח לחזור כדין הדיוט.	חוזר הלוקח ומקבל מי שפרע כדין הדיוט, שאם לא יוכלו לחזור אם יצטרכו היתומים מעות לא ימצאו עד שיתנו מעות.	קנו ואין יתומים יכולים לחזור כדין הדיוט, שאם יחזרו היתומים רעה היא להם שאם יצטרכו פירות לא ימכרו להם ללא כסף.	יכולים יתומים לחזור כדין הדיוט.	הוזל

סיכום: דין היתומים כדין הדיוט לכל דבר. מלבד כשמכרו יתומים במשיכה ונתייקר שיכולים לחזור משא"כ בהדיוט.

נתן דמים להקדש

סמ"ע: וקמ"ל שאע"פ שיש הפסד להקדש אין להקדש לחזור בו כיון שקנה בדמים.
ש"ך: ה"ה אם גבאי צדקה נתן דמים לאחר לצורך הקדש (והוזל) אין יכול לחזור בו.

אין הקדש יכול לחזור בו.

ש"ך: ואם משך ההקדש – אם הוזל – עכ"ז לא יכול לחזור בו, שלא יהא כח הקדש גרוע מהדיוט.
ואם הוקר – אינו נקנה רק בכסף והקדש חוזר בו.
ערוה"ש: אע"פ שמהתורה הקניין בהקדש הוא במעות ולא במשיכה, מ"מ במקום שאין קניין כסף כגון מתנה או מכירה בחוב קדום – נקנה במשיכה מהתורה (תו"ס).
יש מי שחולק (רמב"ן) – אף במתנה צריך קניין אחר.

א. תו"ס: משכו מיתומים ונתייקר יתומים יכולים לחזור –
וא"ת – יאמרו להם הלוקחים נשרפו חיטיך ?
וי"ל – כיון שמשכו הפירות מהיתומים נעשו ש"ש, שהרי יכולים כבר לאכול מהם.
כ"כ המרדכי.

א. הוי ש"ש על המקח

סמ"ע: פירוש להתחייב בגניבה ואבידה בהנאה שיכול לאכלן קודם שיחזרו היתומים, ולא חששו שאם נעמידן על דין תורה (שלא קנה ויכולים יתומים לחזור) יאמר הלוקח נשרפו חיטיך, כיון שגניבה ואבידה חייב כש"ש ואינו נפטר אלא בשריפה (אונס) שהוא לא שכיח לא חששו לתקן משום כך אלא כשיש עוד חשש להזק שכיח.

2. דוקא ביתומים

סמ"ע: פירוש דוקא ביתומים בשאר חלוקות אין המעות קונות אבל הקדש בכל גוונא קונה במעות.

סימו ר: דין קניית מטלטלין על ידי חצרו וכיצד קונה כליו.

ר- הקדמה

1. מקור קניין חצר

גיטין(עז.): קניין חצר מהתורה נלמד מגניבה וגיטין:

גניבה: "אם המצא תמצא בידו הגניבה" אין לי אלא ידו, גגו חצירו קרקיפו מניו "ת"ל המצא תמצא מכל מקום.

בגט: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" אין לי אלא ידו, גגו חצירו קרקיפו מניו "ת"ל ונתן מכל מקום.

2. מדין מה קונה חצר ?

א"ר אשי: חצר קונה משום יד ואין זה גרוע משליח (באופן שלא קונה מדין יד קונה מדין חצר).

נ.מ: בין הטעמים –

אם מדין יד: קטן -לא קונה

קטנה - ועכו"ם קונים

אם מדין שליח: קטן קטנה ועכו"ם אינם קונים.

הנתיבות: פרטי דיני קניית חצר

3. בחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה לכו"ע קונה מטעם יד (שדומה לידו שסמוכה לו).

ובקטן לא חשיב יד שאין לו דעת לשמור, אבל לקטנה יש יד (נלמד מגיטה).

עכו"ם גם קונה כשעומד בצד חצרו כיון שיש לו יד.

3. בחצר המשתמרת ואינו עומד בצידו.

להר"ף והרא"ש – מטעם שליחות.

ולכן בקטן וקטנה ועכו"ם לא קונה (לרו"פ לאפוקי הש"ך שקטנה קונה).

ולהר"ן – מדין יד אם זכות הוא לו, ולכן בעכו"ם קונה, אבל קטן וקטנה לא דלאו בני שמירה ניהו.

4. חצר שאינה משתמרת ואינו עומד.

ר"ף, הרמב"ם – לא קנה כלל.

הרא"ש,הר"ן – קונה במכר ובמתנה כרב פפא מטעם שליחות (דעת אחרת מקנה).

ולפ"ז קטן וקטנה ועכו"ם לא קנו דלא בני שליחות ניהו.

4. חצר הקדש

- במציאה לא קנה, ואף להרמב"ן שיש יד להקדש ה"מ בגזבר עצמו.

ומדין שליחות ג"כ לא קונה דהוי חב לאחרים דלא מהני ביה שליחות.

- הקדיש בור ונתמלא מים, שובך ונתמלא מים – קנה הקדש, שאין כאן חב לאחרים שהרי בלא בור לא היו באים מים.

- מתנה להקדש כיון שבא לחצר הקדש קנה הקדש, כיון שיש שליחות של המקדיש וגם לא חב לאחרים

- זיכה להקדש ע"י חצרו בדבר הפקר שיש בו זכה הקדש, דמתוך שיכול לזכות לעצמו יכול לזכות להקדש.

5. חצר ששכרו או שאלו בקניין להשתמש.

- כששכר חצר הוי כשוכר פועל, דסתם מציאות הפועל לעצמו. ג"כ סתם מציאות בחצר למשכיר (שהחצר הוי כידו של המשכיר), שהרי לא שכר החצר ע"מ לזכות במציאות.

- אא"כרואה השוכר את המציאה שנכנסת לחצר ואמר יזכה לי חצרי אז זכה (כמו בשוכר את הפועל שא"ל תזכה לי המציאות).

- נתנו מתנה לשוכר בחצר זו (בין המשכיר או אחר) זכה השוכר במתנה בחצר זו.

- וכן יכול השוכר לזכות לאחרים ע"י חצר זו, אבל אם השוכר נותן מתנה למשכיר ע"י חצר זו לא מהני, שהרי החצר מושכרת.

כללו של דבר: בעלות החצר היא של השוכר למעט דברים שלא השכירו לשם כך (מציאת אבידות וכ"ו).

ר - א

1. **היו מטלטלין ברשות הלוקח א. המשתמר לדעתו ב. הגה:**
ויש חולקים וס"ל שבמכר או מתנה אם משומר לדעת המוכר או הנותן סגי - וכן נראה להורות.
ג. **מיהו אם המוכר השכיר לו חצר עצמו והמטלטלין שמוכר לו מעורבין עדיין עם שאר מטלטלין של המוכר מיקרי חצר שאינו משומר ולא קנה.** 2. **או שהוא עומד בצד אותו רשות א. (וי"א דבעינן דווקא בתוכו אבל חוצה לו לא) כיון שקיבל עליו המוכר קנה לוקח, ב. ואע"פ שעדיין לא מדד, והוא שפסק דמים.**
3. **(וי"א דד"א של אדם קונין לו כמו במציאה).**

1. **ב"ב(פה): ת"ש** - ד מידות במוכרין...
היו פירות (של המוכר) ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר - קנה לוקח.
פרשב"ם: ברשות לוקח - שהביא המוכר תבואתו למכור בבית הלוקח.
כיון שקיבל עליו מוכר - שנתרצה וא"ל כל תבואה זו קנויה לך בכו"כ לכל סאה.
קנה לוקח - מיד אע"פ שלא מדד, דקני ליה רשותו.
ב"מ(יא): א"ר יוסי בר חנינא - חצרו של אדם קונה לו.
דווקא בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין או לא לא (2).
ב"מ(יא): חצר שאינה משתמרת -
א. **ל"ש מציאה למכר או מתנה בכולהו צריך** שיהא עומד בצד חצרו שאינה משתמרת.
ב. **ורב פפא אמר** - דווקא במציאה בעינן עומד צד חצרו, אבל במכר ומתנה כיון דדעת אחרת מקנה אפילו אינו עומד קנה.
להלכה
א. **הרי"ף** - כל"ק, שאף במכר צ"ל עומד בצד שדהו.
ב. **והרא"ש** - כרב פפא, דווקא במציאה אבל במכר ומתנה א"צ להיות עומד בצד שדהו, דשמירת הנותן חשובה כשמירת המקבל וסמכה דעתו.
כ"כ הר"ן [הר"י ברגלונין], [מרדכי, הגמ"י].
ב"י: אף לדעת הרא"ש ה"מ שהחצר משתמרת לדעת המוכר (לפחות), וכגון שהשכיר לו מקום הנחת המטלטלין שמוכר, אבל כשאינה משתמרת כלל ודאי לכו"ע לא קנה (אא"כ עומד בצידו).
אבל קצה"ח - דעת שטמ"ק כל שדעת אחרת מקנה לא בעינן משתמרת כלל, דכיון שדעת אחרת מקנה הרי אין שום אדם יכול לקנות בו לא.

במה קונות לו ד"א

סמ"ע: ל"ד מעורבין אלא ר"ל מונח בצידו כל זמן שלא נחלק ממנו לגמרי.

מיקרי חצר שאינו משומר.

ש"ך: ותימה שהמרדכי לא כתב דין זה אלא לדעה ראשונה שצריך חצר משתמרת אף במכר ומתנה, הילכך כיון שאין הפסק בין הפירות הו"ל חצר שאינה משתמרת, והיא דעת המחבר.

אבל לשיטת הרמ"א (שפסק כר"פ) קנה כיון שדעת אחרת מקנה.
כ"כ הט"ז.

והנתיבות – האי "מיהו" קאי קודם י"ח על דברי המחבר שאם השכיר לו מקום הפירות מיקרי אינו משתמר לא קנה, אבל אם היה החצר של הלוקח והפירות של המוכר ומכר לו קצת הפירות ולא היה הפסק לפירותיו של מוכר – מיקרי חצר המשתמרת וקנה אף למחבר.

2. בצד אותו רשותו וי"א....

נתיבות: ובעיני דווקא בצדו ממש, אבל עומד רחוק קצת אע"פ שיכול לשמור לא מהני. וגם כשעומד בצידו או בתוכו צריך בנוסף שיכול לשמור, לפיכך שדה גדולה ומציאה בתוכה שאינו יכול לשומרו לא קנה.

ערוה"ש: וכן כששלוחו או א מבני בתו עומדים שם הוי כעצמו, דשלוחו של אדם כמותו, ולכן לא מהני בקטן או כותי.

ואפשר שבכותי מהני דלא בעינן שליחות בזה אלא שמירה ולא גרע ממנועול. וכן נראה עיקר.

כיון שקיבל עליו.

ערוה"ש: ואין זה קניין משיכה שבמשיכה צריך שהמוכר יאמר לו "משוך וקני" משא"כ בקניין חצר.

ש"ך: להרמב"ם אפילו כשרשותו מושכרת לאחרים קנה לו חצרו.

3. ד"א של אדם קוננין לו

סמ"ע: כ"פ המחבר בשו"ע (רמג-כב).
ותימה על הרמ"א שכתב בלשון י"א שהרי המחבר לא חולק.

ד"א של אדם.

ש"ך: הר"ן, תלמידי הרשב"א – דווקא כשעומד ונתנו לו תוך ד אמותיו, אבל אם קדם הכלי ואח"כ בא הוא לתוך ד"א הכלי – לא קנה, לפי שמקומו של הכלי קנוי לבעל הכלי.

ונ"ל שדווקא במתנה ומכר מחלקים כן, אבל מציאה אין חילוק.

ולפי הרא"ש – אין חילוק, ובכל גוונא קנה.

כ"כ דמ(רי"ו), סמ"ע [הרמ"א מדסתם].

כמו מציאה.

הר"ן(ראשונים) – דווקא לזוכה מהפקד דלא אתי לאינצויי, אבל במכר ומתנה דלא אתי לאינצויי לא.

אבל ירושלמי(גיטין) – כ"ש במכר ומתנה שיש דעת אחרת מקנה.

כנ"ד הר"ן עצמו, תלמידי רשב"א, הרא"ש.

הר"ן: וא"ת (כיון שד"א קונות אף במכר) למה הצריכו משיכה בסימטא, יקנה לו ד"א ?

וי"ל דל"א ד"א קונות דווקא כשהוא עומד והביאו לתוך ד"א, אבל אם הכלי קדם והוא בא לתוך ד"א הכלי לא קנה, לפי שמקומו של הכלי קנוי לבעל הכלי.

כ"כ תלמידי הרשב"א.

אבל הרא"ש – לא חילק בזה.

ש"ך: ולפי דעה זו נראה לתרץ דהא שהוצרכו משיכה בסימטא היינו חוץ לד"א (כגון שמשכו בחבל), א"נ דע"י משיכה הוי דאורייתא וקניין ד"א דרבנן.

1. המשתמר לדעתו

סמ"ע: פ לאפוקי אין משתמר לדעת הלוקח אף שמשתמר לדעת המוכר אין חצרו קונה, דומיה דיד שמשתמר לדעת לוקח או שלוחו שהוא משתמר כמותו וכמ"ש ב רסח-ג.

וי"ח ס"ל – דווקא במציאה (רס"ח) בעינן משתמר לדעת הזוכה כיון שאין דעת אחרת מקנה, משא"כ במכר ומתנה שיש דעת אחרת מקנה ללוקח שמירת המקנה חשוב שמירה.

נתיבות: אם הוא מוקף מחיצות הוי משתמר אע"פ שאינו נעול ואינו מקורה (שאל"כ אין כליו של קונה קונות בסימטא).

משתמר או עומד בצד שדהו

סמ"ע: כשאינו משתמר וגם אינו עומד בצד שדהו אינו דומה לידו ולא לשלוחו שהם משתמרים.

ב. ויש חולקים, משומר לדעת המוכר.

והש"ך: העיקר כדעת המחבר, מ"מ כיון שאינו כדאי להכריע הו"ל ספקא דדינא, אבל אין להורות לכתחילה כהרמ"א.

משומר לדעת המוכר.

נתיבות: ודווקא בכה"ג הי"ח פליגי, אבל אם היה בחצר המקבל שאינו משתמר כלל דבעינן עומד בצד שדהו, עמידת המקנה בצדו לא מהני.

נתיבות: אף כשיש דעת הנותן של הנותן – קונה. כגון פירות בחצר במשתמר של המוכר שקונה לקונה ל"ח, אם הקונה הלך ומכרם לקונה שני ע"י חצרו של המוכר – קונה שני קנה, כיון שהוא משומר לדעת הנותן של הנותן שלו.

ג. מעורבין יחד.

סמ"ע: כ"ד הר"ן, וטעמו כיון דדעת אחרת מקנה עדיף ממציאה שד"א קונות לו.

ר - ב

1. היו ברשות המוכר או ברשות אדם אחר שהם מופקדים אצלו - לא קנה הלוקח עד שיגביה המטלטלין או עד שימשכם שנתבאר.

2. הגה: מיהו אם שכר המקום שמונח או נתנו במתנה ובקניין או אפילו בדיבור בעלמא - קנאו דהשתא הוי כרשותו וקונה לו.

א. והא דמהני דבור בעלמא היינו ברשות אחר אבל אם מונח ברשות המוכר, ואומר יזכה חצרי ללוקח במקח שקנה ממני - לא קנה עד שישכור לו מקומו ויקנה לו באחד מדרכי הקניה.

3. הגה - ראמ"ן, ה"ה: ואם היו הפירות מופקדים ביד אחר לא סגי שיאמר לו תקנה חצרי ללוקח עד שיאמר כן מדעת המוכר.

שיגביה או ישכור המקום ויקנהו לו בכסף שטר או חזקה.

ודווקא בחצר אחר שאמר יזכה חצרי לפלוני במקח שקנה מפלוני - קנה אף באמירה בלבד, שחצרו כידו ויכול לזכות לחברו.

כ"כ הרא"ש, ר"י, רמב"ן.

סיכום: בחצר המוכר.

רשב"ם - יכול להקנות לאחרים ע"י חצרו.

תו"ס - לא קונה אלא עד שיגביה או יוציאנו מרשותו.

1. עד שימשכם

ט"ז: תימה הרי משיכה לא קונה ברשות מוכר או רשות אחר ? ובדוחק יש לתרץ שימכם ר"ל יוציאם מרשותו. וכ"ה ברמב"ם.

2. בקניין או אפילו בדיבור בעלמא

סמ"ע: פ בקניין מהני השכירות או המתנה בין שהוא ברשות המוכר או ברשות אחרים. משא"כ בדיבור לא מהני ברשות המוכר (רק ברשות אחרים).

בדיבור בעלמא (ברשות אחרים)

ש"ך: רמב"ן - דאם היה בידו וא"ל זכה לפלוני זכה לו, לפי שזכין לאדם שלא בפניו וחצרו נמי זוכה לו.

והב"י - ואצ"ל בפירוש "זכה לפלוני" אלא כיון שא"ל פרות שברשותך תנם לפלוני וקיבל עליו קנה הלוקח (דתן כזכי).

ול"נ - צריך שיאמר זכה לפלוני שאל"כ לא הוי תן כזכה כיון שאינו מוסרם עתה אלא הם מופקדים (כמ"ש קה-ו).

נתיבות: ואם גם הלוקח היה שם במעמד זה ודאי קנה אף בתן דקנה מדין מעמד שלותם וא"צ לזכות חצרו. ואף אחד

1. ב"ב(פה): ברשות המוכר - לא קנה עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשותו.

ברשות הלוקח - כיון שקיבל עליו קנה לוקח.

2. ברשות הלה המופקדים אצלו - לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכיר מקומו.

פרשב"ם: ברשות מוכר - לא מהני משיכה עד שיגביה או ישכור מקומו.

המופקדין אצלו - הפקיד המוכר שם פירותיו, ומסתמא הקנה הנפקד מקומו למפקיד.

עד שיקבל עליו - הנפקד מהמפקיד ליחד הרשות ללוקח או ישכור מקומו.

וגירסת הר"ף: ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיגביהנו או יוציאנו מרשותו (ולא כתב כיון שקיבל עליו, משמע שבקיבל לא מהני).

הרמב"ן - גם לגירסה זו כיון שקיבל עליו קנה כיון דהוי הוצאה מרשות המוכר, והוצאה מרשות הלה כיון שקיבל עליו יצא מרשותו.

אבל הרמב"ם כתב - היה ברשות מוכר או ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיגביה.....

שגורס כהר"ף ולא כפירוש הרמב"ן, אלא צריך להוציא מרשות המוכר ממש.

[*] ולכן המחבר לא הביא הא דקיבל עליו.]

עד שיקבל עליו

רשב"ם - אף במוכר מהני שיקבל עליו.

א. אבל התו"ס - ברשות מוכר לא מהני קבלה, שאם אמר יזכה חצרי ללוקח במקח שקנה ממני לא קנה, שאין אדם יכול לזכות בשלו לחברו שלא ע"י אחרים, אלא צריך

קצה"ח: ראובן שנתן שטר מתנה לשמעון על ביתו ונתן השטר בבית וא"ל הרני נותן לך הבית עם השטר שבתוכו, האם אומרים חצרו ומתנתו באין כאחד כמו בגיטין?

פשוט שאינו קונה, ול"ד לגיטין –
 דבגיטין לא בעינן שתזכה דרך זכיה כיון שע"כ מתגרשת ולא בעי רק "ונתן בידה".
 אבל מתנה בעי זכיה וכיון שהחצר והשטר עדיין לא יצאו מרשות נותן איך יזכה בו המקבל.
ולפ"ז גם אם כתבו שטר מתנה ע"ג איסורי הנאה לא קנה דאין באיסור הנאה דין זכיה (משא"כ בגירושין שמגורשת בע"כ דלא בעינן זכיה אלא ונתן).

לא יכול לחזור בו, מ"מ אם הלוקח לא היה שם יכול לחזור בו (שידו על העליונה כמ"ש ב"רל"ה).
 ואם הלוקח עשה בעל החצר שליח שיזכה לו אינו יכול לחזור בו (ששלוחו כמותו).

א. אבל מונח ברשות המוכר.

סמ"ע: והטעם כתב הרא"ש – אין אדם יכול להקנות בשל עצמו לחברו שלא ע"י אחרים, אלא צריך שיגביהנו אן ישכור מקומו בכסף שטר או חזקה.
משא"כ כשהוא בחצר אחר יכול בעל החצר לומר יזכה חצרי לפלוני, דהו"ל כידו של אחרים.

עד שישכיר מקומו

ר - ג

1. כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחם קנה לו, וכיון שנכנסו המטלטלים בתוך הכלי אין א מהם יכול לחזור בו, וה"ז כמי שהונחו בתוך ביתו.

ב. הגה: ויש מחלקין, דאם אינן ברשות לוקח אלא בסימטא וכיו"ב אין כלים קונים אא"כ מדד או עד שיאמר "זיל וקני".

2. לפיכך אין כליו של אדם קונים לו ברה"ר א. ולא ברשות המוכר ב. אא"כ א"ל המקנה "לך וקנה בכלי זה" אז קנה אם הוא ברשות המוכר (לאפוקי אם הוא ברה"ר).

א. ב"ב(פה): בעא מיניה ר ששת מר"ה – כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא? ולא איפשטא.
ת"ש: רב ושמואל דאמרי תרוויהו – כליו של אדם קונות לו בכל מקום חוץ מרה"ר.
 מאי לאו לאתווי רשות המוכר?
ב. התם דא"ל זיל קני.
טור: זיל קני – שאז חשבינן כאילו נתן לו רשות להניח שם הכלי והו"ל כליו של לוקח ברשות לוקח שקונה אפילו לא מדד. **אבל** לא א"ל זיל קני לא קנה אפילו מדד.

1. שיש לו רשות להניח

סמ"ע: כגון סימטא או חצר של שנהם לאפוקי רה"ר וכ"ש בחצר של מוכר דלא.

1. ב"ב(פד): א"ר אסי א"ר יוחנן – מדד והניח בכליו של לוקח בסימטא – קנה. אבל מדד ע"ג קרקע בסימטא – לא קנה.
 רב ושמואל דאמרי תרוויהו – כליו של אדם קונות לו בכל מקום חוץ מרה"ר.
מדד והניח בכליו של לוקח
ב. הרא"ש – דווקא אם מדד והניח אז קנה, אבל בלא מדידה צריך שיאמר זיל קני. ואם לא א"ל לא קנה, שלא היה דעתו שיקנה כליו של לוקח כיון שמחוסרים מדידה.
 כ"כ התו"ס, טור.
א. אבל הר"ף – ל"ד מדד אלא אורחא דמילתא נקט (ולא חילק כמו הרא"ש).
גם הרמב"ם – לא חילק, ובכל גוונא קנה.
2. טור: אבל הרה"ר לא קנה הלוקח בכליו אפילו א"ל המוכר זיל קני.

סמ"ע: המחבר ס"ל כהר"ף והרמב"ם שהשאלה נפתרה שכליו של לוקח ברשות מוכר או הפוך לא קני (ולא מספק) ובעיני תרתי גם כלי של לוקח וגם רשותו (ראה ס"ה).

ש"ך: ברשות מוכר – ה"ה אם נתן לו רשות להניח שם

הכלי קנה (כ"כ הר"י מיגאש, דלא כהרמ"ה. ולא כמו שהבין בבד"ה שלא חולקים).

כ"כ הב"ח.

אבל הנתיבות – העיקר כהרמ"ה שצ"ל דווקא "זיל קני" ולא מהני נתינת רשות.

נתיבות: ואפילו הכלי עומד במקום שאינו משתמר מיקרי חצר המשתמרת. לפיכך במקום שחצר שאינה משתמרת אינה קונה כגון קטן – לא קונה.

א"כ מדד.

סמ"ע: פ מדד המוכר ונתנם לכלי הלוקח שבסימטא, אבל אם מדד הלוקח קנאם במשיכה אף הלא כליו, כמ"ש הרמ"א(ז).

נתיבות – ובמקום שא"צ מדידה או שהמדידה ידועה קנה אף בלא מדידה.

2. אם הוא ברשות המוכר.

ר - ד

וכן אם קנה הכלי מהמוכר והגביהו ואח"כ הניחו שם ברשות המוכר וחזר וקנה ממנו הפירות, כיון שנכנסו בתוך כלי זה קנה אותם מפני הנאת המוכר במכירת הכלי אינו מקפיד על מקומו.

הטור: הר"י יגאש חולק על הרמ"ה. **והב"ב בה"ד** – אינן חלוקים, דשני עניינים מחלוקים הם.

אינו מקפיד על מקומו.

ערוה"ש: ואף אצ"ל לך קני (אף להרמ"ה).

הרמ"ה: דווקא שא"ל זיל קני, שאז גילה דעתו שנתן לו רשות להניחם שם ע"ד לקנות, אבל לא א"ל אף שנתן לו רשות להניח שם לא קנה.

והר"י מיגאש – אם קנה כלי מהמוכר והגביהו (שקנה בהגבהה) ואח"כ הניחו ברשות המוכר, קונה מה שבתוכו מפני שנהנה המוכר במה שקנה ממנו הכלי והו"ל כהשאלו המקום.

ר - ה

1. כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר, כך אין כליו של מוכר קונה ללוקח אע"פ שהוא ברשות לוקח.
א. (וי"א אפילו א"ל המוכר זיל קני – לא ינה).

אבל הרא"ש – ולא ראיתי גירסה זו בשום ספר אלא ה"ג "א"ל תניתוה זרק לתוך כלתה,,, ודחי ליה **ולא איפשטא** ולפי גירסת הרי"ף לא יתכן שהגמרא פושטת תחילה ואח"כ מנסה להביא ראיה. **סיכום:** כלי של לוקח ברשות מוכר

1. ב"ב(פה): בעא מניה ר ששת מר"ה – כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא?
הרי"ף גורס כאן: לא קנה (ואיפשטא).

יאמר לו זיל קני דווקא.
וכלי מוכר ברשות לוקח – מהני מדידה.

קצה"ח: רשות של לוקח וכליו של מוכר ובתוכו מונח כלי של לוקח :

לפי הרא"ש – דמספקא אם כלי בטל לגבי רשות או רשות בטל לגבי כלי, כה"ג ממ"נ קנה – אם רשות מבטל הכלי – הרי הוא ברשות הלוקח. ואם כלי מבטל הרשות – הרי הכלי הפנימי של הלוקח מבטל כלי חיצון שהוא רשותו. **אבל לפי הרמב"ם** – שאינו מספק, כה"ג יש להסתפק. שמא כה"ג מודה הרמב"ם שקונה שיש כאן תרתי, כלי הלוקח וגם רשותו.

א. ואפילו א"ל זיל קני.

סמ"ע: שאני כליו של לוקח ברשות מוכר דקני כשא"ל זיל קני לפי שהכלי כבר שלו ואף שהמקום אינו שלו מ"מ בדיבור "זיל קני" גלי דעתיה שאינו מקפיד על המקום הנחת הכלי.

משא"כ כלי מוכר ברשות לוקח שהכלי לא שלו וכלי אינו נקנה בדיבור.

נתיבות: ולי"א זה כ"ש אם מדד בכלי של מוכר ברשות לוקח לא קני (ק"ו מזיל קני שלא קנה).

וזה שלא כהמחבר ס"ז בכור בשלושים דלאחר שמדד כל הכור קנה בכליו של מוכר ברשות לוקח.

להרי"ף – כלי לוקח ברשות מוכר או כלי מוכר ברשות לוקח **לא קונה**, דבענין תרתי: כלי של לוקח ורשות של לוקח. כ"ד הרמב"ם. **להרא"ש** – שנהם הוי ספיקא אם הכלי בטל לגבי רשות או רשות בטל לגבי כלי, ומפסקא שנהם לא קנו.

כ"ד הרמ"ה, הר"י מיגאש.

ואם א"ל זיל קני

הרי"ף – בין כלי של לוקח ברשות מוכר או כלי מוכר ברשות לוקח קני.

א. אבל הרב יונה – רק כליו של לוקח ברשות מוכר מהני. אבל כלי מוכר ברשות לוקח לא מהני שבלשון זה אין הכלי שאול לו, ול"ד לכלי של לוקח ברשות מוכר שנתן לו רשות להניח הכלי אע"פ שאין המקום קנוי לו מ"מ מקום הכלי קנוי לו. כ"כ הרא"ש.

הרמ"ה: כיון דתרווייהו ספקי (דס"ל כהרא"ש) אי מתרמי תרווייהו גבי חד לוקח וחד מוכר, כליו של לוקח ברשות מוכר וכלי מוכר ברשות לוקח – אתי עליו ממ"נ ומפיק מיניה חד ממ"נ. מיהו יד המוכר על העליונה ליתן לו איזה שירצה. (אבל לדעת הרמב"ם לא יכול להוציא כלום).

וה"ה תרי תובעין וחד נתבע כשכתבו הרשאה זל"ז.

1. כשם שאין כליו של לוקח.

נתיבות: אבל יש חילוק אחר (לפי המחבר) – שכליו של לוקח ברשות מוכר – לא מהני מדידה אא"כ

ר - ו

1. **משיכה מהני בכלי של מוכר, שאם מדד המוכר ונתן לתוך כליו ומשכו הלוקח בפניו - קנה א.** ואפילו לא א"ל משוך הכלי לקנות מה שבתוכו.

א. * : כיון שמשכו הלוקח בפני המוכר ושתק הוי הסכמה.

1. משיכה מהני

ש"ך: עיין סימן רב-טו שכתב כיו"ב.

א. **ואפילו לא א"ל משוך**

סמ"ע: בא לומר שכל שמשכו בפני המוכר א"צ שיאמר לו המוכר משכהו וקנהו באופן המועיל (כמ"ש קצו-י).

1. **ב"ב(פה):** **תניא** – ברשות מוכר לא קנה עד שגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו. מאי לאו בכליו של לוקח ? לא בכליו של מוכר.

תו"ס: משמע שמשכה מהני ללוקח בכליו של מוכר (כשמצואה מרשותו).

כ"כ הרא"ש, הר"ן, תלמיד הרשב"א, רמב"ן(רשב"ם, ר"ח), רי"ו(רי"ף).

ר - ז1

1. אין רשות קונה ולא הכלי ולא משיכה ולא הגבהה אא"כ פסק תחילה המדה בכו"כ, אבל כ"ז שלא פסק אין לו שום צד שיקנה בו. דכ"ז שלא פסק לא סמכה דעת שנהם שמא לא יסכימו על הסכום.
2. ואם המקח דבר שדמיו קצובים אע"פ שלא פסק קנה. א. וכן אם א"ל הרני מוכר לך כפי מה שישומו ג - קנה אפילו אין דמיו קצובים.

2. דבר שדמיו קצובים

- סמ"ע:** רשב"ם - דבר שיש לו קצבה (בשוק) לעולם בכו"כ.
וכ"נ מהרמב"ם.
וה"ה(רשב"א) - דמיו קצובים מפי המוכר או שאמר עכשיו בפירוש כו"כ.
א. **מה שישומו ג.**
סמ"ע: ל"ד ג אלא אפילו אחד.
קנה.
ש"ך: פ באחד מדרכי ההקנאה.

1. **ב"ב(פד):** משך חמריו פועליו... פרקן והכניסו לתוך ביתו פסק עד שלא מדד קנה ואין שנהם יכולים לחזור בהם.
טעמא: דכשפסק סמכא דעתיה, לא פסק לא סמכא דעתיה.
רשב"ם: לא סמכא דעתיה - שמא לא יתקיים המקח, שהמוכר יעלה בדמיהם והלוקח יזלזל בדמיהם, שהרי אין דמיהם קצובים.
2. **הרא"ש:** ובדבר שדמיהם קצובים אע"פ שלא פסק קנה.
כ"כ הרמב"ם.
א. **ע"ז(עב):** ואם א"ל אני מוכר לך קרקע זו כפי שישומו ג או אפילו ב מתוך ג - קני.
כ"פ הטור: אפילו אם דמיהם קצובים ואמר הרני מוכר לך כפי מה שישומו ג - קונה.
הרי"ף: ומיירי שא"ל מעכשיו וקנו מיניה.

ר - ז2

1. היו הפירות בסימטא או בחצר של שנהם ואפילו היו ברשות לוקח והיו בתוך כליו של מוכר, קבל עליו המוכר למכור והתחיל המוכר ללמוד בתוך כליו של מוכר:
- א. אם א"ל כור בשלושים סלע אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה, הואיל ועדיין הפרות בכליו ולא גמר כל המידה, וכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אע"פ שהוא ברשות לוקח.

- 2. הגה:** וי"א דכל שגילה דעתו שאינו רוצה למכור רק כור ביחד אפילו היה ברשות לוקח ובכליו של לוקח או שמשך או שהגביה - לא קנה, אא"כ מדד.
- 3. ואם א"ל כור בשלושים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה כיון שפסקו על כל סאה וסאה, כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה הואיל ואין הפירות ברשות המוכר ולא ברה"ר.**
- ואילו לא היו הפירות בכליו של מוכר, כיון שהם ברשות לוקח קנה משפסק אע"פ שלא מדד כמו שנתבאר בס"ג.**
- א. הגה:** וי"א דלא קנה ראשון ראשון אלא מטעם שהוא (המוכר) מוחזק, ולכן אם לא נתן המעות הלוקח יכו לחזור.

א. ב"ב(קה:): טעמו - משום ספיקא אי תפיש לשון ראשון או אחרון, הילכך מה שבא ליד לוקח אין המוכר יכול לחזור בו.

הרמ"ה: ואם לא נתן עדיין הקונה המעות יכול לוקח לחזור אף במה שהוא תפוס.

1. בסימטא או בחצר של שנהם

סמ"ע: פ בכליו של לוקח אע"כ כיון שא"ל "כור בשלושים" גילה דעתו שהכל קניין אחד ולא קונה עד שיגמור למדוד.

אבל אם היה מודד לתוך כליו של לוקח ברשות לוקח קונה מיד להרי"ף רמב"ם והרמ"ה, ואין יכולים לחזור.

נתיבות: אבל אם כל הכור היה מונח בכליו של לוקח בסימטא קנה אע"פ שלא מדד לשיטת המחבר (ס"ג), ולשיטת הרמ"א שס"ל בעי מדידה לא קנה.

א. כור בשלושים סלע

טור: בד"א שאין המדידה מעכבת כשלא הזכיר לו סכום מקח אלא א"ל כל מידה ומידה בכ"כ, ולכן כל מידה בפ"ע.

אבל א"ל כור תבואה אני מוכר לך בשלושים ...

וכליו של מוכר אינם קונים ללוקח

סמ"ע: פ הואיל ועדיין הפירות כליו של מוכר אפילו אחר מדידה, אא"כ מדד לכליו של לוקח.

2. לא קנה אא"כ מדדו.

נתיבות: לפ"ז משך או הגביה כל הכור או בכליו של מוכר ברשות לוקח קודם מדידה הוי ספיקא דדינא כיון שהרמ"א חולק.

וכן כליו של מוכר ברשות לוקח אפילו אחר מדידת כל הכור הוי ספיקא דדינא לפי שהרמ"א(ה) לא מהני אפילו א"ל זיל קני וכ"ש שמדד.

וכן אם מונח כל הכור בכליו של לוקח בסימטא לפי הרמ"א(ג) חולק וס"ל דבענן דווקא מדידה.

וכל אלו ספקות המוחזק בזוים מוחזק.

1. ב"ב(פו:): כור בשלושים אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה **1א.**

2. פרשב"ם: כור בשלושים - צריך היה למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוון למכור פחות או יותר אלא כור בצמצום.

הילכך אפילו פסק ומשך אפילו ברשות לוקח וכליו של לוקח לא קנה עד שימדוד, שכאן המדידה מעכבת, ולכן יכול לחזור כל שלא מדד הכל.

והמשנה "משך ולא מדד קנה" היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא, והמדידה רק לגלות כמה מכר.

וכ"ד הרא"ש - שאף שמשך לא קנה.

1. אבל הר"ף - מיירי בסימטא או ברשות לוקח וכליו של מוכר. שאם הוא ברשות לוקח וכליו של לוקח כיון שקיבל עליו קנה אע"פ שלא מדד.

כ"כ הרמב"ם, והרמ"ה.

סיכום: כור בשלושים

1. להרי"ף - ברשות לוקח וכליו של לוקח או שהגביה כל הכור קנה אף בלא מדידה. וכאן מיירי בסימטא או בחצר של שנהם או ברשות לוקח וכליו של מוכר א לא קונה עד שימדוד.

כ"ד הרמב"ם.

2. להרשב"ם - אף ברשות לוקח וכליו של לוקח לא קנה כיון שמקפיד למכור כל הכור המדידה מעכבת.

כ"ד הרא"ש.

3. ב"ב(פו:): כור בשלושים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה.

סמ"ע: דמספקא לן אם נלך לפי לשון ראשון דאמר כור בשלושים (שלא יהא מכר עד שימדוד בכל) או לשון אחרון דאמר סאה בסלע (דראשון ראשון קנה) - מספקא המוחזק ידו על העליונה.

אם לא נתן מעות

סמ"ע: פ אפילו כבר מדד לכליו של לוקח העומדים ברשותו של לוקח, כיון שטרם שילם המעות יכול לחזור בו.

3. כור בשלושים, סאה בסלע

סמ"ע: ה"ה בסימטא וחצר של שנהם דינו כרשות לוקח (וכמ"ש בס"ג) קנה אפילו לא מדד ולפי הרמ"א בעינן מדידה.

ראשון ראשון קנה.

ערוה"ש: מוכר דברים מפורדים הרבה כ"א, אף שאמר המקח מכל אחד כו"כ, אם לפי העניין אין כדאי לו למכור אלא כולם - יש לו דין מטלטל אחד.

א. אלא מטעם שהוא מוחזק.

ר-ז 3

1. הגה: ת הרא"ע: פתח לו המוכר חבית יין וכשמדד לו החצי רוצה הלוקח לחזור ולא ליקח יותר, והמוכר אומר שהמותר יחמיץ - צריך הלוקח ליקח כולו או לקבל אחריות על המותר אם יתקלקל ישלם לו כל החבית כפי מה שהיה שווה בשעה שקנאו.

2. וי"א דכל זה כשמדד המוכר אבל אם מדד הלוקח קנה בכל עניין, דמדידתו הוי כמשיכה ויש חולקים.

3. רי"ט"ע: כל שלקח המקח אין אחד מהם יכול לחזור אע"פ שנפלו חילוקים ביניהם ומיאן המוכר לתת לו מקחו, אלא ידונו אח"כ על מה שביניהם.

הנזק, דיכול לומר היה לך למוכרם תיכף. שהגורם היזק לחברו א"צ לשלם לו אלא היזק מיידי (גרמי ולא גרמא).
ומזה יש ללמוד - ראובן שקנה סחורה משמעון והסחורה במקום אחר וא"ל שמעון שיביאנו לכאן, ואח"כ חזר בו שמעון - צריך שמעון לשלם הוצאות הובלת הסחורה דלא גרע מגרמי.

2. ויש חולקים

סמ"ע: כ"פ המחבר (ס"ח) כאן.

2. הגמ"י: הראב"ד - אפילו מדד הלוקח לא קנה אא"כ נתן לתוך קופתו, שלא נתכוון למשיכה במדידה זו לקנות.
והרב יונה - אם מדד הלוקח קנה. כ"פ הטור.

1. או יקבל עליו אחריות

סמ"ע: היינו פחת מה שהוזל הנשאר אם ירצה למוכרה תיכף מחמת שיש חשש חימוץ, אותה הפחת צריך לשלם לו.
נתיבות: ואם החזיק המוכר את המותר אצלו עד העמדה לדין ובנתיים החמיץ לגמרי - אין הקונה חייב לשלם כל

ר-ח

1. הכניס הלוקח את החמורים לביתו עם התבואה שעלהם אותה משיכה אינה כלום, אפילו אם פסק הדמים ומדד המוכר על החמורים - לא קנה.
2. ויש מי שאומר שאפילו מדד לוקח על החמורים לא קנה שלא נתכוון למשיכה ולקנות במדידה זו, דלמדידה בעלמא נתכוון. א. (ויש חולקים וס"ל אם מדד הלוקח קנה כמו שנתבאר).

ור"ל - שאע"פ שפסק אחר משיכה כיון שבשעת פסיקה עדיין מונחים ברשות לוקח - קנה.

2. שלא נתכוון למשיכה לקנות

נתיבות: קשה הרי לפי הרשב"א כשיש דעת אחרת מקנה קנה גם בלי כוונה לשם קניין? וי"ל דווקא כשיודעים שהמקנה מתכוון לקניין אבל כאן אף המקנה התכוון לשם מדידה. ויעי"ל שרק במתנה דעת אחרת מקנה מהני, אבל במכר בעינן דעת לוקח לפי שאין רצונו לקנות עדיין שיתחייב בדמים.

א. אם מדד הלוקח קנה.

נתיבות: לדעה זו (ר יונה) שלא מדעת קונה רק בחצרו ומדין שליחות אבל בקניין אחר לא קונה. ולכן בעכו"ם כה"ג לא קנה (דאין שליחות לעכו"ם).

1. ב"ב(פה): ת"ש - משך חמוריו ופועליו והכניסו לתוך ביתו בין פסק ולא מדד בין מדד ולא פסק - שנהם יכולים לחזור בהם (דהוי ככלי של מוכר עדיין). פירקן והכניסו לביתו - פסק עד שלא מדד אין יכולים לחזור, מדד עד שלא פסק יכולים לחזור.
2. והראב"ד - אפילו מדד הלוקח על החמורים לא קנה, שלא נתכוון למשיכה לקנות דלמדידה בעלמא נתכוון.
- א. והטור - ולא מסתברא (אלא כרבנו יונה).

1. אפילו אם פסק הדמים.

סמ"ע: הטור - אא"כ פירקם והכניסם לרשותו שאז יקנה לו ביתו לכשיפסוק אם אינם בכלי המוכר.

ר - ט

1. המוכר יין או שמן לחברו בסימטא או בחצר של שנהם או ברשות הלוקח והיתה המידה של סרסור: עד שלא נתמלאת המידה - הרי הוא של מוכר. משנתמלאת המידה - הרי הן ברשות לוקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו.
2. ראמ"ט: וכן פירות שהיו צבורים בסימטא או בחצר של שנהם ומידה איה של אחד מהם והיה המוכר מודד: עד שלא נתמלאת המידה - הרי הוא ברשות המוכר. משנתמלאת המידה - הרי הן ברשות לוקח.

פרשב"ם: עד שלא נתמלאת למוכר - שאם נשפך היין או השמן או הוקירו למוכר. נתמלאת ברשות לוקח - דלדעת כן השאילוה שכל זמן שעוסק במדידה הרי הוא ברשות

1. ב"ב(פה): ד מידות במוכרים: עד שלא נתמלאת המידה - למוכר משנתמלאת המידה - ללוקח. בד"א במידה שאינה של שנהם.

עד שלא נתמלאת .

סמ"ע: סתמא סרסור או אחר המשאיל המידה למדוד כוונתו:

עד שלא נתמלאת – תהיה שאולה למוכר, והו"ל פרות בכליו של מוכר שלא קונה ללוקח.

משנתמלאת – דעת המשאיל להיות ברשות לוקח עד שיערה לכליו.

הילכך עד שלא תתמלא יכול מוכר לחזור בו.

הטור: ואפילו יש בכלים רישומים לידע כמה לוג וא"ל כל רושם כו"כ – לא קנה (שכל שלא נתמלאת הוי שאול למוכר ולא ללוקח).

משנתמלאת.

נתיבות(הט"ז): ומיירי שהשאילה הסרסור לשנהם, אבל השאילה לאחד מהם הרי היא ברשותו בלבד.

מוכר (המודד) ואין הלוקח קונה בתוך כליו של מוכר.

ומיירי אפילו יש שנתות וא"ל הין הי"ב לוג בסלע אפ"ה לא קנה לוקח א א המגיע לסימן כיון שהמידה אינה של שנהם והיא שאולה למוכר עד שימלא המידה.

גמ(פה): נמיירי בסימטא או בחצר של שנהם אבל ברה"ר ובחצר של שנהם לא קני כלי המוכר ללוקח כלל.

1. או ברשות לוקח

נתיבות: ולמחבר מיירי דא"ל כור בשלושים ולא מדד כל הכור, שאל"כ כשמודד עד הרושם אפילו בכליו של מוכר קנה לוקח אם הם ברשות לוקח (כמ"ש ס"ג).

ר-י

1. היתה המידה של אחד מהם והיו בה רשמים לידע חציה ושילשה ורביעה וכיו"ב, כיון שהגיע לרושם מהרשמים קנה ראשון ראשון, ואע"פ שלא נתמלאת המידה, שכל רושם מהם כמידה בפ"ע, שהרי כ"א מהם הוא מידה והוא סומך על הרשמים שבה.
א. (וי"א דאם המידה של המוכר לא קנה עד שיערה אותה.)

ב"י – וכיון שהגיע לרושם נתמלאת המידה קרינן ודמי לכור בשלושים סאה בסלע שקנה כל סאה וסאה.
רמב"ם: היתה המידה של א מהם,,, קנה ראשון ראשון,,,
א. וההשגות – (הבין שקנה היינו לוקח, וקשה אין הלוקח קונה בכליו של מוכר) ולכן כתב היינו מידה של לוקח במקוון מידה של אחד מהם.
 וכ"כ ה"ה
(וקשה** – למה לא נפרש את הרמב"ם כמו שפרשב"ם קנה ראשון ראשון המוכר או הלוקח, שהרי הרמב"ם העתיק לשון הברייתא.)

1. ב"ב(פה): ד מידות במוכרים – ואם היתה המידה של אחד מהם – ראשון ראשון קנה.
פרשב"ם: מידה של אחד מהם – או של לוקח או של מוכר.
ראשון ראשון קנה – שנותנים לתוך המידה קנה בעל המידה.
 שאם המידה של מוכר – אע"פ שנתמלאת עדיין היא של מוכר ולא קנה לוקח עד שימשוך.
 ואם המידה של לוקח – אע"פ שלא נתמלאת ראשון שראשון קנה דדמי למשך (אע"פ שלא מדד).
גמ(פו): (ומיירי דא"ל הין (י"ב לוג) בי"ב סלעים, לוג בסלע אני מוכר לך והיו בה שנותות בהין).

ולפי הרמ"א – צ"ל זיל קני (כמ"ש בס"ה).
והט"ז – מיירי שהלוקח מודד בה, הילכך כשהגביה בשעת
מדידה הוי קניין ומיד שהגיע לרושם קנה.

א. עד שיערה

נתיבות(הט"ז): וה"ד ברשות לוקח אבל בסימטא לא
מהני כשמערה אותה (ולהרמ"א ס"ג).

כ"ד הטור – אם המידה של המוכר לעולם
היא ברשותו אפילו נתמלאת המידה עד
שיערה אותה לכליו של לוקח.

1. המידה של א מהם

הראב"ד – הבין כליו של א מהם או של מוכר או של לוקח
קנה הלוקח ראשון ראשון, וקשה איך יקנה כליו של מוכר
ללוקח. ולכן הגיה המידה של לוקח..
וגם הרמ"א(טור) – הגיה דבמידה של מוכר לא קנה.
אבל נתיבות[הסמ"ע] – הרמב"ם מיירי ברשות לוקח
וכליו של מוכר והמוכר מודד את התבואה לתוך כליו של
מוכר, וכלי המדידה של מוכר או לוקח:
לפי מרן – כליו של מוכר ברשות לוקח קונה במדידה.

ר - יא

**1. הנוטל כלי מבית האומן על מנת לבקרו אם היו דמיו
קצובים ונאנס בידו חייב, שהואיל ודמיו קצובים מעת שהגביה א. נעשה
ברשותו ואין המוכר יכול לחזור בו ב. רמב"ם:** והוא שיגביהנו כדי לקנות
את כולו.

**2. ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח, אבל חפץ שהמוכר קץ בו
והוא מבקש ורודף למוכרו הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים,
ויגביהנו הלוקח אחר שפסק.**

**3. ואם גילה דעתו שאין חפץ בו ונגנב או נאבד קודם שיחזירנו א. י"א
שהוא כש"ש, ב. וי"א שהוא כש"ח.**

דקייצי דמי

רשב"ם – כגון כלים קטנים שדרכו לעולם
לתת בפשוט. וכ"ד הרמב"ם.
ה"ה(רשב"א) – שדמיו קצובים מפי המוכר
שאמר עכשיו בפירוש כ"כ, א"נ קצץ פ"א
לכל מי שבא ליקח, הלא"ה לא הוי קציצה
אע"פ שמחירו בשוק קצוב.
כ"כ הרמב"ן.

א. ח י ב

תו"ס – דחשיב כשואל.
רש"י – דחשיב כלוקח.
כ"כ הרא"ש, רמב"ן, רמב"ם.

1. ב"ב(פח): אמר שמואל – הנוטל כלי מין
האומן ע"מ לבקרו (לבודקו אם אין בו מום)
ונאנס בידו חייב, וה"מ דקייצי דמי.
פרשב"ם: ע"מ לבקרו – ולעכבו אצלו (אם
הוא טוב).
ונאנס בידו – כגון שנפל מידו ונשבר.
חייב – מדאגביה ע"מ לבודקו התחייב
באחריותו ואינו נפטר עד שיחזירנו.
כ"כ הטור: הנוטל כלי מהאומן ע"מ לבקרו
ואם ייטב בעניו ייקחנו ונאנס בידו חייב אם
דמיו קצובים, דמשעה שלקחו חשוב כשלו
ואין המוכר יכול לחזור בו.
מיהו הלוקח יכול לחזור בו כ"ז שהוא בעין
אלא שמידת חסידות שלא לחזור כיון שגמר
בלבו ליקחנו (כ"כ ה"ה(הר"י מיגאש), רי"ו).

כ"כ הרמב"ם.

אבל תו"ס, רא"ש, והטור – אף שלא הגביה הכלי לקנותו (אלא הגביהו סתם) אפ"ה היא ברשותו להתחייב באונסים כל שלא גילה דעתו שאינו חפץ בו (כיון שהוא דבר שנמכר בקל).

ותימה על הרמ"א שלא כתב דעתם.

2. שיפסוק דמים ויגביהנו

סמ"ע: יגביהנו ל"ד ה"ה בשאר קנינים.

3. י"א כש"ש,,, וי"א כש"ח

סמ"ע: **כש"ש** – דימה לנוטל כלי מבית האומן לשגרן לבית חמיו ולשלם לאומן אם יקבלו ממנו (נדריים לא: , וכמ"ש בסימן קפ"ו) **שאף בחזרה** כשלא קבלו ממנו דינו כש"ש, דבאותו הנאה שהתפאר בו בבית חמיו הוי ש"ש, ג"כ היתה לו הנאה שיכול לקחתם או להחזירם (ואף ששם ההנאה גדולה יותר מ"מ שם משלם כפי ההנאה).

וי"א כש"ח – דשאני התם שהיתה לו הנאה יותר.

ותימה: על המחבר והרמ"א שלא הביא את שיטת הרשב"ם.

2. **נדריים(לא:):** **נאנס בידו חייב** – ומיירי בדבר שהלוקחים קופצים עליו (אז הוי באחריות הלוקח) דאין לו הנאה למוכר בלקיחתו של זה, ומשום דהנאה שלו מתחייב באונסין.

3. אם גילה דעתו שאינו חפץ בו.

ג. **הרמ"ה** – דינו כש"ח.

א. **טור(י"א)** – דינו כש"ש.

*. **רשב"ם** – חייב באונסין, דכיון שנטלו התחייב באחריותו ולא נפטר עד שיחזירנו.

1. היו דמים קצובים

***: משמע קצובים בעיר (כמ"ש ערוה"ש) ופסק כהרשב"ם בעניין קצובים.

ב. והוא שיגביהנו לקנות כולו.

סמ"ע: פ מגביהו לקנות בסך דמי קצבתו אם ייטב בעניו , ומש"ה אין המוכר יכול לחזור בו אבל הלוקח יכול לחזור בו ולומר שלא טוב בעניו. מ"מ חייב באונסים כ"ז שלא גילה דעתו שאינו חפץ בו.

ר- יב

אחד המושך או המגביה או המחזיק בעצמו או שאמר לאחר להגביה או למשוך או להחזיק לו – ה"ז זכה לו, וכן בשאר דרכי קניה.

וכן בשאר דרכי קניה.

סמ"ע: כמבוארים בסימנים קצ/ג-ז דיני קניין קרקע הכל כמטלטלים.

רמב"ם: אחד המושך,,, או שאמר לאחר,,, ,

ה"ז זכה לו.

ה"ה – ולמד כן מב"ב(ט:) ראה את המציאה ואמר לחברו תנו לי,,, קנה.

סימן רא: דין רשם על החביות (סיטומתא) והתוקע כפו לחברו. (ב"מ עד.)

רא - א

1. מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמים ורשם הלוקח על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו, אע"פ שלא נתן לו מהדמים כלום - כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע. א. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קניין גמור - נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, וחייב זה ליתן הדמים. ב. והוא שרשם בפני המוכר או שא"ל המוכר רשום מקחך.

א. ואם מנהג המדינה.

פ"ת: קניין סיטומתא

נתיבות - הוי קניין מדרבנן.

תח"ס - הוי קניין מדאורייתא.

כ"כ הרמב"ן.

פ"ת: סיטומתא בדבר שקניין רגיל אינו מועיל

(כגון: דשלב"ל, שאין בו ממש, אינו ברשותו).

רע"ק(יש"ש) - לא מהני, כמו שבקניין רגיל לא מהני.

כ"כ ת רדב"ז, קצה"ח, נתיבות.

תח"ס - מהני אף בדבר שלא בא לעולם (שהמנהג חזק מקניין רגיל).

כ"כ ת הרא"ש, ערוה"ש.

ואף מהני לקנות באסמכתא, שהטעם שאסמכתא לא קניא דלא סמכא דעתיה אבל סיטומתא שכך המנהג סמכא דעתיה

ש"ך: בקרקע לא מהני סיטומתא אא"כ ידוע שהמנהג גם בקרקעות כן.

נתיבות - במטבעות לא מהני קניין סיטומתא.

ב. או שא"ל המוכר

סמ"ע: ואפילו א"ל סתם זיל קני והלך זה ורשם ואפילו

לא בפני המוכר - קנה אם דרך המקום כן. ול"א שדעת המוכר היתה שיקנה בקניין אחר.

1. ב"מ(עד): א"ר פפי משמיה דרבא - האי סיטומתא קניא.

למאי הילכתא? לקבולי עליה מי שפרע.

א. ובאתרא דנהיגי למקני - קני ממש.

פרש"י: **סיטומתא** - חותם שרושמן על החביות שלוקחים הרבה ביחד ומניחים אותם בחצר הבעלים ומוליכים אותן א א למכור ורושמים לדעת מה נמכר.

ובאתרא דנהיגי למקני - שרגילים לרשום ע"מ שהדבר יהא קנוי כאילו משך וקני.

ב. רמב"ם: ודווקא שרשם לפני המוכר או שא"ל המוכר לך רשום מקחך, שהרי גמר להקנותו.

1. מקבל מי שפרע.

סמ"ע: דין מי שפרע נתבאר בסימן ר"ד ובקצ"ט במי שנתן דמי הקניין ולא עשה עדיין משיכה או הגבהה או שאר קנינים. וגם כאן רושם הוא תחילת קניין ולא נגמר עדיין לפיכך מקבל מי שפרע.

אבל במקום שנוהגים שרושם קונה, הולכים אחר המנהג שמבטל הלכה בענייני ממוך.

רא - ב

1. וכן כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו, כגון ע"י שנותן הלוקח פרוטה למוכר א. או ע"י שתוקע לו כפו ב. (או במקום שנוהגים הסוחרים שמוסרים לקונה המפתח) ג. וכן כל כיו"ב.

ג. ה"ה(רשב"א): מכאן שמנהג מבטל הלכה בדבר שבממון, הילכך כל הדברים שנהגו התגרים לקנות – הוי קניין כ"כ רי"ו, הגמ"י.

1. פרוטה ללוקח

סמ"ע: לא שייך בכה"ג שיאמר לו "נשרפו חישך בעליה" אלא במקום שכבר קיבל המוכר כל דמי שויה של המכר.

א. שתוקע לו כפו.

סמ"ע: אין ר"ל שתוקע לו כפו לעניין שבועה אלא שכך מנהג הסוחרים כשגומרים בלבם ובפיהם למכור מכוון זרועותהם זע"ז.

ב. שמוסרים לקונה מפתח

סמ"ע: כבר נתבאר (קצ"ה) שאין מסירת מפתח קונה בקרקע, ולכן אין לפרש שכאן מוסר לו המפתח ונקנה החצר ויקנה לו בסחורה שבתוכה מדין חצר. אלא שכך מנהג הסוחרים להקנות הסחורה ע"י מסירת המפתח שבו הסחורה (כ"כ הב"י).

(שם): סיטומתא קניא

הרא"ש: כיו"ב בדבר שנהגו לגמור המקח כגון שנותן הלוקח פשוט א למוכר ובזה נגמר הקניין.

א. ור"ח פירש – כדרך שנוהגים בגמר מקח שתוקע כפו לכף חברו ובזה נגמר המקח. כ"כ הרא"ש.

ב. והגמ"י – בזה"ז סוחרים שנתנו ומסרו לקונה מפתח שהסחורה סגורה בו – קונה. כ"פ הראב"ן.

ראב"ה: ה"ה בשוכר או מוכר סחורה המונחת בבית ומסר המפתח נקנית הסחורה **אגב** הבית כאילו שכר מקומו.

ב"י – אם דעתם שהבית נקנה במסירת המפתח כהרשב"ם כבר ר"פ חלקו עליו. ואם דעתם שבמסירת המפתח קנה הסחורה במקום שנהגו כן, הדין אמת.

סימו רב: דין קניית מטלטלים אגב קרקע או עבדים, וקרקע או עבד ומטלטלים או בהמה וכלים שעליה

(קידושין: כו, כז. ב"ק: יב. ב"מ ט. גיטין: כד.)

רב- א

1. המקנה קרקע או מטלטלין כאחד, כיון שקנה הקרקע באחד מדרכי הקניה - נקנו המטלטלין עמהם.
2. בין שהיו שנהם במכר או במתנה בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע בין שמכר קרקע ונתן מטלטלין, כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין.
- א. הגה: וי"א דאפילו הקרקע השכירות ומטלטלין במתנה.

שהקנה מעשר לרבי יהושע אגב שכירות קרקע.

ר"ו: קרקע מושאל ומטלטלין במתנה

יש מי שכתב - דלא קנה

ומהתו"ס משמע - שקנה.

ב"י: כל המטלטלים נקנים אגב קרקע ואפילו מטבע (כמ"ש בסימן ר"ג).

ד"מ(ת הרשב"א): ויכול להקנות אגב מקומות

שיש לו בבית כנסת אפילו אינו שלו רק שהוא

מושאל או מושכר לו כמו בשאר קרקע.

1. נקנו המטלטלים עמהם.

סמ"ע: וקידושין למו כן מדברי הימים (ב-כב) "ויתן להם אביהם מתנות רבות כסף וזהב ומגדנות עם ערי בצורות ביהודה".

ור"ל שנתן להם מטלטלים בקניין אגב הערים שנתן להם.

ומה שם מטלטלים דלא נידיי אף כאן מטלטלים דלא נידיי

לאפוקי עבדים אגב קרקע שבהם צריך שיעמדו בתוכו

דווקא.

2. אפילו קרקעות בשכירות

ש"ך: תימה, שדין זה מפורש במ"מ (יא) והוי לומר כ"ש ולא ה"ה.

ש"ך: ר"ו - קרקע מושאל ומטלטלים במתנה מחלוקת.

ולא ידעתי למה יגרע שאלה משכירות?

וקצה"ת - ל"ק, דודאי שונה שאלה משכירות, לעניין

חליפין דלא מהני בשאלה ובשכירות מהני. ולכן נאמר גם

לעניין אגב שבשאלה לא מהני אגב.

1. קידושין(כו): נכסים שאין להם אחריות

נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף שטר וחזקה.

ב"י - פ אם הקנה קרקע ומטלטלין וקנה הקרקע באחד מדרכי הקניין נקנו גם המטלטלין אגב.

גמ(כו): אמר רבא - ל"ש אלא שנתן לו דמי כולן, אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו.

פרש"י: ל"ש - שמטלטלין נקנין בחזקת קרקע אלא שנתן דמי כל המטלטלים והקרקע, אבל לא נתן דמי כל המטלטלים לא קנה מטלטלים בחזקת קרקע שלא כנגד מעותיו.

אבל הרמב"ם - לא כתב מימרא זו.

ב"י: שהוא מפרש דמיירי דווקא שהמוכר עייל ונפיק אזוזי שאל"כ קנה אף שלא שילם.

ועוד שגורס כהר"ף שממירא זו של רבא קאי אמוכר עשר שדות בעשר מדינות, ולא לעניין קניין אגב וכדעת הרי"ף.

כ"כ ברא"ש - כהר"ף.

אבל ר"ו - אם לא נתן דמי כל המטלטלים לא קנה אלא כנגד מעותיו. וכ"ד הר"ן.

2. שם(כו): איבעיא להו - שדה במכר

ומטלטלים במתנה מהו? - קנה.

ב"י: משמע מכאן שה"ה איפכא, שדה במתנה ומטלטלים במכר שקנה שאין חילוק בין מכר ולמתנה, וכיון שקניות מחלוקות פשטינן שקנה ל"ש מכר למתנה.

וכ"ד הרמב"ם.

א. ר"ו: ה"ה קרקע בשכירות ומטלטלים במכר או במתנה או איפכא, וכ"מ מר"ג

רב-ב

1. בד"א כשהיו אותם מטלטלים צבורים באותה קרקע אבל אם היו במקום אחר צריך שיאמר לו "קנה המטלטלים אגב קרקע", אפילו היו המטלטלים במדינה אחרת וא"ל קונה אותם - קונה אותם ע"ג קרקע פלונית, כיון שקנה קרקע נקנו המטלטלים אע"פ שאינם צבורים בתוכה. א. הגה: וי"א דאפילו הם צבורים צריך שיאמר קנה אגב קרקע - וכן נ"ל עיקר.
2. וי"א דבעינן דווקא לשון "אגב" אבל "עם" לא מהני. א. ויש חולקין.

סמ"ע: שאם הם צבורים א"צ לומר קנה אגב קרקע לפי שחשובים המטלטלים שעל הקרקע כגוף הקרקע ומחוברים אצלה.

א. אפילו הם צבורים

סמ"ע: וה"ד כשאין הקרקע משומר לדעתו, שאל"כ קונה בתורת חצר.

והש"ך - חולק, מה"ה משמע שאף בחצר המשתמר לא מהני צבורים. וכ"מ מהראב"ד.

וטעמו דאין חצר קונה א"כ היה כבר לפני כן חצרו, משאכ"כ שחצרו ומתנתו באים כאחד. וכן"ל עיקר.

והנתיבות - ותימה שהרי בב"מ (יא.) ר"ג הקנה לרבי יהושע אמר ומקומו מושכר לו, אף שחצרו ומתנתו באו אחד? וכן תמהו עליו קצה"ח, מחנה אפרים.

אלא ודאי אף שחצרו ומתנתו באין כאחד קונה. וכאן מיירי שא"ל לך חזק וקני שאז אם א"ל אגב מהני החזקה גם למטלטלים, אבל כשלא א"ל אגב לא מהני לך חזק וקני שיקנה מטלטלים בתורת חצר עד שיאמר לך משוך וקני.

2. דווקא לשון אגב

סמ"ע: פ אם א"ל "קנה קרקע וקנה לך המטלטלים עמו" לא מהני, וטעמו שלשון עם נראה דאשינהם בשוה קאי (וכאן עשה פעולה רק בקרקע). והפסוק "עם ערים בצורות" היינו סיפור הדברים שאמר הפסוק.

א. ויש חולקים

והע"ש: פסק כיש חולקים דכתיב "עם ערי בצורות". והסמ"ע - דווקא לשון אגב בעינן.

1. **קידושין(כו.):** איבעיא להו - מי בעינן צבורים או לא (האם צריך שהמטלטלים מונחים באותה קרקע)?
ובתר הכי - בעינן "אגב" או לא (האם צריך לומר קני קרקע וקני מטלטלין אגבה)?
והילכתא: צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן.

להלכה

רמב"ם - כ"ז שהמטלטלים צבורים בתוכה לא בעינן אגב.

הר"ן: שמפרש שאלת גמרא אם צריך אגב היינו כשאננם צבורים בתוכה, דבתר דאסקינא דלא בעינן צבורים נשאלה האם צריך אגב, שאם היו צבורים בתוכה לא בעינן אגב דהו"ל קרקע זה כחצרו שקונה.

ה"ה: וכן נוטה קצת דעת הרי"ף כהרמב"ם.

א. הראב"ד - השיג עליו, בעינן אגב אף בצבורים.

2. אגב וקני בעינן

הר"ן [רש"י] - "עם" לא מקרי אגב (ולא מהני).

א. אבל הרא"ה - "עם" הרי הוא כאגב.

1. צבורים באותה קרקע.

רב-ג

1. **הקנה השדה לאחד והמטלטים לאחר אע"פ שא"ל קנה מטלטים ע"ג קרקע והחזיק האחר בקרקע - לא קנה השני מטלטים.**
- א. **ואם תפסן אחר שחזר בו המקנה אין מוצאין מידו שהרי תפסן אחר שקנה חברו הקרקע שנקנו אלו על גבו.**
- ב. (ויש חולקים וס"ל דמוציאין מיד התופס כדין כל ספק ממון).

1. קנה מטלטים.

נתיבות: ואפילו אמר לכ"א מהם שיקנה - פ שאמר לראשון קנה קרקע לך ואגביו מטלטים לשני. ולשני אמר תזכה במטלטים אגב קרקע שהקנה לראשון - לא זכה.

ב. דמוציאים מיד התופס

סמ"ע: דווקא בספקא דדינא ותפס שלא ברשות.

1. **קידושין(כז): איבעיא להו - שדה לאחד ומטלטים לאחר מהו?**
פרש"י: אומר לאחד קנה השדה לעצמן ואגביו יקנו המטלטים לפלוני.
ולא איפשטא.
הטור: לפיכך לא קנה.
- א. **רמב"ם:** לא קנה ואם תפסן אחר שחזר...
- ב. **אבל הר"ן (רמב"ן, רשב"א) - כל כה"ג** (דהוי ספקא דדינא וגם לא תפס ברשות שהרי חזר בו - פרישה) מוציאים מידו.

רב-ד

1. **הקנה שדה לאפוטרופוס ומטלטים ליתומים - קני .**
2. (ה"ה בגבאי צדקה).

לגבאי בזה במה שהעניינים זוכים והוי שדה ומטלטים לאחד.
וראשון נראה עיקר, וכ"ד הרשב"א וה"ה.
ב"י: ויתומים ל"ד קטנים, אלא ה"ה לגדול שיש לו אפוטרופוס.

1. הקנה שדה לאפוטרופוס

נתיבות(מקור חיים): ה"ה איפכא, אפוטרופוס שמכר קרקע שלו ומטלטים של יתומים אגבו קנה האחר. ה"ה שליח למכור מטלטים והקנה אותם אגב קרקע שלו - קנה.

2. ה"ה בגבאי צדקה.

סמ"ע: ותימה, שעיקר הדין הוא בגבאי והו"ל לכתוב וכ"ש בצדקה ולא ה"ה בצדקה, שבאפוטרופוס הרמב"ן חולק.

1. **(שם): ת"ש - עישור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו (משמע ששדה לאחד ומטלטים לאחר מהני?)**
מאי מושכר - מושכר למעשר (ולא לר"ע).
2. **ואב"א - שאני ר"ע דיד עניים הוה (ולא הוי שני אנשים).**
פרש"י: דיד עניים הוא - הואיל וגבאי צדקה היה הרי הוא כידן.
1. **ב"י:** משמע דשדה לאפוטרופוס ומטלטים ליתומים קני, שהאפוטרופוס יד יתומים הוא.
- ויש חולקים (רמב"ן) - דשאני גבאי צדקה** שהעניינים עליו לפרנסם ואם אין מעות בכיס של צדקה עליו לטרוח, ונמצא טובת הנאה

רב-ה

בהמה כמטלטלים בדינים אלו.

ר"ן: אם החזיק קרקעות ע"ד לקנות בהמה שבתוכה קנה.

בהמות כמטלטלים

סמ"ע: שאע"פ דנייד אין דינם כעבדים (ס"ט) אלא כמטלטלים.

ת"ס: דווקא עבדים שיש בהם דעת לא נקנים כיון דנייד, אבל בהמה כיון שאין לה דעת דינה כמטלטלים שנקנים אגב אע"פ שאינם צבורים.
כדאיתא בקידושין(כו:) טפח על טפח לפלוני ומאה צאן (אע"פ שלא היו צבורים).
כ"כ הרא"ש, ה"ה(רשב"א).

רב-ו

אין קרקע נקנית אגב קרקע.

סמ"ע: טעמו – שבפסוק לא נזכר אלא מטלטלים "כסף וזהב ומגדנות".

ודווקא אגב אבל אם נתן דמי כל הקרקעות כיון שהחזיק באחד קנה כולם (קצב-יב).

ערוה"ש: אבל מטבע ובע"ח ושטרות נקנים אגב קרקע.

ת"ס: אין קרקע נקנית אגב קרקע, כגון שא"ל קנה קרקע סמוכה לתהום ואגבה תקנה העליונה אע"פ שהוא צבור בתוכו.
כ"כ המרדכי, ה"ה(רשב"א), רי"ו, ריב"ש.

אגב קרקע.

רב-ז

1. קרקע כל שהוא מקנין על גביו מטלטלים הרבה.

2. הגה: ת הרשב"א: והא דבעינן קרקע כל שהוא לאפוקי אם ידענו בודאי שאין לו, אבל כשאין ידוע שאין לו והוא מקנה אגב קרקע סגי בכך, וא"צ לסיים הקרקע שמקנה על ידה. ולכן מקנים אגב קרקע ד"א אע"פ שאין יודעים שיש לו, וע"ל סימן קי"ג.

3. ת הרשב"א: ויכול להקנות אגב מקומות של בית הכנסת אע"פ שהמקומות של רבים וכ"א יושב על מקום אחד הוי כמו שאול לו - מקנים על ידם.

2. א"צ לסיים קרקע.

ש"ך: כ"כ הרמב"ן – בני עיר שיש להם בית כנסת או בית הקברות בשותפות יכול להקנות על גבהם ולא בעינן מסויים.

אע"פ שאין יודעים שיש לו

סמ"ע: וסיים בה הרשב"א – אע"פ שרגילים אצלו ואין יודעים שיש לו קרקע, כיון שכתב כן בשטר נאמן על עצמו.

1. קידושין(כו.): ר"ע אומר – קרקע כלשהו חייב בפאה,,, ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות.
וכ"ה בפאה(ג-ו).

1. קרקע כל שהוא

ערוה"ש: ויכול הלוקח להקנות למוכר קרקע כשלהו משלו כדי שקינה על גבם המטלטלים (כיו"ב קי"ג).
ואף קרקע שלו המושכר יכול להקנות ע"ג.

רב-ח**1. המקנה עבדים וקרקעות כאחד :****א. החזיק בעבדים - לא קנה הקרקעות.****ב. החזיק בקרקעות - אם היו עבדים בתוכה קנה (סמע: דבמילי דרבנן כגון קניין אגב עבדים דינן כמטלטלים שנקנים אגב קרקע) ואם לאו לא קנה אפילו שיאמר לו קנה אותם על גב קרקע.****רב-ט****2. המקנה עבדים ומטלטלים כאחד :****משך המטלטלים - לא קנה העבדים.****החזיק בעבדים - לא קנה המטלטלים אא"כ היו המטלטלים ע"ג העבד והוא שיהא כפות. א. וי"א שצריך גם שיהיה ישן.**

האחד קנה כולם, כאן (שמחזיק בקרקע וקונה עבדים) לא מהני חזקת קרקע אא"כ העבדים בתוכה כיון דניידי, אבל התם סדנא דארע חד הוא.

ב"י: נמצא לשני הלשונות -**1. החזיק בעבדים לא קנה קרקעות, החזיק בקרקע לא קנה עבדים אא"כ עומדים בתוכה שאז קונה אפילו למ"ד עבד כמטלטלים.****2. החזיק במטלטלים לא קנה עבדים, החזיק בעבדים לא קנה מטלטלים אא"כ עוֹדֵן עליו ואפילו למ"ד עבד כמטלטלים והוא שיהא העבד כפות.****א. הרמב"ם: וסגי בכפות.****אבל התור"ם - צריך שיהא ישן גם.**

שכפות מהני - דלא הוי חצרו המהלכת. וישן מהני - דהוי משתמרת לדעתו (ולא לדעת העבד).

כ"פ רש"י, בה"ג, רא"ש.

ור"ן - צריך שיהא כפות ברגליו וידיו או ברגליו וישן.**והגמ"י - כמו הרמב"ם, לא בעינן ישן אלא בגט שחוב הוא לה ובעינן חצר המשתמרת לדעתה, אבל המכר ומתנה שזכות הוא לו ויש דעת אחרת מקנה - קנה.****1. ב"ק(יב):** מכר לו עבדים וקרקעות, החזיק בעבדים לא קנה קרקעות, החזיק בקרקעות לא קנה עבדים.

והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים ? התם העומדים בתוכו.

2. עבדים ומטלטלים

החזיק בעבדים - לא קנה מטלטלים במטלטלים - לא קנה עבדים.

והתניא החזיק בעבדים קנה מטלטלים ?

א"ר איכא בריה דרב אמי - כו"ע עבדא כמקרקעי, ומה שהחזיק בעבדים לא קנה מטלטלים דבעינן קרקע דומיא דערים (קרקע דלא ניידי).

וא"ד א"ר איכא בריה דרב אמי - כו"ע עבדא כמטלטלים, והברייתא שהחזיק בעבדים קנה מטלטלים בעודן עליו. ואף בעודן עליו הו"ל חצר המהלכת שאינה קונה אף שהעבד עומד ? והילכתא בכפות.

ואסיקנא:

ללישנא דעבדים כמטלטלים - אע"ג דקי"ל דלא בעינן צבורים (כשקונה קרקע ואגבו עבדים) הכא בעינן עומדים בתוכה כיון דהוי ניידי.

וללישנא דעבדים כקרקעות - אע"ג שבמכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק

ולכן אף שלא א"ל אגב קנה והוא שיתן דמי כולם. מ"מ בעינן עומדים בתוכה דעבדים בידי ול"ד להתם דסדנא דארעא חד הוא.

2. החזיק בעבדים לא קנה מטלטלים

סמ"ע: דדוקא דומיא דערים בצורות בעינן שהוא קרקע ולא בידי.

אא"כ המטלטלים ע"ג עהעבד.

סמ"ע: דאז קנה העבד והמטלטלים נקנו מדין חצר.

1א. החזיק בעבדים לא קנה קרקעות

סמ"ע: טעמו – במילי דרבנן (קניין אגב) עבדים דינם כמטלטלים, ולכן לא קונים קרקעות.

ערוה"ש: ואף אם החזיק בעבדים לא קנה קרקעות אף שהעבדים בתוכה דלא אלימא חזקתן שקרקע תקנה על ידם.

ב. עבדים בתוכה קנה.

סמ"ע: טעמו – במילי דאורייתא (חזקה) דין העבד כקרקע והוי החזיק בשדה א לקנות אחרת שקנה.

רב- י

1. היה לאחד עציץ נקוב, וזרעים שבו לאחר. אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים כיון שמשך קנה.

רב- יא

2. הקנה בעל הזרעים זרעיו לבעל העציץ – לא קנה עד שיחזיק בזרעים עצמם.

רב- יב

3. היה העציץ והזרעים שבו הכל לאחד והקנה שנהם לאחר:

החזיק בעציץ לקנות הזרעים – אף העציץ לא קנה.
החזיק בזרעים – קנה עציץ.

4. (וי"א דדוקא בשל עץ בעינן נקוב אבל של חרס אינו נקוב כנקוב דמי.
א. וי"א – איפכא)

- החזיק בעציץ – אף עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים.

פרש"י: עד שיחזיק בזרעים – עציץ הוי תלוש ומקני במשיכה, וזרעים הוי מחוברים ונקנים בכסף שטר וחזקה.

החזיק בעציץ – ולא משכו.
אף עציץ לא קנה – דמטלטלים לא נקנים בחזקה.

הר"ן: הכא בעציץ נקוב עסקינן מש"ה זרעים נחשבים כקרקע.

4. עציץ נקוב.

0. גיטין(כב.): עציץ של א וזרעים של אחר:

1. מכר בעל העציץ לבעל הזרעים – כיון שמשך קנה.

2. מכר בעל הזרעים לבעל העציץ – לא קנה עד שיחזיק הזרעים.

3. עציץ וזרעים של אחד ומכרן לאחר:

- החזיק בזרעים – קנה עציץ, דתנן נכסים שאין להם אחריות (עציץ) נקנים עם נכסים שיש להם אחריות (זרעים)

לפי הרמב"ם - אף שאינו נקוב דינו כנקוב.
ולפי הרא"ש - גם באילן בעי נקוב.

3. החזיק בעצין

ש"ך: ואם משך העצין לא קנה הזרעים (אע"פ שקנה העצין) לאפוקי הב"ח דס"ל שאף את זרעים קנה.

החזיק בזרעים קנה עצין

סמ"ע: כדין מטלטלים נקנים אג"ק.

4. של חרס א"צ נקוב

סמ"ע: טעמו - דמתלחח והולך דרך החרס.
ערוה"ש: ודע שהרמב"ם והטור לא חילקו בזה כלל (ובכל גוונא בעי נקב).

רש"י - עצין של חרס אע"פ שאינו נקוב דינו כנקוב, ורק בשל עץ בעינן נקוב ממש.
א. תו"ס(ר"ת) - איפכא, בשל עץ אף שאינו נקוב דינו כנקוב ובשל חרס בעינן נקוב שיחשב כקרקע.

1. עצין נקוב

סמ"ע: דין עצין כמטלטלים שהרי אינו מחובר לקרקע, אבל דין הזרעים כמחובר שהרי העצין נקוב ויונק מהקרקע.
ערוה"ש: ואם העצין אינו נקוב גם הזרעים דינם כמטלטלים. ואף בנקוב אם עומדת על יתדות או ע"ג השולחן אין לזרעים דין קרקע (כן מבואר ברמב"ם).
ואם העלים נוטים חוץ לעצין על אור קרקע אף שהעצין אינו נקוב דין הזרעים כקרקע (מל"מ).
ערוה"ש: וה"מ בזרעים הזרועים בעצין אבל אילנות הנטועים בכלים ישנה מחלוקת:

רב- יג

- המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד אע"פ שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים שעליה, עד שיגביה או ימשוך הכלים עצמם אם אין דרכם להגביה, שהבהמה כחצר המהלכת היא ואין מה שבתוכה קנוי לבעלה.
- א. לפיכך אם היתה הבהמה כפותה קנה אף כלים שעליה.
- ויש מי שאומר דבמציאה אם אומר "אני מושך בהמה לקנותה ואת הכלים שעליה" קנאם אפילו אינה כפותה.

בכפות - את"ל קני בהמה וקני כלים שעליה דווקא בכפות דדמי לחצר.
כ"פ הרמב"ם: שקנה כלים שעליה אם כפותה.

2. הרא"ש: וה"מ במתנה ומכירה (שצריך כפותה) אבל במציאה והפקר כיון שמשך הבהמה לקנותה ואת הכלים שעליה - קנה, כיון שיש ספק הרי הוא מוחזק הראשון ומוקימינן בחזקת מרא קמא.
אבל הרמב"ם - לא חילק בין מציאה למכר, ובכל גוונא קנה רק בכפותה.

1. אע"פ שמשך את הבהמה

1. ב"מ(ט:): בעי רבי אלעזר האומר לחברו משוך הבהמה זו (בלי לקנותה) וקני כלים שעליה מהו. מי מהני משיכת הבהמה לקנות כלים?
אמר רבא - אף את"ל קני בהמה וקני כלים (שמקנה אף הבהמה) לא קני כלים, דהוי (הבהמה) חצר המהלכת שאינה קונה אף שתעמוד.
א. אא"כ הבהמה תהיה כפותה אז קונה (מדין חצר).
פרש"י: מי קני כלים - האם משיכת הבהמה עוזרת לקניין הכלים.

סמ"ע: טעמו – כיון שלא נפשטא השאלה, במקח וממכר מעמידים מספק בחזקת מרא קמא (המוכר) ואפילו אם תפס הקונה מוצאים מידו.
אבל המציאה שאין מרא קמא מספק קנאם המושך ואם יבוא אחר ויתפוס נוציא מידו.
קצה"ח – כ"כ הרא"ש בדין זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר (אזכור שאין סופו לנוח) עשה חילוק בין מכר למציאה.

אפילו אינה כפותה

ב"ח – אפילו א"ל רק לקנות הכלים בלא הבהמה ג"כ קנה.
אבל קצה"ח – דווקא כשקנה שנהם הן מוחזק בכלים מפני שהם ברשותו היינו ע"ג הבהמה שהיא חצרו (אע"פ שהיא חצר מהלכת). אבל אם לא קנה הבמה אין כאן תפיסה כלל והרי הכלים אינם ברשותו (שמונחים ע"ג בהמה, שאם הכניסם לרשותו פשוט שקנה).

סמ"ע: טעמו – השאלה לא נפשטא בגמרא אי מהני משיכת הבהמה לקנות את הכלין שעליה, כיון שמישכתם לא שווה, דמשיכת בהמה הוא הליכתה ומשיכת כלים הוא בגרירה.
ומטעם חצר נמי לא קנה דהוי חצר המהלכת.

לא קנה כלים

ש"ך: אע"פ שהוא מוחזק בכלים לא מהני תפיסתו.
כ"כ הרא"ש.

אבל הב"י(הר"ן) – מהני תפיסה (אף לחולקים על הרמב"ם) כיון שתפס ברשות הבעלים, ול"ד לס"ג-הגה.

בהמה כפותה

סמ"ע: דאז אינה מהלכת ואף שאינה ישנה מחשב חצר משומר לדעתו, כיון שאין דעת לבהמה ול"ד לעבד שיש לו דעת.

2. דבמציאה ... קנה.

רב- יד

אמר לו המוכר משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה, הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה אע"פ שמשכה והיא כפותה - לא קנה כלים שעליה.

מי קני (מדין חצר) האם יש לו זכות בבהמה זו כדי שיוכל דרכה לקנות כלים שעליה.
ב"י: לפ"ז אם לא הקנה לו ולא השאיל לו הבהמה כלל, אלא א"ל קנה הכלים ומשך הבהמה – נקנו הכלים, שהספק הוא רק שא"ל קנה הבמה זו וכלים שעליה.

אע"פ שמשכה והיא כפותה

סמ"ע: דכיון שלא קנה בהמה הו"ל חצר של מוכר שלא קונה הכלים.
ואף ע"י משיכת הבהמה לא קונה הכלים כיון שאין משיכתם שווה.
ואע"פ שעתה היא כפותה, הולכים אחר רוב דאינה כפותה.

שם(יט): האומר לחברו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו? ולא איפשטא.
ואפילו בכפותה מהני דווקא כשקנה גם הבהמה
ב"י - משמע אבל כשלא קנה הבהמה הוי ספיקא.

✓ **רמב"ם:** כיון שלא איפשטא לא קנה הכלים אפילו הבהמה כפותה.

תלימדי הרשב"א:

י"מ – שמישכת הבהמה אינה עוזרת לכלים, ולכן באה הגמרא מדין חצר ונשארה בספק.
ואיפכא היא – שמדין משיכה פשוט שקנה כלים שעליה, ושאלת הגמרא רק מדין כליו

רב- טו

א"ל משוך קופה זו ובמשיכתה קנה מה שבתוכה - קנה מה שבתוכה אע"פ שלא קנה הקופה.

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

אבל באומר משוך קופה זו לקנות כלים שבתוכה פשוט שקונה לפי שקופה ומה שבתוכה משיכתן שווה.
כ"כ הרא"ש, הר"ן.

תו"ס: השאלה אם משיכת בהמה שהיא ע"י הליכה מהני למשיכת כלים שהיא בגרירה, ואף שהיא כפותה מ"מ סתם קניית בהמה ע"י הילוך.

סימן רג: כל המטלטלים נקנים בחליפין ומטבע אינו נקנה בחליפין.

רג - הקדמה

קניין סודר וחליפין

9. דבר שאין בו ממש, כגון שקנו ממנו שילך למקום פלוני (סימן רי"ד).
10. דבר שאינו מסוים או דבר שלב"ל (סימן ר"ט).
11. קניין דברים לא מועיל כגון שמחל לחברו חובו.
12. טובת הנאה, כגון ישראל הבטיח לתת לכהן מסויים תרומותיו וקנה בקניין סודר. שאין זה ממון ישראל אלא רק בידו ליתן לכהן שירצה - אין זה ממון ולא נקנה (חליפין או אג"ק).
- והש"ך - ס"ל שלעניין הקנאות, חליפין אג"ק דינו כממון.

ד. חשש של נשרפו חיטך בחליפין

- נתיבות: וא"ת כיון שמשך זה קנה זה החפץ שכנגדו בכל מקום, וניחוש שמא יאמר לו "נשרפו חיטך בעליה" ?
- וי"ל - כיון שרוב חליפין הוא בק"ס שאין את החשש (שהוא מתנה או צריך אח"כ לשלם) לא חששו גם בשאר חליפין.

א. רות (ד-ז): וזאת לפנינו בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר ושלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל.

פרש"י: על הגאולה - זו מכירה.

תמורה - זו חליפין

שלף איש שנעלו - זה קניין (ק"ס).

תעודה - משפט העדות.

ב. קניין סודר קונה כמעט כל דבר, בין קרקעות או מטלטלים בין פירות או בע"ח, בין שמונח לפניו או לא (בין שהקונה לפניו או לא).

ג. דברים שלא נקנים בחליפין.

7. מטבע לא קונה בחליפין.
8. שטרות, דק"ס לא חל אלא על דבר שגופו ממון ושטרות אותיות בעלמא ניהו (סימן ס"ו). והוא גם הטעם במטבע לפי שעיקרו הצורה והם אותיות בעלמא.

רג - א

1. כל המטלטלים קוני זה את זה בחליפין, אצ"ל אם המקנה מקפיד לידע שווי החפץ שנוטל בחליפין כעין שקונין בסודר שזהו קניין גמור שמועיל לכל הדברים בין קרקע בין מטלטלין א. (חוץ משטרות. וע"ל סימן ס"ו) ב. ופירות נמי אע"פ שאין קונים בהם נקנים בחליפין.
2. חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין ולא קונה.

3. וכן דבר שאין בו ממש אין קניין מועיל בו. א. כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני למקום פלוני, או שיחלקו חצר שבנהם, (וע"ל קנ"ז - ב) וכיוצא באלו שהם קניין דברים ואין לו על מה לחול.

4. הגה: וטובת הנאה לאו ממון ואינה נקנת בחליפין.

5. ועיין לקמן רמ"ה - האומר "אתן" דבר פלוני אי הוי קניין דברים.

6. מי שקנו ממנו שיעשה שטר מחילה לחברו הוי קניין דברים. דבשטר מחילה אינו אלא סילוק בעלמא, אבל אם קנו ממנו להחזיר לחברו כל זכויותיו שיש לו עליו לאו קניין דברים.

כ"פ הרמב"ם: דברים שאין בהם ממש אין קניין מועיל בהם. כיצד: הרי שכתב שטר וקנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני או שיחלקו החצר בניהם או שישתתפו שנהם בסחורות וכ"ו - אינו מועיל, שהרי לא הקנה לחברו דבר מסוים וידוע. כ"כ רי"ו (ורא פריס).

5. שו"ע (רמה-א): הכותב בשטר נתתי שדה לפלוני - ה"ז זכה כשיגע השטר לידו (הגה- אבל בדברים בעלמא לא קנה אא"כ קנו מידו). אבל כתבו אתנו לא זכה המקבל. הגה- אפילו קנו מידו (דהוי קניין דברים) מרן - וי"א שאם קנו מידו מהני ללשון אתן (ת הרשב"א).

6. ד"מ (ת הרשב"א): מי שקנו מידו שיחזיר כל זכויותיו שיש לו על חברו - לאו קניין דברים הוא. אבל במה שקנה ממנו שיעשה לו שטר מחילה לא עשה כלום שזהו קניין דברים, שאין מחילה אלא סילוק שיעבוד לאחר זמן ולא כלום הוא.

1. כל המטלטלים קונים זא"ז.

סמ"ע: דילפינן מדכתיב "וזאת לפנים בישראל לקיים כל דבר שלף איש נעלו..." קונים דווקא בכלי אבל להיות נקנה בחליפין אף פירות.

אין הקונה מקפיד

סמ"ע: פ ואח"כ נותן לו כל דמי החפץ, אבל אם הסודר שוה כל דמי התשלומים אפילו בלא חליפין רק בתורת דמים הוא קונה (בקניין כסף, שבכה"ג לא גזרו חכמים). **נתיבות** - משמע שאם קונה מטלטלים ונותן לו כנגדם מטלטלים בדמי המכירה בלא שומא (אסכרה) מהני אף בלא חליפין.

וזה אינו - דלא שייך אסכרה רק בדמים ולא במטלטלים.

ב. ופירות נמי

1. רמב"ם: הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין כ"א מהם נקנה בחליפין והוא הנקרא קניין.

א. ד"מ (הגמ"י): שטר לא נקנה בחליפין, וכן טובת הנאה לא נקנה בחליפין, דטובת הנאה לאו ממון.

ב. ב"מ (מה): א"ר פפא - לר"נ אע"ג דפירא לא עבדי חליפין אקנויי מיקנו. כ"כ הרמב"ם.

וכ"ד רש"י - כל דבר כנגד הכלי נעשה חליפין שנאמר "לקיים כל דבר".

ב"י: אע"פ שאין קונים בפירות ה"ד בתורת ק"ס שאינו בתורת שוי הדמים, אבל חליפין שהם בתורת שוי דמים קונים פירות.

2. (שם): מטבע

ר"נ אומר - לא קונה ולא נקנה **ר פפא אמר** - לא קונה אבל נקנה בחליפין. **ואסיקנא:** מטבע לא קונה ולא נקנה, וטעמו משום שדעתו על הצורה והצורה עבידא דבטלה.

עבידא דבטלה

רש"י - והו"ל כדבר שאינו מסויים. **הר"ן** - והו"ל כאותיות שאין גופם ממון מש"ה אינו נעשה חליפין ואינו נקנה בחליפין.

3. ב"ב (ג): וכי רצו לחלוק החצר מאי הוי נהדרו?

א"ר יוסי א"ר יוחנן - שקנו מידן וכי קנו מאי הוי קניין דברים בעלמא היא? בשקנו מידן ברוחות.

פרש"י: קניין דברים - ואין חליפין קניין אלא דבר הנקנה, מכר מתנה או שעבוד קרקעות שהקניין חל עליו או מטלטלים.

ברוחות - זה בורר חלק מזרחי וזה מערבי וקנו מידם, ומעתה נקנה כל חלק לאחד ואין לחברו חלק בו.

הגר"א: בשטר מחילה אינו מתחייב אלא שקונה שיסתלק מעליו (שלא לעשות).

משא"כ בקניין להחזיר זכויותיו מתחייב מיד (לעשות).

וערוה"ש – שהרי אינו מקנה כלום אלא שמסלק עצמו ממה שמגיע לו.

אבל להחזיר זכויותיו שיש לו עליו הקניין חל על החפצים או השטרות שיש לו מפלוני, ואע"פ ששטרות לא מקני בחליפין זה מפני שעקר סמיכתו על האותיות לגבות מה שבתוכן ולא על הנייר, אבל כאן עיקר כוונתו לקבל הנייר כדי לשורפו ויש בו ממש.

סמ"ע: דבר שאינו כלי ואינו בע"ח דינו כפירות.

פרישה(טור, והגאונים) – דווקא בתורת ק"ס (שאינו שווה כנגד הנקנה) אין פירות קונים. אבל בחליפין שווה בשווה קונה.

4. טובת הנאה לאו ממון.

כ"כ הגמ"י, בעה"ט, והרמ"א.

אבל הש"ך – טובת הנאה נקנה בקנינים.

אומנם קצה"ח – טובת הנאה אינה ממון, שהרי אפילו בירושה אינה ממון כ"ש בהקנאות.

6. מי שקנו.

רג - 2א

1. אלא אפילו מקפיד לידע שווי החפץ שנוטל דהשתא דומה לדמים - אפ"ה נקנה. כיצד: היה לזה פרה ולזה חמור, והעריכו אתם כמה שווה כ"א והסכימו להחליפם זב"ז, כיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית פרתו לבעל החמור בכל מקום שהיא, ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו.

2. (וי"א דאם העריכו זה כנגד זה קונין אף בפירות. ויש חולקים).

ה"ה(קצת מפרשים) – אפילו חליפין בתורת שווי דמים אין עושים בפירות.

ר"י: כל דבר נקנה בחליפין בשווי דמים שאינו מסוים, חוץ ממטבע.

1. אפילו מקפיד

ערוה"ש: דהשתא דומה לקניין דמים, אפ"ה נקנה בחליפין (ונ"מ אם אבד אחד מהם).

נקנת פרתו

סמ"ע: ולכן אם מתה הפרה אחר משיכת החמור ההפסד לבעל החמור.

2. קונין אף בפירות ויש חולקים

הגר"א: לדינא קונים.

ב"ב(מז): איבעיא להו – חליפין ומקפיד עלהם האם קנה האחד במשיכת חברו או לא?

אמר רבא – אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי, כל חליפין מיקפד קפיד ועכ"ז קנה.

ר"י: מטמטליפ קונים זא"ז בחליפין

ר"ח – כששמו כ"א בפ"ע בדמים, שאל"כ לא במכי למקני.

✓ **וגדולי האחרונים** – בין מקפיד בין שאינו מקפיד בשומתן קנה בתורת חליפין אף שלא שמו אותם.

וכן עיקר, וכ"ד הרמב"ם

2. המחליף פירות בפירות

רמב"ם – המחליף פירות בפירות בחזקת שווי הדמים (ולא בק"ס) – מקני אע"פ שאינו בק"ס. כ"ד ר"ת, ה"ה [רשב"א], טור, ר"י [ד האי]

רג - ב

1. **החליף חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה - לא קנה מפני שאין כאן משיכה גמורה.**
2. **וי"א דדווקא בכה"ג משום שאין החמור ראוי להיחלק, אבל אם אמר פרה וטלה בכור חיטים ומשך הפרה ולא משך הטלה - קנה בחיטים כנגד דמי הפרה.**
3. **(ד"מ נ"ה"ד): וי"א דאם ראובן החליף עם שמעון ולוי, ונתבטל אצל א מהם - בטל ג"כ כנגד השני.)**

2. קנה חיטים כנגד דמי הפרה.

ערוה"ש: ואע"ג דבמכר לו כור בשלושים יכול לחזור בו אף בסאה אחרונה (ר-טז) ? שאני התם שהקפיד שלא לקנות רק הכל יחד.

ויש חולקים(הרא"ש) - שכ"ז שלא משך הפרה והטלה אינה משיכה כלל.

וכ"מ מהרמב"ם דס"ל - קניין משיכה עד שימשוך כל הסחורה אין ע"ז שם משיכה.

3. בטל ג"כ כנגד השני

הגר"א: דהוי כמחליף חמור בפרה וטלה, ולכן כשהתבטל אחד מהם בטל גם השני.

והנתיבות - אף כשהתבטל אחד מהם לא נתבטל אצל השני, ורק לעניין קנס שאם לא יקיים הדבר יתן קנס לצדקה כו"כ ואח"כ מחל לו - נתבטל גם הקנס כנגד השני.

1. ב"מ(מז): (לפי פירושו של רבא לברייתא) -

א"ל חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ולא משך את החמור ומת החמור - לא קנה בעל החמור את הפרה, דלא הוי משיכה מעליא.

2. הר"ן: וקשה: למה לא קנה כנגד מעותיו

כדאמרין (קידושין כז.) מכר לו עשר שדות ולא נתן דמי כולם, כשהחזיק באחד מהם קנה כנגד מעותיו ?

וי"ל דשאני הכא שאינו ראוי להיחלק, אבל החליף פרה וטלה בכור חיטים ומשך הפרה ולא הטלה - קנה חיטים כנגד הפרה. כ"כ נמ"ו(רשב"א), ה"ה, הר"ן. ו ה ר א " ש - לא קנה כלל.

רג - ג

1. **לשונות של זהב ושל כסף ושל שאר מני מתכות הרי הם כשאר מטלטלים ונקנים בקניין זה את זה בהחלפה.**
2. **אבל מטבעות של כסף או של זהב או של נחושת - הרי כולם דמים כנגד מטלטלים, והנותן אחד מהם בדמי מטלטלים לא קנה. א. ואין אחד מהם נקנה בקניין ולא נעשה קניין.**
3. **הגה:** לפיכך המייחד מעות והקנה לאחד בחליפי המטלטלים הואיל ולא קנה זה המעות, לא קנה זה המטלטלים אע"פ שמכר. א. **ודווקא** בתורת חליפין שייחד לו המעות אבל בתורת דמים משמשך החפץ נתחייב בדמיו מיד.

אינם קונים מטלטלים, שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.

ב. אין אחד מהם נקנה בקניין – מטבע גם לא נקנה בקניין, שאם יחד לו מעות בשוי מטלטלים ומשך ראובן המטלטלים לא נקנה לשמעון המטבעות שיחד לו.

וטעמו – שאם נאבדו אותם מעות אצל ראובן פטור, ולכן לא סמכה דעתו של שמעון ולא נקנה

משא"כ בלא ייחד לו מעות כשמשך ראובן המטלטל התחייב לו דמי המטלטל כחוב.

וזה שכתב הרמ"ט כאן

ג. ולא נעשה קניין – פ שאין קונים בהם בתורת חליפין, דדעתא אצורתא דעבידא דבטלה.

3. המייחד מעות

נתיבות (ט"ז): וקמ"ל שאפילו לא א"ל בתורת חליפין כיון שיחד לו מעות וא"ל שימכור לו המטלטלים באלו מעות שיחד, אפילו משך המטלטלים לא נקנה, כיון שזה לא נקנה המעות (מדין חליפין).

וטעמו – מכר בתורת דמים יש חיוב על הלוקח לתת הדמים ברגע שמשך המטלטלים, וכאן שיחד לו המעות לא נשאר חוב על הלוקח, ולכן דינו כחליפין ולא בתורת דמים, ולכן לא נקנה אף שמשכן לו המעות.

והנתיבות – אבל אם קנה סתם במעות וייחד לו מעות וא"ל שמחייב עצמו להיפרע בדמים אלו, או שא"ל לא יהיה לך פרעון אלא מזו – קנה כיון שיש כאן חיוב הגוף לשלם, ותורת דמים יש לו ולא חליפין.

וקצה"ח – חולק, כל שאין מקבל עליו אחריות (כשייחד לו כבר אין לו אחריות) אין זה קניין דמים.

סיכום: יחד לו מעות וא"ל תגבה מכאן.

לפי הקצות – כיון שאין לו אחריות שהרי יחד לו מהיכן לגבות – לא הוי קניין דמים אלא חליפין (אבל יחד לו כלים מהני).

לפי הנתיבות – אף שלא מקבל עליו אחריות הוי קניין דמים, שהרי חייב עצמו.

א. משמך החפץ נתחייב בדמיו.

קצה"ח: רשב"א – ראובן הבטיח לשמעון הלוואה של מנה ושמעון נתן לראובן שט"ח (עוד לפני שקיבל את ההלוואה), וחזר ראובן ולא רוצה להלוות לשמעון – רשאי, ול"א כיון שזכה ראובן בשט"ח התחייב להלוות לו.

אבל המב"ן – אינו יכול חזר בו אחר שזכה בשעבוד נכסיו.

1. רמב"ם: לשונות של זהב,,, כשאר מטלטים,,,.

ה"ה – ומקורו מהא דמטבע לא נעשה חליפין בגלל הצורה, ובלשונות אין צורה.

2. ב"מ(מה): איתמר רב ולוי-

ח"א – מטבע נעשה חליפין

וח"א – אין מטבע נעשה חליפין.

והילכתא: אין מטבע נעשה חליפין.

שם(מו): טעמו – משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה.

פרש"י: דעתיה אצורתא – דעת המקנה שנוטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שבו, שאין המטבע חשוב אלא ע"י הצורה, והצורה עומדת להיפסל ע"י המלך שגוזר לצור צורה אחרת.

וצורתא עבידא דבטלה

רש"י – והו"ל כדבר שאינו מסוים ושלם, ולקמן (מז.) ממעטין דבר שאינו מסוים מדכתיב "נעל".

והר"ן – מטבע גם אינו נקנה בחליפין.

א. שם(מו): מטבע גם אינו נקנה בחליפין (בנוסף לזה שאינו קונה).

3. הטור: דווקא בתורת חליפין שיחד לו המעות וא"ל באלו המעות – לא נקנה, דכיון שאילו היה קנה ונאבדו לא היה חייב המוכר באחריותם, לפיכך לא סמכה דעת הקונה עד שיגיעו לידו, וכמו שלא זכה במעות כן לא זכה במקח.

א. אבל יכול לשעבד נכסיו בקניין לגבות מהם הסך, ומשמך הלוקח החפץ נתחייב המוכר בדמים בתורת דמים, ולא שיחד לו מעות.

1. לשונות של זהב

ערוה"ש: ודינם כפירות שנקנים בחליפיו שוה בשוה.

2. מטבעות של כסף

סמ"ע: הרי כאן ג ענינים

א. בדמי מטלטלים לא נקנה – בא ראובן לקנות משמעון מטלטלים, ונותן לו שני מטבעות – לא נקנה, שמתבעות

רג - ד

1. בד"א בזמן שמכר שאר מטלטלים באחד ממיני מתכות, אבל המוכר מטבע במטבע: הדינרים של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הם כפירות.

2. הגה: 6/ו: ואם הקנה לו הכסף בתורת דמים, שלא ייחד דווקא מעות אלו, משמשך הזהב נתחייב לו הכסף כפי זה שפסק עמו.

3. וכן המעות של נחושת כמו פירות לגבי מטבעות של כסף. כיצד: נתן לו דינר זהב ב- כ"ה דינרי כסף כיון שמשך הדינר זהב נתחייב ליתן לו הכ"ה דינרי כסף כמו שפסק עמו, אם חדשים חדשים, אם ישנים ישנים. אבל אם נתן לו כ"ה דינרי כסף בדינר זהב לא קנה עד שיקח הדינר של זהב.

סמ"ע: כיון שהכסף חריף להוציא נחשב מטבע לגבי זהב שאינו חריף כ"כ.

2. אם הקנה לו כסף

סמ"ע: הרמ"א מפרש שמ"ש כסף "נקנה במשיכת הזהב" ה"ד שלא ייחד לו מטבעות הכסף (שאינו חליפין שלא קונה ולא נקנה), אלא בתורת דמים (התחייבות).

3. אם חדשים חדשים

נתיבות: ה"ה אם מכר לו מטלטלים ופסק עמו ליתן לו דשלב"ל ומשך זה המטלטלים, נתחייב ליתן לו הדשלב"ל כשיגיע לידו. דמשיכת המטלטלים מחייב המושך כפי מה שפסק וחייב חל אף על דשלב"ל. כ"כ מחנה אפרים.

אבל אם הבטיח לפועל חפץ בשכרו, כיון שאין בפועל קניין הגוף (ול"ד למשיכת המטלטלים), חשיב עבודתו של הפועל כנתינת דמים על החפץ, שלא חייב לתת לו החפץ, מ"מ מקבל מי שפרע אם חוזר בו.

אבל א"ל אתן לך חפץ זה בשכרך, לא הוי קניין כלל (שאתן אינו קניין).

מ"מ קצה"ת – אף מי שפרע אין בפועל.

לא קנה עד שיקח

סמ"ע: פ שנהם לא קנו, מ"מ מקבל מי שפרע החוזר בו.

1. ב"מ(מד): תנן – הזהב קונה את הכסף, והכסף אינו קונה את הזהב. הנחושת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחושת. **גמ:** רבי שנה בילדותו "הכסף קונה את הזהב" וחזר בזקנותו "הזהב קונה את הכסף" (כמו המשנה). **הרי"ף:** קי"ל כרבי בזקנתו. כ"פ הרמב"ם, הרא"ש.

3. גמ(מה): הזהב קונה את הכסף – כיצד: כיצד: נתן לו דינר זהב ב- כ"ה דינרי כסף, כיון שמשך הדינר זהב נקנה הכסף בכל מקום שהוא.

ואם נאמר שקנה הכסף בדמים (שהתחייב לו) מאי בכל מקום?

א"ר אשי – לעולם בדמים, ומאי בכל מקום כמות שהוא אי בארנקי חדשה א"ל לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה, ואע"פ שישנה עדיפה, שא"ל ליישנן אני צריך.

פרש"י: כמות שהוא – כמו שהתנה עמו.

1. במה דברים אמורים

סמ"ע: פ הא דאמרינן זהב אינו קונה מטלטלים ה"ד מטלטלים, אבל יכול לקנות בזהב מטבעות כסף.

לגבי כסף הם כפירות.

רג - ה

1. נתן לו שלושים איסר של נחושת בדינר כסף - חייב ליתן לו דינר כמו שפסק עמו, אם חדש חדש ואם ישן ישן. אבל אם נתן לו דינר כסף בשלושים איסרות נחושת - לא קנה עד שיקח האיסרות של נחושת.
- א. (ר"ל): מעות שלנו שכסף ונחושת מעורב יחד בוי טיבעא לגבי כסף).

כיצד: מכר לו שלושים איסרי נחושת,,, כ"פ הרי"ף הרא"ש.

1. (שם): ברייתא - נחושת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחושת.

רג - ו

1. הנחושת:

- א. י"א - דהוי טיבעא לגבי דהבא (תו"ס).
ב. וי"א - דהוי פירא לגבי דהבא (הרא"ש).

1. הנחושת מול הזהב

ב. הרא"ש: שאע"פ שנחושת חריף מ"מ לא מבטל חשיבות הזהב. כ"כ נמ"י (ירושלמי, רמב"ן, הר"ן), הרמ"ה

א. תו"ס - הוי טיבעא לגבי דהבא, שהרי הגמ' ניסתה לומר שאף לגבי כסף הוי טעבעא וכ"ש לגבי זהב, אלא שנדחה.

רג - ז

1. ר"ל: כולם יש להם דין מטבע לגבי מטלטלים.
2. הרא"ש: וכולם זה כנגד זה כגון שמכר דינר זהב בדינר זהב או דינר כסף בדינר כסף או דינר נחושת בדינר נחושת - יש להם דין מטבע.

רג - ח

1. מעות רעות שפסלתן מלכות או מדינה או דינרים שאין יוצאים באותה המדינה ואין נושאים ונותנים בהן עד דמשנים אותם למטבע אחר - הרי הם כפירות לכל דבר ונקנין בקניין ומתחייבין ע"י משיכתן לתת מעות שפסקו, אם נטלו כנגדן מעות לא נקנו.

א. הגה: וי"א דאפילו מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי רק שאינן יוצאין בהוצאה להדיא נקראו מטלטלין – וכן נראה עיקר.

1. הרי הם כפירות

ש"ך: וטור כתב שהם ככלי לכל דבר וקונים בהם. כ"כ ב"י (קצ"ה), הרמ"א (קצה-ב).

כנגדן מעות לא נקנו

סמ"ע: וקמ"ל דל"ת דווקא כשקונה מטלטלים ונותן למוכר דמיו תקנו שלא יקנה גזרה "נשרפו חייטין בעליה" משא"כ מעות הללו במטבע טוב ה"א דקנו – קמ"ל דלא פלוג.

1. ב"מ(מד): מעות הרעות קונות את היפות,

והיפות אין קונות את הרעות.

אסימון קונה את המטבע, והמטבע אין קונה את האסימון.

פרש"י: מעות הרעות – שנפסלו.

אסימון – שאין עליו צורה.

א. והתו"ס: מעות הרעות אף שיוצאות קצת (שוב לא מיקרי מטבע).

כ"כ נמ"י (ראב"ד, רשב"א) – יוצאות אך לא בהדיא. כ"כ ה"ה.

רג - ט

1. **המטבע אין דרך שיזכה בו מעתה מי שאינו ברשותו אלא ע"ג קרקע, כגון שקנה קרקע ועל גבו מעות או שישכור מקום המעות, כיון שזכה בקרקע בכסף או שטר או חזקה או בקניין - זכה במעות.**

2. **והוא שיהיו אותם המעות קיימים, כגון שהין מופקדים במקום אחר, ולא כפר המפקיד. א. אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנה ללוי קרקע ועל גבו החוב - לא קנה החוב.**

3. **אבל יכול הוא להקנות החוב (א. של ישראל) במעמד שלושתם כמו שנתבאר בסימן קכ"ו.**

א. וכן יכול להקנות לו ע"י שימכור לו או יתן לו במתנה שטר כמו שנתבאר בימן ס"ו (ועי"ל סימן קכ"ב בדיני הרשאה).

2. רמב"ם: והוא שיהיו המעות קיימים כגון

שמופקדים ביד אחר

א. אבל ראובן שהיה לו חוב אצל שמעון והקנה קרקע ללוי וע"ג חוב שיש לו אצל שמעון – לא קנה החוב.

כ"כ ה"ה [רמב"ן, רשב"א].

ה"ה – דס"ל דעובדא דרב פפא בפקדון (מעות פקדון).

3. **ה"ה:** אבל יכול להקנות לו החוב במעמד שלושתם.

1. רמב"ם: מטבע אין דרך שיזכה בו,....

ב"י – פ כיון שמטבע אינו נקנה בחליפין ולא בק"ס ולא בשוה בשוה, נמצא שאין דרך לקנותו אלא אגב קרקע.

כדאמרינן(ב"מ מו.) – ר פפא הו"ל תריסר אלפי זוזי בי חוזאי, אקנינהו לרבי שמואל בר אחא אגב סיפא דביתיה.

מ"מ יכול להתחייב במטבע ע"י משיכת החפץ, אבל חייב עדיין באחריותו.

ערוה"ש: ואף שכותבים הרשאה (יפוי כח שפלוני יגבה החוב) אף בדכפריה (רכ"ג), זהו מפני התקנה, מ"מ לקנות לגמרי אין ביכולת ראובן שיש לו חוב על שמעון להקנות החוב אג"ק.

א. חוב,,, לא קנה (אג"ק).

והש"ך: חולק, אפשר להקנות אג"ק. וכ"ה במרדכי.

ערוה"ש: וי"א עוד דרך לזכות במטבע ע"י שיודה שיש לפלוני אצלו מעות כו"כ, אע"פ שידוע שאינו כן. וי"א – דהודאה מועיל רק בשכ"מ (ש"ך).

3. חוב של ישראל

סמ"ע: דחוב של עכו"ם יש בו חילוקי דינם כמ"ש (קכו-כב).

וע"ל קכ"ב

סמ"ע: שרומז למ"ש הרא"ש שכותבין הרשאה על מלוה ע"פ.

א. ד"מ(מרדכי): אין אדם יכול להקנות חוב שיש לו אצל גוי אפילו בק"ס או אג"ק ולא במעמד שלושתם. (*: ועיין סימן קכ"ו-כט).

1. אין דרך שיזכה בו

נתיבות: ואפילו סיטומתא לא מהני, רק אג"ק או שכירות מקום.

שיזכה בו

סמ"ע: דווקא **שיזכה** בו מיד אין דרך אלא אג"ק, אבל דרך מכר וממכר יש דרך שיקנה שאם משך ראובן מטלטלים נתחייב המעות.

מ ע ת ה

סמ"ע: ר"ל מיד בלי משיכת דבר אחר כנגדו.

2. מעות קיימים

סמ"ע: פ אם כפר בו או שהיו בידו בתורת חוב לא שייך קניין אג"ק או חצרו כיון שאין הדבר בעיין

ולא כפר המפקיד

רג - י

1. ק"מ"כ: המחליף קרקע בקרקע, או מטלטלים בקרקע, או קרקע במטלטלים, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין.

2. הגה: החליף מעות ומטלטלים, או מעות וקרקע ביחד:

- וי"א הואיל וחליפין אינן קונין במעות נתבטל כל הקנין.
- וי"א דכל הקנין קיים.

- וי"א דקיים אצל הקרקע והמטלטלים ובטל אצל המעות (מרדכי פרק מי שמת). והוא הדין אם קנו באיזה דבר המועיל בו קנין עם דבר שאין בו ממש, דהוי קנין דברים.

3. שנים שקנו מזה לזה להחליף על כל אשר להן:

א. וי"א דלא מהני בזה קנין.

ב. וי"א דמהני, אך כל אחד יעמוד בשלו וחבירו יתן לו המותר בנכסיו, דעיקר כוונתו היתה להרויח ולא להחליף ממש. ועי"ל סימן ר"ט סעיף ב'.

וי"א – דמעות לא קנה, קרקע קנה. (ול"ד לאת וחמור ב"ב קמג. שיש מ"ד שלא קנה כלל לפי שחמור לאו בר קניין הוא, אבל מטבע נקנה בשאר קניינים).

2. מרדכי: הקנה לחברו בק"ס קרקעות ומטלטלין:

י"א – כיון שלא קנה מעות, לא קנה השאר. **וי"א** – שקנה אף מעות (כיון שקנה קרקע).

נתיבות: ול"פ אלא בק"ס (שהכל קניין אחד) אבל אם קנה קרקע בחזקה לכו"ע נקנה הקרקע ולא תלוי בקנינו של השני.

ערוה"ש: ולדעה זו אף מטלטלים עם דשלב"ל או דבר שאין בו ממש – קנה למחצה.

א. ה"ה אם קנו...

סמ"ע: פ שג"כ יש מחלוקת.

אם דבר שאין בו ממש.

סמ"ע: קניין בדבר שאין בו ממש הוי קניין דברים.

3א. וי"א דלא מהני קניין

ערוה"ש: דזהו כמקנה דבר שאינו מסויים (ר"ט) דהוי כאסמכתא.

ולכן אם ידוע לשנהם כל מה שיש להם בפרוטרוט – החילף קיים, אע"פ שהכמות נעלמת (כמ"ש שם דלא הוי אסמכתא).

ב. וי"א דמהני

ש"ך: ואין כאן מחלוקת ואף לדעה זו (תה"ד) כשיש אסמכתא לא קנה. וכאן מיירי באופן דמועיל הקניין (כגון שקנו בב"ד חשוב ומעכשיו כמ"ש ר"ז).

וכ"א יעמוד בשלנו.

ערוה"ש: ויש חולקים – לכו"ע אין מועיל בלא קניין בב"ד חשוב.

ואפשר שהרמ"א ס"ל לפי כללי אסמכתא שאין זה אסמכתא (כ"מ מהגמרא).

3א. ריב"ש: שנים שעשו חילוף מכל הנכסים ונטלו קניין – אינו מועיל.

ב. ותה"ד – מהני, מיהו כ"א יכול לומר; כ"א ישאר בשלו והשני יתן לו מותר נכסיו ששווים יותר מנכסיו, כי כל כוונתו לא היתה אלא להרויח.

1. המחליף קרקע בקרקע.

קצה"ח: שטמ"ק – קרקע לא נקנה בחליפין אלא שוה בשוה (שקרקע דינו כפירות).

ולמ"ד פירות לא עבדי חליפין (אפילו שוה בשוה) ס"ל שקרקע דינו ככלי וא"כ עבדי חליפין אפילו אינו שוה בשוה.

2. י"א א"א, י"א א"א, וי"א.

סמ"ע: כאן רצה להעתיק לשון המרדכי, ולכן הציע ג הדעות. ובסימן רט-ד סתם כדעה אחרונה (ר שמחה) דהילכתא כוותיא (כמו שסתם בסימן ר"י).

וי"א, נתבטל כל הקניין.

ערוה"ש: ואע"פ שבסימן ר"ט "קנה אתה וחמור" קנה מחצה אף שהבהמה לאו בת קניין?

מ"מ בזה שכלל המעות והמטלטלים כאחד בטל כולו.

ולפ"ז אם אמר "הקנה לי המעות והמטלטלים" קנה מטלטלים (אף לדעה זו) כיון דאמרן בשני דיבורים.

וי"א, שכל הקניין קיים

סמ"ע: ודווקא מעות ומטלטלים של"ד לקנה את וחמור, שכאן יש קניין אחר במעות, אבל מטלטלים עם דשלב"ל שאין בו קניין, דמי לאת וחמור ולא קנה כלל.

סימן רד: אמתי מקבל החוזר מי שפרע, ומתי נקרא מחוסר אמנה (ב"מ: מד, מח, מט. קידושין: ח.)

רד - א

1. מי שנתן דמים ולא משך המטלטלים, אף על פי שלא נקנו לו המטלטלים, כמו שנתבאר, כל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל מי שפרע; ואפילו לא נתן אלא מקצת הדמים.

ולי נראה – שאין לחלק, ובכל גוונא של קניין במעות ואף בשט"ח לא קנה, רק לעניין מי שפרע.

א. חייב לקבל מי שפרע

ש"ך: ה"ה מי שנתאנה בשתות (שקנה ומחזיר אונאה), והמתאנה מוכן לשלם לו האונאה והמתאנה רוצה לחזור בו – חייב במי שפרע (וכ"ש אם חוזר המאנה).
לאפוקי הב"ח – המתאנה יכול לחזור בו אף בלא מי שפרע, אבל המאנה חוזר רק במי שפרע.

חייב לקבל מי שפרע

קצה"ח: ואם כופר ואומר שלא קיבל המעות אלא דרך הלוואה ופקדון ומחזיר המעות, כיון שאין כפירת ממון אין אוררין אותו לנוכה (אף לדעת הרמ"א) אלא אוררין אותו סתם.

מי שפרע

ערוה"ש: יש מהגדולים שכתבו שגם בקרקע מקום שכותבים שטר ולא קונה כסף לבד, מי שחוזר בו אחר מתן הכסף מקבל מי שפרע.

יש חולקים – דס"ל שאין מי שפרע רק במטלטלים שמהתורה הוי קניין בכסף ורק חז"ל עקרוה, תקנו מי שפרע, משא"כ בקרקעות שלא תקינו.

ב. אלא מקצת דמים

סמ"ע: ורוצה לחזור מהמותר שלא קיבל דמיו, עכ"ז יש מי שפרע, דבכה"ג בקרקע קנה כולה כשלא עייל ונפיק אזו"י, ולכן במטלטלין חל מי שפרע על הכל.

1. ב"מ(מד): נתן לו את המעות ולא משך

הימנו פירות יכול לחזור בו. אבל אמרו "מי שפרע מדור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים – הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו"

א. רמב"ם: מי שחוזר בין מוכר או לוקח. (לפי שאינו עומד בדיבורו מה לי מוכר מה לי לוקח).

ב. ב"מ(מח): ע ר ב ו נ (פרשי- מקצת דמים נתן על פיסוק מרובה).

רב אמר – כנדו הוא קונה.

ר יוחנן אמר – כנגד כולו הוא קונה.

פרש"י: כנגד כולו – בקרקע (שנקנה בכסף) ולמי שפרע במטלטלין.

הרי"ף: הלכה כרבי יוחנן (ולכן אף שנתן מקצת דמים יש מי שפרע על הכל).

כ"פ הרב האי, רמב"ם, הגמ"י.

ב"י: וכל הדינים לעניין קרקע (סימן ק"צ) אם קנה או לא, ובמטלטלין לעניין מי שפרע.

1. מי שנתן דמים ולא משך.

נתיבות: מחנה אפרים – אם קנה מטלטלין (ולא משך עדיין) ונתן תמורתם שט"ח על עצמו – קנה לגמרי (שדין שט"ח כמעות), שהרי כאן אין חשש "נשרפו חטיף בעליה" שהרי עדיין יכול לא לשלם לו ולכן יתאמץ להציל, ולכן קונה.

רד - ב

1. נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקחנו, ואמר ליה: תן לי מקחי או החזר לי מעותי, אף על פי שיש עדים שאבד באונס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר - הרי זה מחזיר הדמים ואין כאן מקום למי שפרע.
- א. וי"א דהוא הדין למי שחוזר בו מפני שהוא ירא להפסיד כל המקח.

כ"כ ר הא"י - ובעובדא דפרוק רופלא באמת חייב מי שפרע.
כ"כ הר"ח.
א. הר"ן (ראב"ד) - אע"פ שלא הגיע האונס, אלא שחוזר מפני פחד האונס אין במי שפרע.

1. א. וי"א, מפני שירא

סמ"ע: אע"פ שעדיין לא הפסיד כלל. ואין המוכר יכול לומר לו "לכשתפסיד אחזיר לך דמי מקחך" שיכול לומר לו הקונה "לניח"ל למיקם עמך בדינא וגם שמא לא יהיה לך לפרוע לך".

להפסיד כל המקח

סמ"ע: לאפוקי אם אין לו לירא אלא במקצת הפסד, כגון שקנה יין וירא שיחמיץ.
ערוה"ש - מ"מ אם כבר נפסד המקצת יכול לחזור בו בלי לקבל מי שפרע.

1. ב"מ(מט:) ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא, שמע שבית פרוק רופלא (שר אחד) רוצים לקחתו בחוזקה. א"ל החזר לי מעותיי שאינו רוצה לקנות.
א"ר חידסא כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות (וכ"ז שלא משך יכול לחזור בו).
הרא"ש: ויכול לחזור - ואף מי שפרע ליכא, מדלא קאמר שצריך לקבל מי שפרע כמ"ש לעיל.
דליכא מי שפרע אלא למי שחוזר מחמת יוקרא וזולא, אבל אם מחמת שירא להפסיד בכל אפילו מי שפרע אין כאן.
כ"כ תוס', רי"ו [ר הא"י, ר"ת].
רי"ו: ודווקא שנפסד לגמרי אבל משום קצת הפסד כגון שהחמיץ היין מקבל מי שפרע.
מ י ש פ ר ע
✓ הר"ן(גאונים) - רק החוזר מחמת שנאנס כבר, אז אינו מקבל מי שפרע, אבל החוזר קודם שיגיע האונס - חייב מי שפרע.

רד - ג

הפוסק על שער שבשוק, וקבל דמים ולא היה לו אותו המין שפסק עליו, נתבאר בסימן ר"ט (ע"ל סימן ר"ט סעיף ו').

שו"ע(רט-א): הפוסק היתר וחזר בו צריך לקבל מי שפרע.
הגה - והפוסק באיסור א"צ לקבל מי שפרע.

רד - ד

1. כיצד מקבל מי שפרע:

א. אוררין אותו בב"ד ואומרים: מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו.

ב. וי"א שאומרים לו: הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך.

2. וי"א שאומרים לו ברבים).

2. ד"מ(מרדכי): צריך לאומרו בפיו או

פוסקין לו ברבים.

וי"א שש"צ עומד על המגדל וא"ל מי שפרע.

1. מאנשי דור המבול.

סמ"ע: נקט הני משום דנתפרסם השגחת השי"ת על מעשים רעים של בנ"א שפרע מהם בפומבי.

א. מי שאינו עומד בדיבורו.

סמ"ע: פירוש לא מקללים אותו ישירות אלא מקללים סתם מי שאינו עומד בדיבורו, והוא מבין דקאי גם עליו. הרמ"א ס"ל – שא"ל "הוא יפרע ממך".

1. ב"מ(מח:) אבל אמרו מי שפרע –

איתמר:

אביי אמר – אודועי מודיעינן לה (מדיעים לו את ההלכה).

✓ **ורבא אמר** – מילט לייטינן (מקללים).

פרש"י: מודיעים לו – דע שאם תחזור סופך להפרע ממך. (ואין מקללים אותו).

[* : ולפי רבא מקללים ממש].

ב"י: והילכתא כרבא.

מילט לייטנן

ב. הרא"ש – הדיין אומר לו (ישירות) מי שפרע... הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך.

א. אבל הרמב"ם – לא כתב לנוכח, אלא הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו.

רד - ה

1. הלוקח מחבירו קרקע או שאר מטלטלים, ופסקו

הדמים והניח משכון על הדמים, לא קנה, וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר, ואינו חייב לקבל מי שפרע.

פרש"י: פרטי אין כאן – שהתנו על כסף, הילכך נסכא שהוא משכון אין כאן להיות במקומו לקנות.

לעניין מי שפרע

✓ **הרי"ף, רא"ש** – אין גם מי שפרע.

כ"פ הרמב"ם, ה"ה(אחרונים).

טעמו של הרי"ף:

1. קידושין (ח:): בני ר"ה בר אבין זבין

אמתא בפרטי ולא הוה בידי זוזי, אותיב נסכא עיליה (כמשכון). ולבסוף אייקר אמתא.

א"ר אמי – פרטי אין כאן נסכא אין כאן (ולא קנה).

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

והגמ"י+מרדכי(י"א) – אף מי שפרע יש כאן (אף שנתן משכון אחר הקניה).

1. והניח משכון

סמ"ע: דלא קנה, דמנה אין כאן משכון אין כאן (ק"צ).

תלמידי הרשב"א – כיון שלא הזכירה הגמ' עניין מי שפרע, משמע שאף מי שפרע אין כאן.
והר"ן – אין מי שפרע רק כאשר מהתורה קונה, כגון מעות לרבי יוחנן, אבל משכון וכיו"ב שמהתורה לא קונה גם מי שפרע אין כאן.
וכן מפורש בירושלמי שאין מי שפרע במשכון.
הגמ"י, מרדכי(העיטור) – משכון בשעת הקניה יש מי שפרע, אבל משכון אח"כ אין מי שפרע.

רד - ו

1. **מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו, אף על פי שלא נתן מהדמים כלום, כל החוזר בו אחר שרשם, מקבל מי שפרע.**
- א. **ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור, נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו.**
- ב. **וכל זה בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: רשום מקחך.** (ועיין לעיל סימן ר"א).

1. מקבל מי שפרע.

סמ"ע: דין מי שפרע נתבאר בסימן ר"ד ובקצ"ט במי שנתן דמי הקניין ולא עשה עדיין משיכה או הגבהה או שאר קנינים. **וגם כאן** רושם הוא תחילת קניין ולא נגמר עדיין לפיכך מקבל מי שפרע.
אבל במקום שנוהגים שרושם קונה, הולכים אחר המנהג שמבטל הלכה בענייני ממון.

1. **ב"מ(עד):** א"ר פפי משמיה דרבא – האי סיטומתא קניא. למאי הילכתא? לקבולי עליה מי שפרע.
- א. ובאתרא דנהיגי למקני – קני ממש.
- פרש"י:** **סיטומתא** – חותם שרושמן על החביות שלוקחים הרבה ביחד ומניחים אותם בחצר הבעלים ומוליכים אותן א' למכור ורושמים לדעת מה נמכר.
- ובאתרא דנהיגי למקני** – שרגילים לרשום ע"מ שהדבר יהא קנוי כאילו משך וקני.
- ב. **רמב"ם:** ודווקא שרשם לפני המוכר או שא"ל המוכר לך רשום מקחך, שהרי גמר להקנותו.

רד - ז

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

**הנושא ונותן בדברים בלבד, הרי זה ראוי לו לעמוד בדבורו
אף על פי שלא לקח מהדמים כלום, ולא רשם ולא הניח משכון. וכל
החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, אע"פ שאינו חייב לקבל מי שפרע ה"ז
ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו.**

כ"כ נמ"י [ראב"ד], ה"ה, [רש"י, תו"ס], רי"ן.

ראוי לעמוד בדיבורו

סמ"ע: "הין צדק" שיהא הן שלך (המילה) צדק.
ואפילו נתייקר השער ס"ל להרמב"ם שלא יחזור.
כ"ד המחבר.

אבל הרא"ש והטור – אם חוזר משום יוקרא וזולא לית לן
בה. [**ערוה"ש:** ול"ד לנתן מעות שהחוזר מקבל מי
שפרע אף ביוקרא וזולא, מפני שמהתורה מעות קונות
לגמרי, אבל בדברים בעלמא כשיש הפסד א"צ לקיים
המקח].
כ"כ הגר"א [ירושלמי], ערוה"ש.

ב"מ(מת.): הנושא ונותן בדברים לא קנה,
והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו.
אמר רבא – אבל אין כאן קללה.

ב"מ(מט.): איתמר – דברים :

רב אמר – אין בהם משום מחוסרי אמנה.

✓ **ושמואל אמר** – יש בהם משום מחוסרי
אמנה.

הרא"ש, רמב"ם: הלכה כרבי יוחנן.

אם חוזר בו משום יוקרא וזולא.

בעל המאור – אין ממחוסרי אמנה.

✓ **הר"ן [רשב"א]** – אף שנשתנה השער יש בו
משום מחוסרי אמנה.

רד - ח

**וכן מי שאומר לחברו ליתן לו מתנה, ולא נתן, הרי זה
ממחוסרי אמנה. במה דברים אמורים, במתנה מועטת, שהרי סמכה
דעתו של מקבל כשהבטיחו. אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה
שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים שהם
נקנים בהם.**

פרש"י: סמכה דעתייהו – של המקבל על
דיבורו.

הר"ף: ירושלמי – ר יעקב בשם ר יוחנן אמר
ליתן מתנה לחברו ובקש לחזור מותר, ובלבד
שבשעה שאמרה צריך להתכוון לתת בדעת
שלמה (רק שאח"כ חזר בו).

שם(מט.): אהא דא"ר יוחנן – דברים יש בהם
משום מחוסרי אמנה –

והא"ר יוחנן – האומר לחברו מתנה אני נותן
לך מותר לחזור בו ?

א"ר פפא – מודה ר יוחנן במתנה מועטת
(שאסור לחזור בו) דסמכה דעתייהו.

רד - ט

הט"ז: יש מי שאומר שאם רבים אמרו לאדם אחד ליתן לו מתנה, אינם יכולים לחזור בהם, אפילו אם היא מתנה מרובה.

והגר"א – דברבים הוי דברים כקניין גמור.

רבים שאמרו

סמ"ע: דבכה"ג סמכה דעתו לפי ש-

א. לא יחזרו הרבים

ב. מפני שלכ"א מגיע דבר מועט.

רד - י

0. מי שהיה לו חוב אצל חברו ואמר ליה: מכור לי מטלטלין אלו בחוב שיש לי אצלך, ורצה המוכר:

1. יש אומרים - שהרי זה כמי שנתן דמים וכל החוזר בו מקבל מי שפרע;

2. ויש - חולקים. (ואומרים דאינו קונה א. אלא בהנאת מחילת מלוה, ב. אפי' לא מחל לו לגמרי רק שהרויח לו זמן הפרעון ואמר ליה: יקנה לי חפץ שלך בהאי הנאה, הוי כנותן לו מעות שיש מי שפרע).

והרמב"ם ס"ל – אע"פ שאין בידו המלוה שכבר הוציאה הו"ל כאילו בעינו, ובקרקע קונה לגמרי ובמטלטלין לעניין מי שפרע, כמו שנתן לו עכשיו המעות.

ומחלוקתם: דווקא במלוה בעלמא אבל אם החוב בא מחמת מכר לכונ"ע אף להרא"ש קונה אפילו במטלטלין (כמ"ש קצט-ב), כיון שחוב כזה לא שכיח לא גזרו חכמים.

2. הרויח לו הזמן

סמ"ע: לשון הטור – כיון שהגיע זמנו להיפרע והרויח לו. שאז יש הנאה גמורה אבל אם עדיין לא הגיע הזמן לא מחשב הנאה.

הבאי הנאה

קצה"ת: יש כאן איסור ריבית קצוצה (שבגלל שממתין לו במעות נותן לו השדה), מ"מ הקרקע נקנה אף כשיש איסור. אבל לעניין מי שפרע כשיש איסור אין מי שפרע כמ"ש הרמ"א (רט-ו), ותימה על הרמ"א שכאן כתבו לעניין מי שפרע?

והנתיבות – לא הוי ריבית דמיירי בזבני דרמי על אפי שאז הוי הנאת מוכר ולא הנאת לוקח (ומיירי שמשלם לו על השדה).

לקנות בחוב שאצל חברו

1. רמב"ם – מכור לי בחוב שיש לי אצלך, נתרצה המוכר ה"ז כמי שנתן דמים, בקרקע קנה, מטלטלין מקבל מי שפרע אם חוזר.

ואם החוב מחמת שקנה שום דבר ונתחייב לו כך דמים וא"ל אתן לך חפץ פלוני בחוב, אע"פ שלא משכו נקנה לגמרי בכל מקום שהוא, דכיון שדבר זה אינו מצוי לא גזרו חכמים (נשרפו חיטיך).

אבל הרמב"ם – מלוה שאינו מחמת החוב אינו קונה כלל (ואף מי שפרע אין כאן).

2. והרא"ש – לא קנה המלוה כלל, אפילו המעות עדיין בעיין.

א. אבל אם א"ל יקנה שדה שלך בהנאת מחילת המלוה – קנה.

ב. ואפילו לא מחל לו כולה אלא הרויח לו הזמן – קנה בהאי הנאה.

1. כמישנתן דמים... ויש חולקים

סמ"ע: הוא הרא"ש – דס"ל כיון שלא נותן לו עתה כלום אינו קונה אפילו מעות מלוה בעין, כיון שמלוה להוצאה ניתנה.

רד - יא

1. הגמ"ר: ראובן שהיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון לראובן: מטלטל זה אמכור לך במנה, ונתן לו ראובן המנה - יכול שמעון לומר: מנה זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך, ואינו במי שפרע.
א. אבל אם אמר ליה ראובן: הא לך עוד מנה ותן לי החפץ, צריך ליתן או יקבל מי שפרע.

2. הגה: הכף סעיף ז: אף על פי שבדברים בלא מעות יכול לחזור בו וא"צ לקבל עליו מי שפרע, מ"מ ראוי לאדם לעמוד בדיבורו אע"פ שלא עשה שום קנין, רק דברים בעלמא, וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר אין רוח חכמים נוחה הימנו.
א. ס"ז: והני מילי בחד תרעא, אבל בתרי תרעי אין זה ממחוסרי אמנה.
ב. ס"ח: וכל האומר לתת לחבירו מתנה מועטת ולא נתנה לו, הרי זה ממחוסרי אמנה. ועיין לקמן סימן רמ"ט.
ג. ס"ח: וי"א דאפילו בתרי תרעי אסור לחזור, ואם חזר בו יש בו משום מחוסר אמנה, וכן נראה עיקר.

ב"מ(מט): איתמר - דברים: רב אמר - אין בהם משום מחוסרי אמנה.
ושמואל אמר - יש בהם משום מחוסרי אמנה.
הרא"ש, רמב"ם: הלכה כדבי יוחנן.

א. אם חוזר בו משום יוקרא וזולא בעל המאור - אין ממחוסרי אמנה.
הר"ן [רשב"א] - אף שנשתנה השער יש בו משום מחוסרי אמנה.
כ"כ נמ"י [ראב"ד], ה"ה, [רש"י, תוס'], רי"ו.

1. הגמ"ר: (במטלטלים) ראובן שהיה חייב לשמעון,,, יכול שמעון לומר מנה שה אגבה בחובי,,, אבל לעניין קרקע כ המרדכי - לא מצי שמעון לומר אותו מנה אגבה בחובי, אלא אותו קרקע קני ויחזור ויגבה חובו (מאותו קרקע).
כ"פ הרמ"א (קצ-ו).
[*]: והחילוק בין מטלטלים וקרקעות, שבמטלטלים אין יכול לגבות מהם חובו משא"כ בקרקעות].
2. ב"מ(מח): הנושא והנותן בדברים לא קנה, והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. אמר רבא - אבל אין כאן קללה.

סימן רה: דין המוכר מחמת אונס ומוסר מודעא וביטלה (ב"ב: מ, מז, מח . ערפין: כא) ♦

רה - א

1. מי שאנסהו עד שמכר א. ולקח דמי המקח, אפילו תלוהו עד שמכרו, ממכרו ממכר ב. בין במטלטלים בין בקרקע, שמפני אונסו גמר והקנה.

2. אף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים (אלא הודה בפני עדים שקיבל דמים).

א.הגה: ויש חולקין וסבירא להו דבעינן שראו העדים נתינת המעות. אבל הודאתו לחוד לא מהני.

3. א. וי"א דבעינן דווקא שנתן לו המעות, אבל אם נתן לו שטר עליו, אינו קונה; **א.** ויש חולקין

4. לפיכך אם מסר מודעא קודם שימכור, ואמר לשני עדים: דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני אונס, הרי המכר בטל, ואפילו החזיק כמה שנים מוציאים אותה מידו ומחזיר הדמים.

א. וצריכים העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי, לא שישמכו על פיו. וכל מודעא שאין כתוב בה: אנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה, אינה מודעא.

ובשדה זו נמי ל"א אלא דלא ארצי ליה זוזי אבל ארצי זוזי - לא, ל"א דלא הו"ל לאשתמוטיה שאל"כ - לא.

והילכתא: בכולהו זביניה זביני.

פרשב"ם: ארצי - לא מנה המעות גילה דעתו שע"כ מקבל.

והילכתא - אפילו בשדה זו ולא ארצי זוזי ולא הו"ל לאשתמוטי דהוי אונס גמור. וכגון שאמר רוצה אני.

ב"י: ואפשר שא"צ לומר "רוצה אני" אלא כל ששתק וקיבל דמים מיקרי רוצה אני.

2. שם(מז:): א"ר ביבי - בד"א שאמרו עדים בפנינו מנו לו (הזוזים), אבל אמרו בפנינו הודה לו שקיבל מעות לא (שגם בהודאה יכולים לכפותו שיוודה).

א. כ"ד הטור והראב"ד - צריך שהעדים יראו שקיבל מעות, אבל אם הודה בפני עדים שקיבל מעות (ועכשיו טוען שלא אמר כן אלא באונס) - לא מהני ולא קנה.

1. ב"ב(מז:): אר"ה - תלויה חבין זביניה זבני, משום דאגב אונסיה גמר ומרנה.

שם(מח:): מתיב רב המנונא - לקח מהסקריקון וחזר ולקח מבה"ב - מקחו בטל.

אמאי נמי אגב אונסיה גמר ומקנה ?

לפי רב - שא"ל לך חזק וקני.

✓ לשמואל - דלא מהני עד שיכתוב שטר עם אחריות, מודה היכא דיהיב זוזי.

א. ורב ביבי - חולק, לא קנה (דלא ס"ל כר"ה דתלויה חבין זביניה זביני).

פרשב"ם: תלויה וזבין - שתלו אותו או עשו לו יסורים עד שמכר וקיבל דמים ואמר רוצה אני.

זבניה זביני - ולא יכול לחזור בו.

דיהיב זוזי - דאגב דמקבל זוזי גמר ומקנה, אבל בלא מעות לא גמר ומקנה.

(שם): תלויה וזבין - אמר רבא ל"א אלא בשדה סתם (והוא הלך וברר לו שדה מסוימת ומכר לו), אבל שדה זו - לא קנה.

0. מכירה באונס.

ערוה"ש: מי שאנסוהו למכור אע"פ שעשה קניין וחתם בשטר – אינו כלום. שאינו מקנה בלב שלם שאומר בלבו אתבע ממנו לאחר זמן אא"כ קיבל מעות).
ורק בשעת מלחמה שמופקרים להריגה מקנה בלב שלם (ב"י).

אבל כשאנסוהו למכור ונתנו לו הכסף בשוי החפץ וקיבלם או שאמר רוצה אני – קנה, דכיון שאונסין אותו ואינו מפסיד בדמים גמר ומקני (רשב"ם).
אבל אנסוהו ליתן פחות משויו, החלק שמפסיד הוי מתנה (שמבטלו בגילוי בעלמא).

1. מי שאנסוהו.

סמ"ע: לפי הרשב"ם – טעמו שקנה כיון שהיו יסורים וגם קיבל דמים גמר ומקנה (דבעינן תרתי: יסורים, וקבלת מעות).

וכ"מ מהרא"ש והטור.
אבל בלא אונס כלל כשלא רצה אף שקיבל דמים לא קנה (כיון שלא היו יסורים).

אבל מהרי"ף משמע – כ"ש שלא היה אונס אע"פ שמכר בלא רצון הוי מכר. וכ"מ מהרמב"ם.

נתיבות: באנסוהו אונס הגוף או בממון אפילו לא אמר רוצה אני, המקח קיים כיון שיש אומדנא דמוכח דמחמת שנפטר מהאונס גמר ומקנה.

אבל בחמסן שחטף חפץ ונתן הדמים שלא היה אונס הגוף או ממון, ליכא אומדנא ולכן אין המקח קיים (אף שנתן דמים) אא"כ אמר רוצה אני.
[ולא כהסמ"ע שכתב שבחמסן הוי מחלוקת ראש*רמב"ם, אלא לכו"ע לא קנה אף להרמב"ם].

א. ולקח דמים.

סמ"ע: אפילו לא אמר בפירוש רוצה אני, מ"מ כיון שלקח דמי המקח אגב אונסי וזווי גמר והקנה הכל ולא מסר מודעא.

ובטור – אם לא מנה המעות אלא לקחם וזרקם לכיסו קנה.

אפילו תלה

סמ"ע: נקט אונס גדול וכ"ש אונס קטן ממנו שאינו יכול לבטל המקח לומר אנוס הייתי.

2. אע"פ שלא לקח המעות

סמ"ע: פ אלא יש עדים שהודה בפניהם שקיבל, אלא שעכשיו טוען שמעולם לא קיבל והוצרך להודות בפני העדים מפני האנס – אין שומעין לו דאל"כ הו"ל למסור מודעא.

✓ **אבל הרמב"ם** – אף שהודה בפני עדים שקיבל המקח קיים כל זמן שלא מסר מודעא.
ה"ה : ומפרש הרמב"ם ארצי (מנה לו המעות) ולא ארצי פ בפני העדים ולא בעדים, ואסיקנא אף בלא עדים (אלא שהודה שקיבל).

3. (שם): מודה שמואל הכא דיהיב זווי (דקנה).

ב. ב"י [הרי"ף] – לאו דיהיב זווי ממש, אלא שירדו שנהם ע"ד שישלים (כגון תלויה וזבין) בכה"ג סגי בשטר אף בלא אחריות אע"פ שעדיין לא נתן המעות קנה.

אבל כי לא נחתי אדעתא דזווי (כגון סקריקון) לא קנה עד שיכתוב לו אחריות.

א. הראב"ד [הרי"ף] – לא הוי מכירה אע"פ שכתב שטר אא"כ קיבל מעות ממש.

וכ"ד הרמב"ם – דלעולם בעינן שיקח דמי המכר שאל"כ אע"פ שכתב שטר לא הוי מכר.

4. ב"ב(מח:): טבי תלי לפפי אכינרא (שם עץ) וזבין, וחתם רבב"ח אמודעא וגם על שטר המכירה.

אר"ה – אי לאו מודעא, מה דחתים על שטר מכירה ש"ד. ר"ה לטעמיה דתלויה וזבין זבניה זביני.

רמב"ם: לפיכך אם מסר מודעא קודם שימכור, הרי המכר בטל, ואפילו החזיק, ומחזיר דמים.

א. ב"ב(מ:): אמרי נהרדעא – כל מודעא דלא כתיב בה "אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא" לאו מודעא היא.

מודעא דמאי?
אי דגיטא ומתנה – גילוי מילתא בעלמא סגי.
ואי דזבינא – האמר רבא לא כותבים מודעא אזביני?

לעולם דזביני: מודה רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא, דההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה ל ג שנים, בתר דאכלה שני חזקה אמר "אם תמכור לי מוטב, ואם לא אכבוש שטר המשכנתא ואומר שקניתי ממך", בכה"ג כתיבין מודעא (לפני שימכור).

מתי כותבים מודעא

לפי הרמב"ן – אם ידע שהוא אנוס וגם המכירה היתה באונס אז א"צ למסור מודעא, והמכירה בטלה.

✓ **ולפי הרמב"ם** – חייב למסור מודעא אבל מספיק שנדע שהיה אנוס, וא"צ לידע שהיה אנוס בשעת המכירה (כ"ד הסמ"ע בהרמב"ם שא"צ לידע שהיה אנוס בשעת המכירה).

ולהרמ"א – הודאה על הדמים לא מהני אף בלא מודעא (ואף כאן א"צ להחזיר הדמים).

א. צריכים העדים לידע

סמ"ע: שהוא מוכר באונס, ושהוא אונס – פ בעניין תרתי: שמוכר באונס וגם בשעת המכירה לא גמר להקנותו אלא היה עדיין אונס.

ובפרישה – לא בעינו כולי האי, אלא מספיק שבא עליו אונס למכור ושאותו האונס לא סר (וא"צ לידע שבשעת מכירה שלא גמר ומקנה). ואפשר שכ"ד המחבר ומפרש דבריו אח"כ.

נתיבות: ובמתנה כשלא מסר מודעא (רק אנו ידענו אונסו).

להרמב"ן – צריך שידעו העדים שהיה אונס גם בשעת מתנה.

ולמהרי"ק – בעינן רק שידעו שלא נשתנה כוח האונס בשעת מתנה (וא"צ לידע שנתן באונס).

שהוא מוכר מפני אונס

נתיבות בהסבר דברי הש"ך: ישראל שהיה חייב לעכו"ם מעות (בלא ריבית) ולא היה לו לשלם, ואנסו העכו"ם עד שהוכרח ליתן ריבית כדי להמתין לו. ואח"כ מכר העכו"ם החוב לישראל אחר – אין יכול האחר לגבות הריבית, שהריבית הוי מתנה מאונס, והמתנה בטלה אף בלא מודעא (דברי ריבית).

לידע האונס

ערוה"ש: וצריך לדעת מהו האונס ולא יסמכו על פיו, מפני שישנם כמה אונסים שלא נחשבים כאונס.

וגם הב"ד שבא לפניו המודעא צריך לחקור העדים על סוג האונס.

והחולקים (הרמ"א) – ס"ל כיון שידענו מאונס המכירה מסתמא אנסוהו גם על ההודאה.

3. אבל אם נתן לו שטר

סמ"ע – פ זקף עליו דמי המקח בהלואה ונתן למוכר שט"ח עליו, כיון שלא קיבל ממש אמרינן לא גמר להקנותו.

והש"ך – פ שטר מקח לחוד ללא מעות (שטר מכירה על השדה) לא קנה, **והחולקים** ס"ל שקנה בשטר ללא מלוה, רק שהבטיחו בע"פ לתת דמים. [ערוה"ש – אבל שט"ח לכו"ע דינו כמעות ממש וקנה, לדעה זו].

1. אם מסר מודעא

סמ"ע: מודעא שלון ידיעה, שמסר לעדים איך היה העניין. וי"מ לשון יסורים, שמסר יסוריו לעדים.

ערוה"ש: ואף אם העדים לא כתבו המודעא הוי מודעא, כיון שמעידים שבפניהם מסר המודעא אין הכתיבה מעכבת.

אפילו החזיק כמה שנים

ש"ך: ואם בנה והשביח הלוקח, דינו כגזלן שהשביח.

ערוה"ש: א"צ לעשות מחאה בכל ג' שנים דכיון שמתחילה ירד בה בחמסנות.

רשב"ם: וצריך לכתוב המודעא לפני כתיבת השטר מכירה או הקניין (ערוה"ש: וכן במטלטלים לפני המשיכה).

מחזיר הדמים

נתיבות: אף שרק הודה שקיבל הדמים ולא ראו עדים שקיבל, מחזיר הדמים כין שלא מסר מודעא רק על המכר (ולא על ההודאה שהודה באונס על קבלת הדמים).

ולקמן **ס"י** שפסק שא"צ להחזיר הדמים מיירי שמסר מודעא אף על הדמים.

רה - ב

בד"א במכר אבל במתנה או מחילה אין צריכים להכיר

אונסו.

פרשב"ם – ודאי אונס היה, שאם היה נוח לו למה מסר מודעא ואם לא נוח לו למה נתן – אלא ודאי אונס היה הילכך צריך לפרש אונסו.

ב"י: פ כיון שמסר מודעא אין צריך לידע אונסו שאנן סהדי שאמת אמר שאונס היה.

ופ"ז אם יתברר שלא היה אונס אין במודעא כלום.

ב"ב(מ): אמרי נהרדעי – כל מודעא דלא כתוב בהו "אנן ידעינן באונסי דפלינא" לאו מודעא הוא.

מודעא דמאי ?

אילמא דגט ומתנה גילוי מילתא בעלמא.

אלא דמכר

גילוי מילתא

מכר אמרינן כיון שקיבל מעות גמר ומקנה (וכשיטת הרא"ש).

נתיבות: ה"ה באונס בלא מודעא מבטל המתנה, ודווקא כשאנסוהו בפירוש ליתן המתנה, (אבל אנסוהו לדבר אחר וכדי להפטר מהאונס נתן מתנה קנה).

ואם אנסוהו ונטל שט"ח להפטר מהאונס – בטל השט"ח דלא שייך גמר ומקנה אלא במעות ממש, ואפילו לא מסר מודעא.

כ"כ רשב"ם, נמ"י [רמב"ן].

אבל הרא"ש – גילוי מילתא פ הרי הוא מגלה דעתו במסירת המודעא שאין רצונו ליתן.

ופ"ז – אף בלא אונס בטלה המתנה.

כ"כ הרמב"ם, רי"ו, בהע"ט, רן + [רשב"א, ר יונה], הגמ"י (ר יונה).
כ"כ המחבר בסעיף ו.

אבל במתנה.

סמ"ערוה"ש:(הטור): אפילו אינו אנוס כיון שאמר שאינו נותן או מוחל מרצנו – מתנתו בטלה. שדווקא גבי

רה - ג

1. פשרה דינה כמכר, ומחילה דינה כמתנה. א. (ריב"ע"ה: מתנה

שכתוב בה אחריות נכסים דינה כמכר).

מודעא שאנוס הוא על השבועה, אף דלא ידעינן באונסו – מועיל המודעא.

א. אחריות נכסים

סמ"ע"ה: טעמו – שאין דרך העולם לתת אחריות במתנה, וזה שנותן בודאי מכירה היתה (כ"כ הריב"ש).

והע"ש – כיון שכתב אחריות ודאי לא בחינם נתן אם לא שגם הוא נהנה ממנו הרבה, והו"ל כמכר.

וזה אינו – שאף שלא כתב אחריות נימא הכי.

דינו כמכר.

סמ"ע"ה: וקשה (רמב"ב) – הנותן מתנה באונס אפילו קיבל עליו אחריות נכסים **אינה מתנה** (וכ"ש שלא מכר),

וכאן משמע שקנה לפחות כמכר?

וי"ל – דהתם היה אנוס אף על האחריות, משאכ"כ שלא ידוע שהיה אונס על האחריות.

ועי"ל – שכאן יש ויכוח שמקבל טוען שהיה מכר והנותן טוען שהיה מתנה, לפיכך המתנה מוכיחה עליו שהיה מכר. משאכ"כ שם שלכו"ע הוי מתנה לכן בטלה.

נתיבות: סיכום – אונס בלא מודעא (במתנה)

לפי הסמ"ע כאן – אונס לבד לא מבטל, דמיירי שלא היה האונס גם על האחריות.

משאכ"כ בסימן רמ"ב – שהיה האונס גם באחריות, אונס לבד מבטל.

1. **רמב"ם:** פשרה דינה כמכר ומחילה דינה כמתנה.

ב"י: טעמו –

במחילה כמתנה – מה לי נותן לו עכשיו או מוחל לו מה שהוא חייב.

ופשרה כמכר – לפי שהתובע ירא להפסיד כל תביעתו בדין לכך הוא מתפייס ליטול חלק, וכן הנתבע ירא שיתחייב לשלם הכל לכך הוא מתפייס לשלם חלק ודינו כמכר ממש, שהוא מוכר לחברו כל זכות שיש לו בתביעה בסך שיתפשו.

1. פשרה דינה כמכר.

נתיבות: אם הפשרה מחמת דין המסופק דינה כמכר גמור דבעינן תרתי לבטלו: אונס + מודעא. **אבל** כשהדין ברור עם אחד מהם ואנסו השני לפשרה דמי למתנה דבטל באונס לבד. אבל מודעא לבד לא מהני (דכיון שקיבל חלק מהדמים, והוי כדינו של הריב"ש כמ"ש הרמ"א ס"ד כאן).

ואם היתה פשרה משום הכחשה בנהם ואח"כ נתברר בעדים שהדין עם אחד מהם – נתבטלה הפשרה אף בלא אונס.

והא דאונס לחוד לא מבטל בפשרה ה"ד באונס לעשות פשרה (ועל סכום הפשרה הסכימו) אבל אם אנסו אף על סכום הפשרה – אונס לבד מבטל.

ערוה"ש בהסבר הש"ד: גם לענין שבועה מועיל מסירת מודעא, שאם נשבע לתת מתנה וקודם בשבועה מסר

א"כ ידוע שכתובת האחריות היתה בלי אונס שאז אף מודעא לא תעזור כיון שרואים שנתרצה, ובזה גרע ממכר.

והט"ז: אונס לבד מבטל המתנה, אף שבמכר אינו כן שאני הכא דאמרינן שגם האחריות היתה באונס ולא היה מכר כלל.

רה - ד

1. יש מי שאומר דהא דאמרינן דכשלא מסר מודעא ממכרו ממכר, אם הוא בקרקעות אפילו לא נתן לו כל שוויו, לפי שאין אונאה לקרקע.

א. אבל במטלטלים, כיון שיש בו כדי אונאה או כדי בטול מקח, אין כאן תורת מקח.

2. והני מילי כשאינו כופהו אלא על המכירה, אבל בסכום המעות אינו כופהו. אבל אם כופהו ליתן לו פחות משוויו, אף בקרקע אין כאן תורת מקח, והוי כמו שאנסוהו ליתן, שאינה מתנה.

3. (מיהו לענין זה הוי כמכר דאם מסר מודעא בעינן שידעו העדים באונסו כמו במכר).

מודעה, אבל מודעה לבד לא מהני (כמו שמהני במתנה).

[כלומר:

דינו כמתנה שא"צ הודעה וכל שידענו מאונסו מהני.

ודינו כמכר – שמודעא לבד לא מהני.]

2. אם כופהו ליתן פחות... אין תורת מקח

סמ"ע: פ כשידוע שהיה באונס א"צ מודעא (כמו במתנה) והמכר בטל כאילו לא קיבל ממנו מעות כלל.

אבל כשאין ידוע מהאונס צריך מודעא.

ובא"ז מחלק הרמ"א – שדינו כמכר ולא מספיק במודעא לבד, שמה בגלל שקיבל מקצת המעות גמר ומקנה.

1. הרב יונה: דוקא בקרקעות אפילו לא נתן כל שויו ממכרו ממכר לפי שאין אונאה לקרקעות.

א. אבל מטלטלים כיון שיש בו אונאה או ביטול מקח – אין כאן תורת מקח כלל.

2. הטור: ונראה לפרש דבריו כשאינו כופהו אלא על המכירה ולא על סכום המקח, אבל כופהו על סכום המקח ליתן לו פחות אף בקרקע אין כאן תורת מקח והוי כאנסוהו ליתן מתנה.

אבל דעת מהרי"ק – הנאנס לעשות דבר ובא לו הנאה מזה הוי כתלויה וזבין, גם כשהנאה מועטת בערך מה שנאנס לעשות. [אבל לפי הטור – הוי כמתנה שבטלה].

3. ת הריב"ש: אף שקיבל הנאה מועטת הוי כמתנה (כהטור), מ"מ לעניין זה דינו כמכר שצריך שידעו העדים באונסו אף שא"צ

רה - ה

1. יש מי שאומר שאפילו אמר: כתבו לי שמסרתי מודעא בפניכם וכשיודע על פי עדים האונס שאנסוני יצטרף עדותכם לבטל המקח, אין שומעין לו.

א. (מיהו אם כבר נכתבה המודעא, והביא אח"כ ראיה דאנוס היה, המכירה בטלה).

א. ב"י: מיהו היכא שמסר מודעא ולא ידענו באונסו וכתביה, ואח"כ הביא עדים שאנוס היה אפילו לרב יונה הוי מודעא, ורק לכתחילה חשש מפני ב"ד טועין.

1. יצטרף עדותכם.

סמ"ע: כיון שבעדי אונס לבד בלא מודעא לא מהני לבטל המקח (דילמא אגב אונסי גמר ומקני) לכך רוצה שיצטרף העדות למודעא שמוסר עכשיו.

1. הרב יונה: אפילו אמר כתבו לי ... אין שומעין לו.
כ"כ נמ"י – טעמו דחיישין לב"ד טועים, שיאמרו חזקה לא חתמו אא"כ ידעו מאונסו.
אבל הרשב"א – מדאמרינן נהרדעי כל מודעא, לאו מודעא היא ולא אומרינן לא כותבים מודעא אלא כשידוע האונס – ש"מ שאפילו לא ידעין מאונסו כתבין סתם "פלוני מסר מודעא" לפי שפעמים עדים אחרים יודעים באונס, ואם לא ימסור עכשיו המודעא לא יבטל המכר. ולכן לא יבטל עד שיביא ראיה שהיה אנוס.
כ"כ נמ"י [הר"ן], ה"ה(רשב"א).

רה - ו

**במה דברים אמורים שצריך שידעו שהוא אנוס, במוכר או בעושה פשרה;
אבל במתנה או במחילה, אם מסר מודעא קודם, אף על פי שאינו אנוס, הרי המתנה בטלה, שאין הולכים במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן, שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנה;
והמחילה, מתנה היא.**

ופ"ז אם יתברר שלא היה אנוס אין במודעא כלום.
כ"כ רשב"ם, נמ"י(נרמב"ן).
אבל הרא"ש – גילוי מילתא פ הרי הוא מגלה דעתו במסירת המודעא שאין רצונו ליתן.
ופ"ז – אף בלא אונס בטלה המתנה.
כ"כ הרמב"ם, רי"ו, בהע"ט, ון + נרשב"א, ו יונה, הגמ"י (ר יונה).
כ"כ המחבר בסעיף ו.

לא מסר מודעא אך ידענו מאונסו.

ב"ב(מ:): **אמרי נהרדעי** – כל מודעא דלא כתוב בהו "אנן ידעין באונסי דפלניא" לאו מודעא הוא.
מודעא דמאי?
אילמא דגט ומתנה גילוי מילתא בעלמא.
אלא דמכר

גילוי מילתא

פרשב"ם – ודאי אנוס היה, שאם היה נוח לו למה מסר מודעא ואם לא נוח לו למה נתן – אלא ודאי אנוס היה הילכך צריך לפרש אונסו.
ב"י פ כיון שמסר מודעא אין צריך לידע אונסו שאנן סהדי שאמת אמר שאנוס היה.

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

ולא עולה ע"ד שיוכל לתובעו, הילכך אגב אונסו גמר ומקני. ואפשר שהם בכלל דברי הרשב"א.

אבל מתנה ומחילה

ערוה"ש(נתיבות): ישראל שהיה חייב לעכו"ם מעות ללא ריבית ולא היה לו לשלם, אנסו העכו"ם עד שהוכרח לתת לו ריבית כדי שימתין לו. אח"כ מכר הגוי החוב לישראל. אין הישראל יכול לגבות הריבית לפי שהריבית הוי מתנה באונס והיא בטלה אף ללא מודעא. אא"כ נתן שטר המתנה ברצון או בשעת ההלואה שחייב עצמו.

תו"ס: המתנה בטלה, שדוקא במכירה אמרינן תלויה וזבין זבניה זבני (בגלל המעות) משא"כ במתנה. כ"כ הרא"ש, רי"ו, מהרי"ק(ר אפרים), הר"ן, טור, רשב"ם.

וקשה: למה בסקריקון, כיון דקטלינן גמר ומקנה אף בלא מתן מעות?

רשב"א – שאני התם הואיל והפקיר אותם המלכות להריגה ואינם מקווים לשוב לנחלתם עוד.

והב"י – התם שאני שהאנס לא ביקש קרקע אלא רצה להורגו, וזה נתן קרקעו כדי שיניחנו, אף בלא דמים גמר ומקני (שקיבל בתמורה את חיו). משא"כ כשהאנס דורש ממנו קרקע לא גמר ומקני.

ועי"ל – דווקא במקום שאפשר לנותן לאחר זמן לתובעו, שעשויים בעלי זדוע ליפול אזי לא גמר ומקני אף בלא מעות. אבל התם (סקריקון) שגזרת המלך כל ימי אותו הדור

רה - ז

1. אחד האונס את חברו: בשהכחו או תלאו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות,

א. הגה: בין אונס הגוף בין אונס ממון.

ב. מיהו יש חולקין וסבירא להו דאם הפחידו לאו כלום הוא, דעביד אנס דגזים ולא עביד.

ג. בין בידי עובד כוכבים בין בידי ישראל, הרי זה אונס.

2. ומעשה באחד ששכר פרדס מחבירו לעשר שנים, ולא היה שטר חוב ביד המשכיר, ואחר שאכל השוכר ג' שנים אמר לו: אם לא תמכרנו לי אכבוש שטר שכירות ואטען שהוא לקוח בידי, ואמרו חכמים שהוא אונס. וכן כל כיוצא בזה.

א. לפיכך אם תבעו המשכיר בבית דין, וכפר בו וטען שהפרדס שלו, ואחר כך מסר המשכיר מודעא, ואחר כך מכר לשוכר שכפר בו, הרי הממכר בטל, שהרי יש לו עדים שהוא אונס, והם העדים שכפר בב"ד, והם הם עדי המודעה, וכן כל כיוצא בזה.

ב"י: אונס הגוף נלמד (שם) טבי תלה לפפי על עץ כינרא וזבין... .

או שהפחידוהו... בין ביד עכו"ם.

ב"י: פ ל"מ אם הפחד וההפסד ע"י עכו"ם דגמר ומקנה, אלא אפילו ע"י ישראל שי"ל

1. רמב"ם: אחד האונס את חברו...

ג. בין בידי עכו"ם בין בידי ישראל – ה"ז אונס.

א. הטור: בין באונס הגוף או אונס ממון.

ולא נראה לי החילוק – ואף האונס חמסן מיקרי (אע"פ שתלויה וזבין...).

מ"מ לעיקר דינא הדברים נכונים, דכיון שהמוכר מסר מודעא לא קנה הלוקח ולכן יכול לחזור בו. וגם במאנה שאין יכול לחזור בו ה"מ כל זמן שלא חזר בו המתאנה, אבל חזר בו המתאנה גם המאנה יכול לחזור בו. וג"כ כיון שהמוכר מסר מודעא הרי חזר בו, גם הלוקח יכול לחזור בו.

ב. אם הפחידהו... דעביד אניש דגזים.

נתיבות: והוא תמוה -

דמבואר בהרא"ש ומהרי"ק ומהר"ש – שאם הפחידהו ומסר מודעא לכו"ע הוי אונס. ואם הפחידהו להביאו לערכאות לכו"ע לא הוי אונס דלא בריא הזיקא, אא"כ הדבר תחת ידהאנס אז כותבים מודעא.

1. ומעשה בפרדיסא

סמ"ע: זוהי דיגמא של אונס ממון דחשיב אונס.

ולא היה שט"ח ביד משכיר

סמ"ע: פ שטר מהשוכר שאין השדה בידו אלא בתורת שכירות ולאחר הזמן תחזור השדה לבעליה.

אחר שאכל ג שנים

סמ"ע: שאז יכול הלוקח לטעון קניתי ממך ואיבדתי שטר המכירה.

א. לפיכך אם תבעו המשכיר

סמ"ע: כאן מסביר המחבר (רמב"ם) האיק ידעו העדים מהאונס (שאם שמעו ישירות מהלוקח שיכבוש השטר אינו אונס כלל שהרי יכול המשכיר לתבועו בב"ד). שמתחילה תבעו וכפר (שא"ל לקוחה ביד ג שנים) ואח"כ מסר המשכיר מודעא והלך ומכר לו השדה בשטר וקיבל דמיו, ושוב תבעו לב"ד והלה הראה שטר המכירה ואז הוברר דבר האונס שאיים עליו שאם לא ימכור יכבוש שטרו.

לאפוקי הע"ש – שהטמין לו עדים אחר הגדר (כהנמ"י).

וזה אינו – דשוב אינו אונס שיכול לתבועו בב"ד ולא ימכור.

והנתיבות לשיטת הע"ש – אף שהטמין עדים מהני כתיבת מודעא אף שיכול להביא העדים לב"ד, כיון שיכול לומר שאין ב"ד מזומנים.

מ"מ – צ"ע בדין זה.

שלא אנוס כ"כ דשמא יחזיר לו, קמ"ל דגמר ומקנה.

כ"כ הרא"ש, העיטור (ר"ח).

ב. אבל המהרי"ק: הטוען שנתן לחברו מפני שגזמו להביאו בערכאות של עכו"ם – אין בטענות ממש ולא מיקרי אונס.

ואע"פ שהר"ח כתב – כיון שהפחידו בדבר שבידו לעשותו אע"פ שלא עשה כותבים מודעא.

מ"מ הר"ם וראב"ה – חולקים.

2. ב"ב(מ): ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה תלת שנים, בתר דאכלה ג שני חזקה א"ל אי מזבנת לי מוטב, ואם לאו כבשינא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי – כה"ג כתבין מודעא.

א. האיק ידעו העדים באונס ?

ר"ח – בעל הפרדס תבע הלוקח בפני העדים לקבל פרדסו חזרה והלה טוען לקוחה בידי ג שנים. אח"כ בא בסתר ללוקח וא"ל אני כותב לך שטר מכירה ואקבל המעות, ומסר מודעא קודם. ואח"כ בא לב"ד ותובעו, והוציא הלה שטר המכירה (ולא טען חזקת ג שנים), והוציא המוכר שטר מודעא וביטל המכירה. כ"כ הרמב"ם.

ה"ה: שאם ידעו העדים מה שא"ל המחזיק שאם לא ימכור יכבוש שטר המשכונא – לא הוי אונס שיכל לתבועו בב"ד, ולא היה צריך למכור לו.

אבל הנמ"י – הטמין לו עדים ושמעו שלא נתרצה למכור אלא באונס, שאם לא ימכור לו יכבוש שטר המשכונא. כ"כ הראב"ד, רשב"א, ר"ן.

1. האונס את חברו.

קצה"ח: **תשובת חו"י** – שמעון רוצה לחזור בו מהפשרה שעשה עם ראובן בטענה שראובן מסר מודעא על הפשרה (שהיתה האונס) – **הדין עם שמעון**, שהרי ראובן לא גמר ומקני לכן שמעון, יכול לחזור בו מדין מקח טעות, שאם ידע שמעון שראובן יכל לחזור בו לאחר זמן בגלל המודעא לא היה נותן הדמים.

ול"ד ל רכ"ז-ד שאין המאנה יכול לחזור בו שלא יהא חוטא נשכר, משאכ"כ שאין ביטול המקח בגלל החטא של האונס (דקי"ל תלויה וזבין...), ורק מצד מסירת המודעא.

במה דברים אמורים, באונס, שהרי הוא חמסן מפני שכופה את המוכר למכור שלא ברצונו. אבל הגזל והוחזק בגזלן, ואח"כ לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסור מודעא, כמו שיתבאר (בהלכות גזילה שנ"ט ואילך, או בחזקת קרקעות קמט - קנא).

וי"ל (כמ"ש בדרישה) - ג חילוקים בגזלן :
 א. לא הוחזק גזלן כלל לכו"ע (אף להרמב"ם) דינו כאונס (דתלויה וזבין זבניה זבני).
 ב. הוחזק בגזלן פ"א, ויצא מתחת ידו ועתה בא לקנות ומגזם שאם לא ימכרנה לו יגזול ממנו, מחלוקת :
לפי הרמב"ם - המכירה בטלה אף בלא מודעא
ולפי הרא"ש - צריך מודעא לבטל המכירה.
 וכמ"ש מחלוקת זו (בקנ"א-ג).
 ג. וכאן איירי שהוחזק עליה כגזלן גם עתה שכבר חזר וגזלה לכו"ע (אף להרא"ש) בטל המקח אף בלא מודעא.
 [פ כאן מיירי שהשדה עתה תחת יד הגזלן, ולכן לכו"ע א"צ צריך מודעא לבטל המכירה].
נתיבות: כאן היתה השדה תחת יד הגזלן קודם המכירה ואח"כ מכר לו (א"צ מודעא), דלא שייך לומר אגב אונסיה גמר ומקנה.

אבל אם ג"כ אנסו באונס אחר שימכור לו ומכר, מכירתו מכירה, דאגב אונסיה גמר ומקני.
 כ"כ הרמב"ן.

אין צריך למסור מודעא.

ערוה"ש: **והרמב"ן** - חולק על עיקר הדין, דס"ל שאפילו לא יצאה מתחת ידו של בגזלן רק שאנסו אונס אחר ונתרצה לו במכירת שדה זו - מכירתו מכירה, כמו כל אונס אחר.
אבל לדעה ראשונה - אין לחלק בין אונס על שדה עצמה או אונס אחר, כיון שאונס מהגזלן עצמו אין דינו כמכר.

ב"ב(מז): **א"ר"נ אר"ה** - כולן שהביאו ראיה ראיתן ראיה ומעמדין שדה בידן, גזלן אף שהביא ראיה אין ראיתו ראיה ואין מעמדין שדה בידו.
רב ביבי מסיים בה - קרקע אין לו אבל מעות יד לו.
ופליגא אר"ה דתלויה וזבין זבניה זבני.

ל ה ל כ ה.

✓רמב"ם - הגזל והוחזק גזלן,,, אין המוכר צריך למסור מודעא.
 כ"כ רי"ן.
ה"ה(רי"ף) - כשראו מתן מתן הקניין תופס (תלויה וזבין), אא"כ מסר מודעא.
 כ"ד הר"א"ש, ראב"ד.
ב"י: ותימה - איך פסק כרב ביבי שהרי ק"ל תלויה וזבין זבניה זבני, והרי סתר את עצמו?
וי"ל - שר"ה מודה לרב ביבי בגזלן דלא הוי זבני.
ועי"ל - שאף שר"ה חולק אף בגזלן, מ"מ רב ביבי מודה דזבניה זבני חוץ מגזלן (המחלוקת רק בגזלן), ופסק כרב ביבי בגזלן.

אבל גזלן שהוחזק

סמ"ע: **וקשה (קנא-ג)** - גזלן שהוחזק גזלן על שדה זו, אע"פ שמביא ראיה השטר שקנה השדה, אף שראו שמסר המעות - אינו נאמן.
 הגה - וי"א שאם ראו מסירת המעות צריך מודעא לבטל המכר (הרא"ש).
וכאן לא הגיה הרמ"א ?

רה - ט

1. עדי המודעא יש להם לחתום (פירוש יכולים) הם עצמם באותו הממכר שנמסר להם המודעא עליו, ואין בכך כלום; א. ואפילו אמר להם בפני האנס: ברצוני מכרתי בלא אונס, הוי המודעה קיימת, כשם שאונסו שמכר בלא רצון כך אונסו עד שאמר: ברצוני אני מוכר.

מה אהבתי תורתך **כל** היום היא שיחתי

2. (ע"ל סי' מ"י אי נאמנים לומר : מודעא היה דברינו).

3. הגה: ארזכ' - שטר מודעה שאין בו זמן ואין העדים כאן ולא ידעינן אי נעשית קודם המכר או אח"כ, המודעא כשרה ומבטלת המקח, מאחר דידעינן באונסיה מסתמא מסר מודעא קודם לכן .

2. שו"ע(מו-לו): עדים שאמרו כתב ידנו הוא , אלא שאנוסים היינו או שהיה שטר אמנה,,, אינם נאמנים. ואינם נאמנים בשום דבר שיאמרו לבטל השטר חוץ מלומר בפנינו מסר מודעא.

1. יש להם לחתום.

סמ"ע: רבונא קמ"ל - שאע"פ שאין העדים נאמנים בדיבורים לומר מודעא היה דברנו (כמ"ש סימן מו-לו) דלא יכול דיבור לבטל חתימתם. **מ"מ** כשהם חתומים בשטר המודעא בא שטר המודעא שנכתב קודם ומבטל שטר המכירה.

וכ"ש כשעדים אחרים מעידים על המודעא דמהני.

3. ידעינן באונסיה

סמ"ע: שהרי בשטר המודעא כותבים שידענו מאונסו. **נתיבות** - ואף שידענו אונסו שלא דרך המודעא אלא על ידי עדים אחרים, מבטל הקניין בצירוף המודעא שגם כאן לא היו חותמים על המודעא אחר המכר

מסתמא מסר מודעא קודם

סמ"ע: **טעמו** - דמוקימין עדים על חזקתם שלא היו חותמים אם ידעו שהיתה כבר המודעא.

קצה"ת: **והב"ח כתב טעמו** - כיון דספק הוא מעמידים קרקע בחזקת בעלים (המוכר) והמכירה בטלה. **ולפ"ז** - בפשרה שדינו כמכר, אם הוציא התובע מודעא (ורוצה לבטל על מה שויתר) אוקי ממונא בחזקת הנתבע (שהרי הוא ביד הנתבע).

1. ב"ב(מח:): טבי תלא לפפי אכינרא (עץ) וזבין. **רב"ח** חתים אמודעא ואאשקלתא (שטר מכר). **אר"ה:** אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא ש"ד (דתלויה וזבין זבניה זבני). **והאמר ר"נ** עדים שאמרו אמנה היו דברינו, מודעא היו דברינו אינם נאמנים ? **ה"מ** בע"פ דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא, אבל שטרא (שטר מודעא) אתי ומרע לשטרא (של מכר).

ב"י: וכ"ש כשעדים החתומים על המודעא הם עדים אחרים מעדי המכר, שלא יבאו אלו ויעקרו דברי אלו. **וכ"ד הרמב"ם** - שעדי מודעא יש להם (רשאים) לחתום הם עצמם באותו הממכר שנסמרה להן מודעא ואין בכל כלום. כ"כ הסמ"ג.

אבל רבנו אפרים - מודעא מבטלת המכר דווקא כשעדי המודעא הם עדי המכירה (דרישה) - שאז הוי כאילו המוכר צווח שאין רצונו למכור כיון שהעדים יודעים כוונתו שאוה אנוס, אלא שאינו רשאי לדבר מפני האנס) אבל כשהם עדים אחרים הרי עדי המכר מעידים שהיתה מכירה גמורה, ואפשר שאגב אונסו גמר ומקני.

א. ב"ב(מז:): **גבי מכירה באונס** - בד"א שאמרו העדים בפנינו מנה לו (המעות), אבל אמרו העדים בפנינו הודה - לא. וכדאמר רב כהנא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה לדידיה ולחמרה לשחזור (לשלטון). **ומזה למד הרמב"ם:** שאפילו אמר להם בפני אנס ברצוני מכרתי,,,.

רה - י

וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר מודעא על כך, אינו חייב להחזיר כלום, שהאנס אנסו עד שיודה והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה הדמים בפניהם, חייב להחזיר.

מה אהבתי תורתך **כל** היום היא שיחתי

א"ד - כיון שלא קיבל המעות לא זוכר שהודה.

אם הודה בפניהם

סמ"ע: כיון שמסר מודעא מודה המחבר (רמב"ם) שאין הולכים אחר הודאתו, משא"כ בס"א שאירי שלא מסר מודעא שם אף שרק הודה שקיבל הדמים הוי מכר.

ערוה"ש: ראובן היה חייב לשמעון מעות ולא יכל שמעון לגבותם. מסר שמעון מודעא בפני עדים שראובן רוצה להבריה נכסיו ולכן מוכר לו קרקע כדי שיוכל למשכנו - הוי מודעא (כתובות קי.).

ש"ד, נתיבות - ויש להסתפק אם המכר בטל.
ול"נ מהירושלמי - שהמכר בטל.

ב"ב(מז:): גזלן שהביא ראיה שחזר וקנה השדה - אין ראייתו ראיה. קרקע - אין לו, מעות - יש לו.
בד"א שאמרו עדים בפנינו מנה, אבל אמרו בפנינו הודה - לא.
וכרב כהנא דאמר - אי לאו דאודי ליה ממטי ליה לדידיה ולחמריה לשחוור.
ב"י: וכן הדין מי שאנסהו למכור ומסר מודעא, כדין הגזלן שחזר וקנה, בתרוויהו אם לא ראו העדים שמנה המעות אע"פ שהודה המוכר שקיבל, אם אח"כ טוען לא קבלתי - נאמן.

✓ **כ"פ הרמב"ם:** וכן אם הודה בפניהם ...
ב"י: מיהו אם המוכר טוען שלא הודה מעולם (כנגד העדים) יש להסתפק:
אם דינו - כאומר לא לויתי הוי כלא פרעתי (וצריך להחזיר המעות).

רה - יא

1. העידו עליו עדי המכר שביטל המודעא - הרי המודעא

בטלה.

2. ואם אמר לעדי המודעא: הוו יודעים שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעא שהכל בטל ואיני אומר כך אלא מפני האונס שאתם יודעים ואין ברצוני להקנות לזה האנס לעולם - הרי המכר בטל ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעא.

א. **הגה:** מיהו אם חזר ובטל כל הבטולין שעשה בתחלה, י"א דמהני. וכן נוהגין לכתבו בשטרות לבטל כל מודעי דנפיק מגו מודעי עד עולם.

3. **ת הרא"ע:** ודוקא במכר, אבל במתנה; כל זמן דידעינן באונסיה אע"ג דבטל מודעא לא הוי מתנה. אבל אי לא ידעינן אונסיה מהני ביטול מודעא אף במתנה.
א. וכן אם הודה באיזה דבר שאינו חייב, הוי כמתנה לכל דבר.

ב"י: דס"ל אף שביטל המודעא מתוך אונס הוי ביטול (דאמרינן אגב אונסו וזוזי גמר ומבטל המודעא כמו לגבי מכר).

2. **רמב"ם:** ואם אמר לעדי המודעא הוי יודעים שכל קניין שאני לוקח, ...
כ"כ ד"מ(נמ"י)

א. **אבל הרא"ש** - אף שכפוהו לבטל המודעא מהני הביטול, אע"פ שבשעת מסירת המודעא אמר כל מה שאבטל לא יהיה ביטול - אינו

1. **ערכין(כא:):** דכי בטיל מודעא איבטלא ליה.

איבטלא ליה.

ר **האי** - אין הביטול מועיל אא"כ ידעו העדים שנסתלק האונס. כ"כ העיטור.
והרמב"ם - העידו עליו עידי המכר שבטל המודעא - הרי המודעא בטלה.

סמ"ע: באונס אמרינן אגב אונסיה וזוזי גמר ומקני, אבל כשמסר מודעא מגלה דעתו שלא גמר ומקני, וכשחזר וביטל המודעא הרי כאילו לא מסר והמקח קיים.

ב ט ל ה

סמ"ע: זהו לפי הבנת הב"י בדעת הרי"ף והרמב"ם דמהני ביטול לסתם מודעא (אף מתוך אונס).

ובדירשה כתבתי – שדעת הרי"ף, רמב"ם, ר האי, והרמ"ה דלא מהני ביטול אפילו לסתם מודעא, כשידוע שמכח אונס מבטלה. כ"ד הטור.

2

א. לבטל כל מודעי דנפיק מגו מודעא.

סמ"ע: ודווקא באי לישנא, אבל לא מהני אם כתב שמבטל כל מודעות עד עולם (בלי דנפיק מגו מודעא), שאין בכלל זה ביטול מסירת מודעא שמסר על ביטול מודעא.

מיהו לכו"ע (אף לדעה ראשונה) – מהני אם כתב **שפוסל** כל העדים שיעידו שמסר מודעא לפניהם.

3א. הודה באיזה דבר שאינו חייב.

סמ"ע: אף שאמר בפני עדים הוי עלי עדים שאני חייב לפלוני כו"כ, כשידוע שאינו חייב אלא שבא לחייב עצמו – דינו כמתנה (שבטלה כל שידוע שהיה אנוס, אף בלא מודעא).

מועיל, דמ"מ לבסוף שכפוהו לבטל מה שאמר קודם (מה שאבטל לא יהיה ביטול) – הכל בטל, דאגב אונסיה גמר ומבטל. כ"כ התו"ס.

ת הרשב"א: ישנה עצה אחרת שלכו"ע מהני, שיאמר שפוסל כל העדים שיאמרו שמסרתי מודעא, שהרי עשה אותם לגביו כעדים פסולים, שנאמן אדם על עצמו. ובתנאי שלא מסר מודעא קודם שלא יוכל לפסול העדים. **מ"מ הר"ן** – גם בזה לא מהני, שמא באונס פסל העדים.

3. ת הרא"ש: ודוקא במכר, אבל במתנה; כל זמן ידיעין באונסיה אע"ג דבטל מודעא לא הוי מתנה. אבל אי לא ידיעין אונסיה מהני ביטול מודעא אף במתנה.

והמרדכי – במתנה כשמסר מודעא ולא ידענו באונסו דמהני לבטל המכר, אף אם מסר ביטול על המודעא לא מהני אף שלא ידענו באונסו (לאפוקי הרא"ש שאם לא ידענו מאונסו מהני ביטול).

3א. ת הרשב"א: כתב הודאה שחייב לו במה שאינו חייב – ה"ז מתנה. ואגב אונסיה לבד (ללא קבלת מעות) אינו גומר ומקנה.

1. הרי המודעא בטלה

רה - יב

1. מהצ"ט: באיזה אונס אמרו שהוא מבטל המקח (כשמסר מודעא), באונס דאתי ליה מאחריני; אבל באונס דאתי ליה מנפשיה, כגון מי שמוכר מפני שהוא דחוק למעות, לא (דאל"כ כל אדם ימכור כשיצטרך למעות וימסור מודעא, וכשיהיו לו המעות יבטל המכר). **א.** ואפילו באונס דאתי ליה מאחריני, דוקא שאנסוהו למכור, אבל לא אנסוהו למכור, אלא ליתן מעות, ומחמת שלא היו לו המעות הוצרך למכור – לא הוי אונסא, וזביניה זביני.

2. (וכל זה מיירי באנסוהו למכור, דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקני; אבל אנסוהו לקנות, אינו קנין).

1א. אנסוהו ליתן מעות, הוצרך למכור.

ש"ך: ודווקא שמכר לאחרים (לא הוי אונס) אבל מכר לגולן עצמו לא מהני, והמקח בטל כשמסר מודעא.

2. בהע"ט: דווקא אנסוהו למכור גמר ומקני ליה, דמודה שמואל היכא דיהיב זוזי (דגמר ומקני), אבל אנסוהו לקנות ל"א אגב אונסיה גמר ומקני (שהרי לא מקבל כסף אלא נותן).

אנסוהו לקנות – לא קנה.

ערוה"ש: ויש חולקים באה"ע (מ"ב), ואדברא יותר קונה אדם ברצון כשמוכר.

לא קנה.

נתיבות: לא קנה והנאנס (לוקח) יכול לחזור בו, אבל האונס (המוכר) אין יכול לחזור בו.

2. אנסוהו לקנות

נתיבות: ואם אנסוהו לקנות תמורת מטלטלין :
כל שהוא בתורת דמים (שנתחייב לו תמורתם מטלטלים) קנה, דהוי כדמים.
אבל אם א"ל מכור לי באלו דהוי חליפין, כיון שהנאנס לא קונה באונס (דהוי אנסוהו לקנות), כן לא קנה האונס מה שקנה (כמבואר רג-ג).
וכן אם אנסוהו למכור ונתן לו משכון על הדמים – קנה.

סימו רו: אמכור לך במאה ומכר לאחר ביותר, או אמכרנה לך כמו שישמו אותה ב"ד (ע"ז: עב).

רו - א

- 1. האומר לחבירו: כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במנה, וקנה מידו על כך, זמן מכרה לאחר במאה, א. קנה הראשון. ב. (לא הזכיר סכום, רק א"ל: כשאמכרנה אמכור לך, לא קנה הראשון.**
- 2. (וכן אם) מכרה ביותר על מנה, קנה האחרון, שלא א"ל אלא כשאמכור, שיהיה מוכר מדעתו כבתחלה, וזה לא היה רוצה למכור, ולא מכר אלא מפני התוספות שהוסיף זה, ונמצא כמי שנאנס ומכר.**
- 3. הגה: וכל זה מיירי שאמר בלשון כשאמכור אמכור לך וכו', אבל אמר: לא תמכור אלא לי, א. או שהתנה בפירוש שאף אם יתנו לו יותר ממה שקצב ימכור לו, תנאו קיים.**

2. ע"ז(עב): ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזבנא להא גברא ארעא לך מזבנינה במאה זוזי, אזל זבנה לאיניש אחרינן ב 120 - ואסיקנא: קנה אחרון, דהא זוזי אנסוהו.

זוזי אנסוהו

ה"ה: פ הרמב"ם, כמי שנאנס ומכר שלא קנה ראשון באונס שלא עלה על דעתו, אא"כ קיבל עליו כל אונס שיוולד.
כ"ד הרמב"ן - וא"כ אם אמר איני מוכרה לעולם אפילו בכמה לך אני מוכר במאה - קנה ראשון, שהרי קיבל עליו כל אונסא.
כ"כ הרשב"א(רמב"ן), רי"ו.

3. ד"מ(מהרי"ק): דוקא כשאמר כשאמכור אמכור לך (אז כשמכר ביותר הוי אונס וקנה שני), שהרי לא אמר אלא כשאמכור שאין רצונו למכור אא"כ נותנים לו יותר.
אבל אמר "לא תמכור אלא לי בכו"כ" פשוט שלא יכול לחזור אפילו נותנים לו יותר.
א. ד"מ(הגמ"ר): ואם התנה בפירוש "לא תמכור אלא לי בדמים הללו אפילו תוכל למכורם ביותר" מהני תנאי.
כ"כ ה"ה(רמבן, רשב"א).

ומכרה לשני ב 120

ראב"ד - (ס"ל שהתנאי שימכור לו במנה, אפילו בסכום אחר ימכור רק לו), אם השני

1. ע"ז(עב): ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזבנא להא גברא ארעא לך מזבנינה, אזל זבנה לאיניש אחרינן - א"ר יוסף - קנה קמא.

ב. א"ל אב"י - והא לא פסק (ובלי פסיקה לא קונה דלא סמכה דעתיה).

א. כ"פ הרמב"ם: (כה"ג כשפסק) - האומר לחבירו: כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במנה, וקנה מידו על כך, זמן מכרה לאחר במאה, קנה הראשון.

פרש"י: ומיירי שקנו מידו.
כ"פ הרמב"ם - והוסיף "מעכשיו וקנו מידו".
כ"כ ה"ה(ר הא"י) - והוסף, והקרקע ביד לוקח.
כ"כ העיטור.

קניין מעכשיו (רמב"ם)

ה"ה - שאל"כ הוי קניין דברים.

בהע"ט - הוי אסמכתא.

לעיקר הדין

ה"ה - לא הוה אסמכתא דהא לא גזים.

כ"כ הרא"ש(רש"י).

לפי רמב"ם - אפילו לא גזים הוי אסמכתא.

כ"כ הרא"ש, תוס', סמ"ע: ג, מרדכי, הגמ"י.

ב"י: ולכן צריך לומר **מעכשיו**.

כבתחילה

סמ"ע: פ שעיקר המכירה היתה מדעתו, ולא זו שמכרה בגלל תוספת דמים.

ערוה"ש: ה"ה אם החליפה על איזה חפץ קנה אחרון, שנאנס במכירה מפני החליפין שהציעו לו.

3. לא תמכור אלא לי.

תימה: הרי הלשון לא מהני וצריך להקנות בק"ס במעכשיו?

נתיבות – ודאי הלשון לא מהני (וקנה שני), אלא כאן מיירי בשותפים שהתנו בשעת קניין שלא ימכור לאחר רק לשותף השני, ובשותפות תנאי בדיבור בעלמא מהני אפילו א"ל "לא תמכור" כיון שלא הזכיר כשאמכור (שאז הוי קניין דברים או אסמכתא).

וערוה"ש – כיון שא"ל מעכשיו קנה ממנו הרי מכורה לו מעכשיו.

ערוה"ש: כשאמר בלשון **חיוב** – הרני מתחייב למכור לך.

נתיבות(ר"א ששון) – מהני אף בלא מעכשיו, ולכן כשכתב בשטר לשון חיוב או קנה בק"ס על החיוב מהני, שהחיוב חל על גופו.

ומל"מ – חיוב אינו כלום, ואף במעכשיו, דחיוב אינה מכירה כלל ולכן זכה האחר.

כ"ד הקצות – חיוב הגוף בלי אחריות נכסים לא מהני.

מוכן לתת 120 הראשון קודם (לשלם 120) ואפילו מכרה לשני הראשון יכול להוציא מהשני אם מסכים ל 120.

כ"כ רי"ו(ר הא').

והרא"ש – (ס"ל שהתנאי היה רק אם ימכור ב- 100, אבל בסכום אחר לא היה תנאי).

אף אם ירצה הראשון באותו סכום זכה שני, דכיון שבשעת במכר קנה לא יתבטל המכר.

ואפילו ידע הראשון שרוצה ליתן ב- 120 ואמר תן לי ב- 120, אפ"ה לא חייב למכור לו וקנה השני.

1. מכורה לך מעכשיו במנה.

ת הרשב"א: מיירי שהקנה לו הקרקע מעכשיו והחזיק בה **בתנאי** שאם ימכרנה שתהא קנויה לו. שאל"כ לא עשה כלום. כ"כ הרב האי.

כ"כ הסמ"ע – שאל"כ הוי קניין דברים או אסמכתא (כמ"ש הרמ"א ס"ד).

נתיבות: ואם אמר בלשון "אמכור לך" תלוי במחלוקת (רמה-ג) אי מהני לשון אתן במעכשיו.

ב. לא הזכיר סכום דמים

סמ"ע: שאז לא סמכה דעת המוכר (שמא הקונה יצרה זול יותר) ולא דעת לוקח (שמא ירצה המוכר יקר יותר).

2. קנה אחרון.

ערוה"ש: ואפילו הבעלים רוצה לתת לו המקח אין מוציאין מיד הלוקח, שהרי מכירתו נגמרה.

רו - ב

1. א"ל: כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמו שישומו ביה דין של שלשה - אפילו על פי שנים מהשלשה. אמר ליה: כמו שיאמרו שלשה - עד שיאמרו השלשה.

רו - ג

2. וכן אם אמר: כמו שישומו אותה בית דין ארבעה, עד שישומו הארבעה כולם ויסכימו, וימכור לאחר כמו שיסכימו, ואחר כך קנה הראשון.

1. שישמו ב"ד של ג

סמ"ע: בב"י משמע שלהרמב"ם היתה גירסה אחרת כדשיימי בי תלתא או בי ארבעה שהוא לשון ב"ד, והחילוק בין הזכיר לשון ב"ד או לא.

והטור חילק בין לשון דשיימי ללשון דאמרי.

הנ"מ: אם לא ב"ד אלא בי תלתא

להרמב"ם - אין מספיק ברוב אלא צריך כולם.

להטור - מספיק רוב

סמ"ע: דין זה שייך גם כשאדם מוכר לחברו סתם (מיד) וא"ל כדשיימי תלתא.

2. ב"ד או ארבעה

סמ"ע: דכיון שנחת למניין יותר מב"ד רגיל דווקא קאמר שכולם יסכימו, ואע"פ שאמר לשון ב"ד לא הולכים אחר הרוב.

וימכור לאחר כמו שיסכימו

סמ"ע: לאפוקי אם מכרו ביותר דאמרינן התוספת אנסו למכור.

1. ע"ז(עב): א"ל כדשיימי בתלתא אפילו תרי מגו תלתא, כדאמרי בתלתא כד דאמרי כולא תלתא.

2. כדשיימי בארבעה עד דאמרי בארבעה, וכ"ש דא"ל כדאמרי בארבעה.

פרש"י: כדשיימי בתלתא - מזביננא לך, כיון דנקט לישנא שומא ונקט תלתא, סתם לתורת דיינים נחת, ואפילו תרי מגו תלתא (דאזלינן בתר רובא).

כדאמרי בי תלתא - הלשון לאו בתורת דיינים נחת, ולאמירת שלשתם התכוון.

כדשיימי בארבעה - כיון שהרבה דעות יותר מב"ד ודאי לא לתורת דיינים נחת, אלא עד שיסכימו כולם.

והרמב"ם: א"ל: כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמו שישומו ביה דין של שלשה - אפילו על פי שנים מהשלשה. אמר ליה: כמו שיאמרו שלשה - עד שיאמרו השלשה.

ה"ה - דמפרש שלושה היינו ב"ד של שלושה.

ה"ה: לפי הרמב"ם החילוק הוא אם אמר ב"ד או לא. אבל לפי רש"י החילוק אם אמר כדשיימי או כדאמרי, כ"ד הטור.

רו - ד

1. הל' הראב"ם: שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: עד שיבואו ג' אחרים או ארבעה וישומו - אין שומעין לו, שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשיו.

2. הגה: אבל לא מכר מעכשיו, אף על פי שקנו מידו שכשימכור יהא מוכר לו, לא קנה, דהוי קנין דברים, כמו שנתבאר לעיל סימן ר"ג, ועוד דהוי אסמכתא כמו שנתבאר בסימן ר"ז.

1. אין שומעין לו

ערוה"ש: מ"מ אם אחר מוכן לקנות ביותר מהשומה קנה האחר, דאותו תוספת אנסו למכור (כמ"ש בס"א).

א. שהרי קנו מידו

סמ"ע: מעכשיו - ומש"ה מיד ששמוהו כפי דבריו נתקיים המקח למפרע.

שמכר מעכשיו

1. (שם) א"ל כדשיימי בתלתא ואתו תלתא ושמוהו, וא"ל אידך - ליתו תלתא אחריני דקים להו טפי.

אר"פ - דינא הוא דמעכב.

מתקיף ליה ר"ה ברי דרבי יהושע - ממאי דהני קים להו טפי, דילמא הני קים להו טפי.

והילכתא: כר"ה ברי דרבי יהושע.

קצה"ת: ואם לא מכר מעכשיו הרי יכול לחזור בו,
וכשמוכרו לאחר הוי חזרה.

